

ŠIS TAS
IŠ MERKINĒS PRAEITIES

1984

PRATARMĖ

Tai buvo šeštadienis, sausio 9 – ji 1926 metų. Su pora pundų savo daiktų važiavau iš Alytaus į Merkinę, kur buvau paskirtas vidurinės mokyklos direktorium.

Beveik visus 1925 metus kartu su studentu A. Tyleniu Amerikoje rinkau pinigus Kaune statomiems Ateitininkų rūmams (Laisvės alėja 3). Atlikę tą misiją, pasukome į Romą – Kalėdose laikiau Mišias ant Šv. Petro karsto, dalyvavome bendroje Šv. Tėvo audiencijoje, lankėme miestą, buvome Venecijoje ir Genujoje, Paryžiuje ir Berlyne...

Ir štai dabar, sėdėdamas šalia vairuotojo, stebėjau mano veiklai skirtą Merkinę... Ilga įvažiuojamoji gatvė, iš abiejų šonų nedideli mediniai nameliai, kurių daugelyje pro langus mirksėjo degančios žvakės – tai žydų “ šabasuvkos”...

Mokykla talpinosi dviejų aukštų mūro name, prieš cerkvę. Joje buvo 4 klasės. Po to kai 17 /XII 1924 m. buvo persautas tos mokyklos direktorius kun. dr. J. Bakšys ir greit mirė, jai vadovavo mokytojas J. Miškinis, vėlesnis mokyklų inspektorius Alytuje.

Neilgai man teko Merkinėje direktoriauti, nes 1929 m. rudenį Švietimo ministro įsakymu mokykla buvo uždaryta ir jos inventorių liepta perduoti į Seirijus, tik naujasis pianinas (amerikiečių dovana) nukeliavo į Joniškio gimnaziją.

Dabar – praėjus beveik 60 metų – imu į rankas visą rašytinę ir archyvinę medžiagą ir noriu nors iš dalies atkurti taip turtingą, didingą ir vertingą MERKINĖS bažnyčios, miesto, parapijos, jos mokyklų ir gyventojų praeitį, kad mūsų jaunoji karta galėtų “ iš praeities sau stiprybės semti”.

K. St. K. [Stanislovas Kiškis]

ARCHEOLOGINIAI PAMINKLAI

Merkinė yra viena seniausių Lietuvos miestų, apie kurį žmonėse yra daug padavimų, legendų.

Iš gausybės surinktų archeologinių duomenų aiškėja, kad Merkinėje ir jos apylinkėse pirmieji gyventojai bus išsikūrę apie 10000 metų prieš Kristų. Merkinės proistorė buvo tyrinėta ne tik seniau (XIX a. pabaigoje ir XX pradžioje), bet ir mūsų laikais – archeologinės ekspedicijos keliais atvejais lankėsi 1955, 1962 –63 ir 1971 metais Maksimonių, Netiesų ir kitose stovyklose. Ten rasta keramikos, siekiančios XI amžiaus; o Mežduriečėje iškasta Romos imperijos laikų 500 monetų lobis.

Archeologinėje literatūroje dažnai minimi Bingelių, Burokaraisčio, Mardasavo, Merkinės ir kiti piliakalniai. Tiesa, nedaug turime radinių iš žalvario amžiaus (1600 – 600 metų prieš Kristų), bet užregistruota daugiau kaip 80 akmens amžiaus stovyklų: Merkinės, Jonionių, Maksimonių, Netiesų ir kitų vietovių stovyklose rasta titnaginių dirbinių neolito epochos (IV – II tūkstantmetis prieš Kristų).

Masališkių laukuose yra Krėvės išgarsintas Šarūno kalnas.

MERKINĖS PILIS

Po to kai Prūsijos pasienyje išsikūrę kryžiuočiai galutinai pavergė visas Prūsų kunigaikštijas (jų buvo net 111) ruožas tarp Prūsų ir Nemuno, vadinamoji Sūduva, liko be gyventojų. Tai galėjo būti apie 1280 metus.

Pabaiga XIII ir visas XIV amžius – tai nuolatiniai kryžiuočių puolimai, siekiant užkariauti Lietuvą, kuri karaliaus Mindaugo jau buvo sujungta į vieną drausmingą valstybę. Sūduva pasidarė tarsi niekam nepriklausanti žemė: apaugusi miškais ir krūmais, ji tarnavo abiem kaimynams kaip placdarmas priešui pulti. Kad galėtų geriau apsiginti nuo kryžiuočių puolimų, dešiniajame Nemuno krante Lietuva buvo įrengusi visą eilę pilių – tvirtovių. Tarp Gardino ir Kauno jų žymiausioji buvo MERKINĖ.

Rašytiniuose šaltiniuose Merkinės pilis pirmą kartą minima kaip Merkenpil 1377 metais, kada kryžiuočių maršalas Gotfriedas von Linden su 12000 vyrų žygiavo Algirdo pilių naikinti. Jis puolė Merkinę, gerokai apardė pilį, paėmė nemažą grobį ir išsivedė gerą būrį belaisvių.

Kada, neužilgo po krikšto, pusbroliai – Vytautas ir Jogaila – nesutarė dėl politinės linijos Lenkijos atžvilgiu, lapkričio 30 d. 1391 m. Vytauto pulkai puolė ir užėmė Merkinę, o lenkiškoji Jogailos įgula buvo atiduota kryžiuočiams į Marburgą.

Bet kada pusbroliai susitaikė, kryžiuočiai kelis kartus puolė ir degino Merkinės pilį: 1393 metais magistras Konradas von Jungingen buvo pasiekęs Lydos apylinkių, bet nieko ten nelaimėjęs, grįždamas sunaikino Merkinės pilį... Per trumpą laiką pilis buvo atstatyta ir dar geriau įtvirtinta.

Ir 1403 metais prie Merkinės pasirodė kryžiuočiai, šį kartą Vernerio Tettingeno vedami. Jie paėmė pilį ir nusiaubė plačią apylinkę... Merkinė lengviau atsiduso tik po 1410 metų, kada Vytautas Didysis sutriuškino kryžiuočių galybę ties Žalgiriu.

Yra žinoma, kad 1387 metais Vytautas su Jogaila buvo Merkinėje vietos gyventojams priimant krikštą. Tais metais Merkinėje buvo pasirašytas dokumentas, kuriuo Vilniaus miestui buvo suteiktos Magdeburgo teisės. Todėl istorikai turi pagrindą manydami, jog tais metais ir buvo įkurta Merkinėje bažnyčia.

1418 metais Jogaila atšventė Merkinėje Kalėdas; 1421 metais Merkinėje buvo priimta Čekijos delegacija, kuri kvietė Jogailą ar Vytautą užimti jų sostą. Istorikams yra žinomas Vytauto 1425 metų laiškas, rašytas “mūsų Merkinės pilyje”.

Vytautas ir Jogaila dažnai buvodavo Merkinėje, ypač kai jiems tekdavo vykti iš Vilniaus į Krokuvą, arba iš ten grįžti į Vilnių.

Abu šie kunigaikščiai, o vėliau ir kiti Lietuvos valdovai, mėgdavo pamedžioti Merkinės giriose, kitoje Nemuno pusėje. Ypač dažnai čia lankydavosi Vladislovas Vaza ir jo vieną tokią medžioklę buvo aprašęs lotynų kalba garsus poetas kun. K. Sarbievijus (1595 – 1640). Minėtas Vladislovas, dar būdamas sosto įpėdiniu, slėpdamasis nuo siautusių maro, gyveno Merkinėje 1630 – 31 metais. Ir karaliū tapęs, jau kaip Vladislovas IV, čia viešėjo 1633 ir 1634 metais. Merkinėje jis ir mirė 1648 metais.

Jau būdamas arti mirties, karalius prašęs išnešti jį su lova į miesto aikštę, kad visi matytų, jog ir karaliai miršta kaip ir visi...

Mūsų Vincas Krėvė 1906 metais yra užrašęs tokią liaudies dainą:

Viduje Merkinės stovi laškelė,
Tona laškelėn Karaliūnas miršta,
Tegul mato žmonės, ir didis ir mažas –
Tegul mato žmonės ir maži vaikeliai.
Kaip miršta ponai ir Šarūnai karaliai.

Dar 1872 metais archeologas Z. Gliogeris yra matęs namelį, kuriame karalius praleidęs savo paskutines dienas. Namelis mūrinis, priklausė žydai ir buvo visai pairęs. Jo piešinį A.Šapoka įdėjo 322 psl. Lietuvos Istorijos.

Kaip tai suderinti su kita tradicija, kad Vladislovas IV miręs tame dviejų aukštų mūro name, kuris yra priešais buv. Rotušę, miesto aikštės ir gatvės /einant į pakalnę /kampe? Tuo tarpu anas žydo namelis yra ne kampinis, bet eilinis ir stūkso tarp dviejų medinių namų.

MERKINĖS MIESTAS

Iki XV amžiaus pradžios dauguma mūsų miestelių turėjo linijinį planą. Radijalinis planas formavosi tik prie stambių pilių – Vilniaus, Ukmergės, Gardino. Šitai grupei priklauso ir Merkinė – joje ryškūs to plano bruožai (A. Miškinis. „Merkinės praeitis ir ateitis” – Statyba ir architektūra Nr. 5 – 1970).

Trijų kelių susikirtime – į Vilnių, į Gardiną ir į anapus Nemuno (Leipalingis) - Merkinėje susidarė trikampė aikštė. 1969 metais Merkinė paskelbta Lietuvos urbanistikos paminklu. „Ne tik norėtusi matyti istorinę Dainavos krašto sostinę ir vieną iš labiausiai žinomų respublikos senųjų

gyvenviečių, - rašo A. Miškinis – Merkinė turėtų būti savita ir ypatingai įdomi, ryškiai nacionalinė, verta savo istorinės praeities gyvenvietė”.

Tikrai, Merkinė turėtų būti ne tik sportinio, laivybinio ir transportinio, bet taip pat ir istorinio turizmo centru.

Nuo seno Merkinė yra buvusi seniūnijos centru, kuriam be paties miesto priklausė 53 kaimai ir 17 vienkiemių. Dar pora metų prieš Lietuvos krikštą Jogaila buvo padovanojęs Merkinę savo mielam piršliui Hanului, katalikui. 1495 metais miestą valdė Grigalius Astikas; už 1000 kapų grašių (tada už 10 kiaušinių mokėta vieną grašį arba skatiką) jis perleido Merkinės seniūniją Trakų vaivados Zaberezinsko sūnui Jonui. Antroje XVI a. pusėje seniūnu buvo Davaina, kuris gerai nusimanydamas medicinoje Dubingiuose gydė Barborą Radvilaitę.

Jau 1551 metais Merkinė buvo nemažas miestas, nes sidabrinio mokesčio mokėjo tiek, kiek ir Trakai – 20 kapų grašių.

Karalius Žygimantas Augustas 1569 metais gruodžio 7 dieną Knyšine pasirašė dokumentą, kuriuo suteikė Merkinės miestui Magdeburgo teises. Nuo dabar miesto gyventojai patys išsirinkdavo sau burmistrą, teisėjus ir miesto tarybą. Buvo patvirtintas miesto herbas ir nustatytos savivaldybės ribos, pažymint jas keturiais stulpais, kurių du išliko iki paskutinių laikų (jų vienas kitoje Nemuno pusėje). Stulpai šešiakampiai, jų viršuje bokšteliai, kuriuose kabojo varpai. Pačiame miesto centre – didelėje aikštėje – buvo pastatyta mūrinė rotušė.

Iš XVI amž. inventoriaus žinome, kad ant Straujos upės buvo įrengtas karališkas malūnas. Tada miestui priklausė 97 valakai dirvų ir 6 valakai pievų – taigi viso netoli 3000 ha. Mieste buvo 182 gyvenamieji sklypai su 65 daržais, o turgaus aikštę juosė 66 sklypeliai.

XVI – XVII amžiai buvo Merkinės žydėjimo laikotarpis – miestas buvo gerokai išsiplėtęs, jame buvo nemaža mūrinių pastatų, prekybos įmonių, sandėlių, amato dirbtuvių, užiegos namų ir karčiamų. Žygimanto Augusto laikais buvo siuvėjų cechas; žydams buvo draudžiama imtis to amato.

Pirmos didžiosios nelaimės ištiko Merkinę Jono Kazimiero laikais, kada į Lietuvą iš visų pusių skverbėsi švedai ir rusai. Merkinė buvo taip sunaikinta, kad ji jau nebepajėgė atsigausti – tai atmintini 1655 metai! Tiesa, tais metais rusai buvo iš Lietuvos išvaryti ir Seimas atleido Merkinę net 6 metams nuo visų mokesčių, tačiau ir tai nieko nepadėjo!

1707 ir 1708 metais Merkinėje buvo sustojęs Rusijos caras Petras I ir dargi tame name, kur prieš 60 metų gyvenęs ir miręs Vladislovas IV.

Paskutiniu dar nepriklausomos, bet jau irstančios Lietuvos – Lenkijos valstybės seniūnu Merkinėje buvo Juozapas Narbutas; Tačiau kada 1773 – 75 metų Seimas visas Merkinės valstybines įstaigas perkėlė į Alytų, Merkinei taip ir nebuvo lemta atsigausti.

Kosciuškos sukilimo metais (1794 m.) rusai dar kartą sudegino Merkinę. Patekus Lietuvai po rusais 1795 metais, Merkinės seniūnas rūpinosi atgauti miestui teises ir reikalavo sumokėti 10000 sidabro rublių už 1812 – 14 metais atimtus gyvulius, grūdus ir įvairias duokles. Vilniaus generalgubernatorius tas pretenzijas atmetė ir Turtų ministerija tai patvirtino.

1822 metais Merkinę nusiaubė baisus gaisras – aplink rotušę nudegė visos krautuvės, pati rotušė ir jos laikrodis; ji buvo atremontuota tik po 1696 metų (su medine galerija ir balkonu). Rotušėje buvo pakabintas varpas, nulietas Vilniuje 1670 metais, su tokiu užrašu: “ Joannes Delamars Me Fecit... Vilnae.. Anno 1670 ”.

Merkinės rotušė buvo sugriauta turbūt per 1863 metų neramumus ir jos vietoje rusų valdžios lėšomis (10.000 rublių) buvo pastatyta provoslavų cerkvė.

S. Moravskis, aplankęs Merkinę 1849 metais, rašė, kad ji tada buvo garsi tik... džiovintais grybais. Ir minėtas Z. Gliogeris (pabaiga XIX a.) vaizduoja Merkinę kaip mažą miestelį, kurio gatvių smiltynuose grimsta vežimai. Buvusio Dominikonų vienuolyno sienos ardamos, o plytos vežamos į Rumbonis... Kur kadaise aidėję medžioklių ragai, kur jodinėję monarchai, stūkso vieni kirtimai, kuriuose ganosi alkanos žydų ožkos...

Šio šimtmečio pradžioje Merkinėje buvo apie 1500 žydų, jie turėjo 3 maldos namus /sinagogas/. Iš Merkinės kilęs Amerikos žydas Fišelis į vietą sudegusios medinės už 10000 dolerių pastatė mūrinę sinagogą (1925m.). Vokiečių okupacijoje buvo išžudyta 860 žydų.

PIRMOJI BAŽNYČIA MERKINĖJE

Bažnyčių sąrašuose nuo seno rašoma /vad. Elenchuose /, kad parapijinę bažnyčią Merkinėje pastatydino karalius Vladislovas Jogaila 1418 metais Švč. Mergelės Marijos dangun Ėmimo vardu. Tarybinė enciklopedija pastatymo datą nukelia net dviem šimtmečiais vėliau – į 1615 m.

Kaip gi yra tikrumoje? Lenkų istorikas Długošas rašo, kad Jogaila įsteigęs Vilniaus katedrą ir dar 7 parapijines bažnyčias, jų tarpe Ukmergėje, Maišiogaloje, Nemenčinėje, Medininkuose ir Krėvoje; jo sąrašė Merkinės nėra. Betgi nėra ir Trakų, kuriuos 1387 m. buvo atidavęs Skirgailai; nėra nė Lydos, kur jis kartu su Vytautu 3/VI – 1387 įsteigė bažnyčią ir Mažiesiems Broliams davęs sklypą „pro ecclesia ot monsterie”. Išėina, kad Długošo sąrašas nėra pilnas, nes Jogailos įkurta ne mažiau 10 bažnyčių (Trakai, Lyda, Merkinė). Istoriko Ochmanskio žiniomis (Biskupstwo Wilenskie w Sredniowisczu – Poznan, 1972) nepilnas sąrašas galėjęs patekti iš Krokuvos Kapitulos, kur dirbo Zaklika ir kuris 1387 metais kartu su Jogaila lankėsi Lietuvoje.

Tuo tarpu yra išlikęs pilnas tekstas karaliaus Kazimiero (Šv. Kazimiero tėvo) 1442 metų privilegijos, kuria Merkinės bažnyčiai dovanojamas Pilvingių ežeras ir dešimtoji dalis žuvų, pagaunamų Merkio upėje ir visuose tvenkiniuose, kurie priklauso Merkinės miestui – piliai (castro). Privilegija rašyta lotynų kalba, tačiau mūsų rankose yra tik jos vertimas į rusų kalbą, padarytas teisių kandidato K. Želnios jau XIX amžiaus pabaigoje.

Štai to vertingo dokumento mus dominti vieta (vertimas iš rusų į lietuvių kalbą):

“.. Visagalio Dievo ir Jo Nekaltai Pradėtosios Švenčiausios Dievo Motinos, visada Mergelės, garbei, amžinam sielos džiaugsmui velionies Švenčiausio Kunigaikščio ir Pono VLADISLOVO, Lenkijos karaliaus, mūsų brangaus Gimdytojo, ir mūsų nuodėmių atleidimui, - MERKINĖS bažnyčiai, Švento MIKALOJAUS Išpažinėjo ir Popiežiaus garbei, aukščiau minėto garbingiausio m ū s ū TĖVO į s t e i g t a j a i, brangiam mums JOKŪBUI, minėtos bažnyčios Klebonui ir Valdytojui, taipogi jo įpėdiniam...”

Taigi nėra abejonės ir visi tai pripažįsta, kad Merkinės bažnyčia yra įkūręs Jogaila, tik klausimas – kada ir kodėl nepasiliko jos senasis Šv. Mikalojaus titulas?

Yra žinoma, kas kovo 22 d. 1387 metais – kai Merkinėje buvo krikštijami vietos gyventojai- ten buvo Vytautas su Jogaila, reikia manyti, ne vien stebėtojais. Kaip aukščiau minėta, Jogailos piršlys Hanula, katalikas, jau pora metų valdė tą miestą, o dabar jis gavo rūpestingai globoti naujai pakrikštytuosius. Jau nuo senų laikų Merkinė buvo svarbus atsparos taškas nuo kryžiuočių puolimų, žymus miestas ilgoje kelionėje tarp Vilniaus ir Krokuvos per Gardiną, vieta kur Lietuvos valdovai priimdavo delegacijas iš užsienio, kur patys atvykdavopoilsui ar medžioklei.

Todėl neapsiriksimė manydami, kad tokioje vietoje kaip MERKINĖ bažnyčia turėjo būti pastatyta teikiamo krikšto proga – 1387 ar 1388 metais, ir tai ne bet kokia, o būtinai mūrinė, nes ji buvo reprezentacinė ir nuolat gražinama. Tai rodo – anot A. Raulinaičio (Merkinė – 1970, psl.50) - “gotikos laikais daryti pakeitimai bei išlikę nevienodumai, pvz. vėliau užmūryti, tik nišom bei kabliais pažymėti buvę šoniniai įėjimai, nevienodos šoninės navos, įvairūs arba įvairiai rekonstruoti kontraforsai...”

Kadangi senose privilegijose neužsimenama apie kokias nors bažnyčios rekonstrukcijas, jos galėjo būti padarytos tik pačioje XV a. pradžioje (prieš 1442 metus).

Kodėl buvo pakeistas Merkinės bažnyčios titulas ? Neužmirškime, kad Merkinė per trumpą laiką net kelis kartus buvo puolama ir teriojama: 1391 metais ją iš Jogailos atėmė Vytautas; kiek vėliau – valdovams pusbroliams susitaikius – kryžiuočiai net tris kartus puolė miestą: 1393, 1394 ir 1403 metais. Ypatingai žiaurus buvo tas trečiasis – pilis buvo paimta ir sudeginta, labai nukentėjo miestas ir plati apylinkė.

Reikia manyti, kad kerštingi kryžiuočiai nepagailėjo nė šv. Mikalojaus bažnyčios, tačiau jos mūrai atlaikė prieš sicutėjimą. Visgi bažnyčios vidus reikalavo didelio remonto ir atnaujinimo, kas - kaip manoma – ir buvo padaryta 1418 metais. Tada bažnyčia ir gavo naują titulą – Švč. Mergelės Marijos dangun Ėmimo.

Mums suprantama, kodėl Lietuvos valdovas Kazimieras savo 1442 metų dokumente Merkinės bažnyčia vadinama šv. Mikalojaus vardu – tokiu būdu jis norėjo pagerbti tos bažnyčios steigėją savo Tėvą Jogailą; be to, kad ir atnaujinta, tai buvo ta pati mūro bažnyčia – tvirtovė!

Nuo 1392 metų Vytautas Didysis buvo vienintelis Lietuvos valdovas; tas teises jam pripažino jo pusbrolis, Lenkijos karalius Jogaila. Vytautui Merkinė buvo brangi ir miela. Sutriuškines kryžiuočius ties Žalgiriu 1410 metais, jis be abejo pasirūpino atstatyti Merkinės miestą ir bažnyčią. Istorikai iškelia jo reiškiamą didelę pagarbą Dievo Motinai Marijai. Juk ir Kaune, prie Nemuno, jo įkurtoji bažnyčia turi Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų titulą.

Tad neapsiriksimė sakydami, kad po visų negandų Vytauto atrestauruotai Merkinės bažnyčiai titulą bus parinkęs pats Valdovas – tai Švč. Mergelės Ėmimo į dangų bažnyčia!

BAŽNYČIOS PASTATAS AMŽIŲ BĖGYJE

Merkinės bažnyčia 1987 metais sulauks savo garbingo 600 metų jubiliejaus. Jau buvo užsiminta, kad ji panaši į tvirtovę; ne tik panaši, o ar tik nebus iš jos ir padaryta. Štai kokiais samprotavimais tokią nuomonę remia jau A. Raulinaitis (Merkinė, 1970, 54 psl.):

“Jau vien bažnyčios planinė struktūra, jos milžiniškos sienos neprieinamai užmūryti, patvirtina, kad ir šis Merkinės istorijos bei kontraforsai, panaudoti net keliose vietose įrengtiems bene gynybinio pobūdžio laiptams, kurie dabar neprieinamai užmūryti, patvirtina, kad ir šis Merkinės istorijos ir architektūros paminklas buvo pritaikytas gynybai, tik vėlyvesnės, bet dar gotikinės rekonstrukcijos gal kiek niveliavę jo pirminę paskirtį. Tatai matyti ir iš nelygių šoninių navų (dešinioji platesnė už kairiąją), kontraforsų – atramų nevienodumo, ir vėlesnių, bene rekonstruotų, skliautų, o ypač virš jų permūrytų sienų, kurios anksčiau galėjo būti šaudymo angos. Nevienodo dydžio langai navose ir presbiterijoje primena vėlesnes rekonstrukcijas, kaip ir Vilniaus bažnyčių. Ta pat kalba ir zakristijos viduje išlikusi smailioji arka.

Seną Merkinės bažnyčios kilmę ne mažiau aiškiai pabrėžia jos vieta. Bažnyčia nūn toli nuo pagrindinės Merkinės gatvės – magistralės, savo priešakiniu fasadu lyg ir nūsikususi nuo jos. Aplinkui bažnyčią apsipynusios kaimiškos gatvelės rodo, kokiam centre stovėjo šis architektūros paminklas. Užtat senąją gatvių tinklą reiktų išlaikyti, o kai kur ir restauruoti”.

Iš inventoriaus sąrašų žinoma, kad nuo seniausių laikų buvęs altorius bažnyčios viduje. Kada Merkinės burmistras Tomas Skačevskis 1630 metais įrengė naują šv. Petro ir Povilo altorių, ano jau nebuvo. Yra žinoma, kad XVII amžiuje bažnyčia buvo rekonstruota dviem atvejais. Antrą kartą tai atliko savo lėšomis Mykolas Pacas po baisiosios švedų invazijos ir kazokų okupacijos 1655 – 61 metais. Nuo tų remontų viduje ir išorėje yra išlikę barokiškų žymių. Tai invazijai atminti, bažnyčios išorėje sienoje, aukštai kairėje pusėje, įmūryta keletas akmeninių sviedinių, kokiais tada buvo šaudoma. Bažnyčioje buvo laikomas ir rotušės varpas, kaip aukščiau minėta, nulietas Vilniuje 1670 m.

Lietuvos – Lenkijos 1569 m. unijai pažymėti, bažnyčios presbiterijos skliautuose buvo padaryti tų valstybių gipsiniai herbai – Vytis ir Erelis.

Merkinės klebonas kun. K. Aleknavičius 1848 – 56 metais perdirbo bažnyčios langus, įdėjo naujas ąžuolinių lentų grindis, šventorių apjuosė mūro tvora, visą bažnyčią nudažė baltai.

Kun. A. Šlepavičius 1893 metais, po avarijos kurią padarė perkūno trenksmas, ištaisė lubų tinką ir sienas, atnaujino paausiuotus paveikslų rėmus ir labai nukentėjusius šv. Onos, Dievo Motinos Marijos ir Išganytojo altorius.

1884 metais ties bažnyčios didžiosiomis durimis padarytas prieangis, visai svetimas gotikos stiliui ir nevykusiai dengiąs barokinį fasadą.

Didesnį bažnyčios remontą yra atlikęs kun. K. Ribikauskas, pradedant 1912 metais: padarytas čerpių stogas, ąžuolinis Dievo stalas, bažnyčia perdažyta ir lubos išdekoruotas simboliškais Marijos litanijos vaizdais. Spalvotais dažais piešta grįžo į savo vietą ir Lietuvos Vytis. Dailininkas K. Imeninskis sukūrė Kryžiaus Kelio stacijas.

Merkinės bažnyčia turi keletą senų vertingų paveikslų, jų tarpe didžiajam altoriuje Marijos Dangun Ėmimo, italų dailininko Džiovano Tintoreto. Kun. V. Sidaro rūpesčiu buvo padaryta vykusi to paveikslo kopija.

MERKINĖS BAŽNYČIOS APRŪPINIMAS

Nuo seno Lietuvoje pagrindinė ūkio šaka buvo žemdirbystė. Šalia jos daug reikšmės turėjo bitininkystė, medžioklė ir žvejyba. Jau Algirdo – Vytauto laikais pasirodė savi pinigai, bet jų buvo nedaug; todėl duoklės buvo mokamos natūra. Dar Vytauto laikais žmonės buvo laisvi. Žemių savininkai – bajorai turėjo žiūrėti tvirtovių, ginti valstybę ir stoti į karo žygį. Valstiečių pareiga – darbu ir duoklėmis palaikyti valstybės ar bajoro dvarą. Vergais buvo tik karo belaisviai ir kuriems buvo dovanota mirties bausmė.

Kadangi Lietuvos Didysis Kunigaikštis buvo laikomas visų žemių savininku, tai, įvedant krikščionybę, bažnyčios buvo statomos ir aprūpinamos valstybės lėšomis. Iš 27 bažnyčių įsteigtų iki 1430 metų (Vytauto mirties) tik 3 buvo visuomenės dovana – bajorų ar šlėktų; 24 buvo centrinės valdžios auka.

Merkinės bažnyčia yra viena iš tokių. Iš vėlesnių inventoriaus sąrašų žinome, kad nuo Jogailos laikų jai priklausė apie 30 valakų žemės, nors ir neaišku, kur toji žemė buvo (“valakai” Lietuvoje radosi tik antroje XVI a. pusėje – tada sudaryti kaimai ir palivarkai, įvesta žemės dirbimo trilaukė sistema).

Mirus Jogailai 1434 metais, Lenkijos karalium liko jo sūnus Vladislovas. Kada 1440 metais buvo nužudytas Lietuvos didysis Kunigaikštis Zigmantas Kęstutaitis, į jo vietą buvo išrinktas Jogailos 13 metų sūnus Kazimieras. Faktiškai Lietuvą valdė didikų Taryba su Jonu Goštautu priešakyje. Lenkai tik po 7 metų pasikvietė Kazimierą į savo sostą.

Ir štai 15 metų Kazimieras 1442 metais pasirašo privilegiją, kuria Merkinės bažnyčiai užrašo PILVINGIŲ ežerą (netoli Nedzingės) ir DEŠIMTINĘ žuvų, pagaunamų Merkio upėje ir visuose tvenkiniuose, kurie priklauso Merkinės miestui (piliai).

Jau XV amžiuje valdžia turėjo savotišką svaigalų (midaus, degtinės) monopolį: juos gaminti, laikyti ir pardavinėti karčiamose galėjo tik žemvaldžiai (bajorai, kunigai), mokėdami valstybei tam tikrą mokestį.

Did. Kunigaikščiui Kazimierui mirus 1492 metais, Lietuvos didikai savo seime išsirinko jo sūnų Aleksandrą Didžiuoju Kunigaikščiu. Lenkiją valdė jo brolis Jonas Albrechtas; tik jam mirus, lenkai 1501 metais išrinko Aleksandrą savo karaliumi. Aleksandras buvo paskutinis valdovas, kuris beveik 10 metų valdė Lietuvą atskirai nuo Lenkijos.

Vos pradėjęs valdyti Lietuvą, Aleksandras (1492 – 1506) 1493 metais apdovanojo Merkinės bažnyčią dviem karčiomomis – viena buvo prie pat bažnyčios (be jokių mokesčių), o kita miesto rinkoje. Įdomi smulkmena – kadangi tos antrosios namas buvo įgytas tuometinio klebono Stanislovo, tai nuo šiol jis turės aprūpinti bažnyčią tos karčiamos vašku. Tuo pačiu dokumentu Aleksandras skiria kas dešimtą avižų pėdą iš visų dvarų ir palivarkų, kurie nuo seno tai parapijai priklauso. Dar užrašo du gabalu žemės Litviniškių vietovėje –Dolkūnus ir Roduką. Taip pat dovanoja prie Merkio upės esančią Bujavos pievą.

Tie apdovanojimai buvo padaryti ne vienu kartu, bet keliais atvejais. Paskutinis mums žinomas aktas – tarsi visų ankstyvesnių santrauka – rašytas Merkinėje ”po iškilmingų Šv. Kryžiaus atlaidų” 1496 metais. Ryšium su tais apdovanojimais Merkinės bažnyčios klebonams ir jų vikarams uždedama pareiga “ kiekvieną penktadienį šv. Kryžiaus Garbei toje bažnyčioje giedoti šv. Mišias”.

Šį dokumentą surašant, asmeniškai dalyvavo ir surašė Did. Kunigaikščio garbingasis raštininkas Erazmas.

Iš vėlesnių inventoriaus sąrašų žinome, kad Merkinės klebonas kun. Kotlinskis apie 1748 metus buvo susitaręs su seniūnija, kad į vietą avižų ir dešimtinės kasmet mokėtų 200 auksinų pinigais. Taip ir buvo mokama iki 1813 metų, kada mirė kun. Vyšniauskas. Rusų okupacijoje – pirmoje XIX amžiaus pusėje – valdžios įstaigos pranešė, kad pagal 1795 metų iliustracijas dokumentą Merkinės seniūnija

negalinti vietos klebonui nei pinigais mokėti, nei duoti dešimtinę... O 1834 metais Vilniaus gubernatoriaus įstaiga reikalavo štai kokių mokesčių: už Pilvingių ūkį 269,5 rub. ir už Merkinę 219,35 rub.

Kokią naudą turėjo Merkinės klebonas iš Pilvingių ir Rodukos, rodo toks faktas. Norėdamas pasistatyti varpinę ir neturėdamas tam pinigų, klebonas 1843 metais su Pranu Paulausku padaro sutartį – už 300 rublių išnuomuoja jam vieneriems metams abu ūkiu – Pilvingį ir Roduką.

Roduka pirmą kartą minima Zigmanto I 1523 metų privilegijoje; 1642 metais Godačevskiai ją perleidžia Kvačams; ją mini ir Kvačienė savo 1620 metų testamente. Aprašytas ir Rodukos didelis gaisras 1631 metais. Kiek vėliau užtinkame dekretus dėl jos rubežių 1636 ir 1639 metais.

Rodukoje nuo senų laikų gyveno laisvi ūkininkai ir buvo ten 4 šeimos (dūmai), kurios mokėjo 20 auksinų činšo; buvo viso gan prastos rūšies žemės 11 valakų. Rusams Lietuvą valdant, Rodukoje gyventojų padaugėjo – ten buvo 8 gryčios (dūmai), mokėjusios po 3 rub. činšo (auksinas buvo lygus 15 kapeikų). Tada tie gyventojai skundėsi dėl kraunamų jiems pareigų: eiti 3 dienas į savaitę prie darbų (nuo dūmo vienas žmogus): pono duona ir degtine nušienauti jo pievą prie Merkio; pagal reikalą duoti pakinkytą vežimą kelionei į Vilnių ar kitur; mokėti činšą.

1833 metais Pilvingių kaime buvo 14 dūmų; ir jų žmonės skundė kleboną, kad kelionėms varinėja arklius, reikalauja grūdų, po pusę bačkos avižų ir 5 pūdus šieno; jie moka po 6 auksinus činšo.

Tais laikais žemvaldžiai turėjo statyti jaunus vyrus į kariuomenę, taip vadinamus “rekrutus”; tarnybos laikas buvo 25 metai. Žemių savininkai turėjo surasti tam tinkamą žmogų, jį aprengti ir pristatyti į Vilnių.

Kada 1831 metais Merkinės klebono pareigas einęs kun. J. Rimavičius buvo areštuotas ir nuvarytas į Gardiną, Pilvingių ūkyje šeimininkavo kunigo brolis Baltazaras. Tai jis surado kažkokį čigoną ir pristatė jį į Vilnių kaip rekrutą, bet ten jo nepriėmė. Tada surado kitą jauną vyrą, jį aprengė ir vežė, bet tas iš karčemos pabėgo.

Carinė valdžia 15 gruodžio 1842 metų išleido dekretą, kuriuo parapijų bažnyčioms palikta po 33 dešimtines, konfiskuojant visa, kas buvo viršaus. Iš konfiskuotų bažnytinių žemių ir kapitalų susidarė sumos, kurių nuošimčiais buvo šelpiamos bažnyčios – tai tarsi algos kunigams. Merkinės klebonas gaudavo 330 rub. į metus. Kartais iš tų sumų klebonai gaudavo per Konsistoriją šiek tiek pašalpos bažnyčių remontui.

Iš carinės Rusijos paveldėjusi bažnyčių konfiskuotas žemes, Nepriklausomos Lietuvos valdžia jautėsi įpareigota parenti bažnyčių materialiai. Todėl ji rėmė Vyskupijų centrus, Kunigų seminariją ir kunigams mokėjo “algas” - dekanams 150, klebonams 100 litų į mėnesį.

Kadangi Kaišiadoryse reikėjo statyti katedrą ir Vyskupui namus, tai nuo 1925 metų tos kunigų “algos” buvo imamos tiems reikalams.

VIENUOLYNAI LIETUVOJE

Jau XIII amžiuje, Mindaugo laikais, Vilniuje randame apie 10 vokiečių kilmės vienuolių – tai buvo pranciškonai ir domininkonai. Vėliau – Gedimino ir Kęstučio valdymo metais, jų skaičius išauga iki 100 – pranciškonai turi savo būstines net 6–se vietose; be dominikonų buvo dar atgailos kanauninkų. XV amžiuje, kada visa Lietuva buvo laikoma pakrikštyta, joje randame 18 vienuolynų su 150 vienuolių, kurių tarpe 7 vienuolynai konventualų ir 2 bernardinų. XVI amžiuje pasirodo jėzuitai – 10-je taškų jie turi 264 vienuolius (kita tiek buvo kitų vienuolių).

XVII amžius tai didžiausias vienuolynų suklestėjimas Lietuvoje – 200 vienuolynų su 3000 vienuolių! Tuos skaičius būtų gerokai pralenkęs XVIII amžius, jei ne 1773 metai, nes tada buvo panaikintas Jėzuitų ordinas – Lietuvoje 45 taškai su 643 asmenimis ...

XIX amžius – kai carinė Rusija okupavo Lietuvą – tai vienuolynų uždarinėjimo ir naikinimo amžius. Pačioje XIX amžiaus pabaigoje kai kur buvo leista seneliams vienuoliams laukti mirties – Kretingos bernardinams, Marijampolės Marijonams, Gardino konventualams...

Nepriklausomoje Lietuvoje vienuolynų gaivinimas reikėsi labai intensyviai – 1940 metais buvo 440 vyrų vienuolių (šešiais pavadinimais) ir 695 moterų (8 pavad.).

1808 metais Vilniaus augustijonai savo vienuolyną prie šv. Jurgio bažnyčios perdavė Kunigu seminarijai, o patys persikėlė į Kauną, prie dabartinės bazilikos.

Ir Kaišiadorių vyskupijoje pranciškonai laikėsi Nemunaityje (nuo 1933 m.), saleziečiai Saldutiškyje (1939), marijonai Krivonyse, Palemonėje, Varėnoje, Vytautuvoje, Gegužinėje (1940 m. ir vėliau).

DOMINIKONAI MERKINĖJE

Yra žinoma, kad Vilniuje pas Gediminą darbavosi vienuolis dominikonas – jo kanceliarijoje jis lotynų kalba vedė visą valdovo korespondenciją su Vakarais.

Lietuvai priėmus krikščionybę, Didžiojoje Kunigaikštystijoje viso buvo 3 vyskupijos: Vilniaus, Žemaičių ir Lucko. Bažnyčių buvo nedaug (Vilniaus vyskupijoje 1522 m. - 117), atstumai tarp jų dideli (skundėsi Nuncijus), Kunigų seminarija pradėjo veikti tik 1592 metais. Nenuostabu, kad Zigmantas Augustas galėjo rašyti – “Plebs rudis et inculta... serpentes colit, publice victima et helocausta offert” (liaudis grubi ir tamsi ... garbina žalčius, jiems viešai aukoja dovanas ir aukas). Prieš reformaciją Vilniuje buvo 6 nedideli vienuolynai.

Netenka stebėtis, kad Lietuvos didikų vaikai, eidami mokslus Vakaruose (Leipzige ir kitur), greit pasiduodavo reformacijos įtakai ir jos idėjas platino Lietuvoje (žymiausi buvo Radvilai – Juodasis ir Rudasis, Barboros brolis).

Tačiau 1569 m., atvykę į Vilnių, tėvai jėzuitai pradėjo steigti vidurines mokyklas arba kolegijas; viešuose disputuose jie nugalėdavo klaidžiatikius, o 1579 metais įkūrė Lietuvoje pirmąją aukštąją mokyklą – Akademiją. Reformacija Lietuvoje neišsilaikė: suskilusi į daugybę atšakų, įsivėlusius į nesibaigiančius ginčus, ji slopino bet kokį norą pasiaukoti ir sudarė visas sąlygas visuomenei ir valstybei susmukti. Visa tai pastebėję, Lietuvos didikai ir bajorai pradėjo grįžti į katalikų bažnyčią (Katkevičiai, Giedraičiai, keturi Juodojo Radvilo sūnūs, kurių Jonas buvo vyskupu ir kardinolu).

Visame šitame darbe daug yra nusipelnę ir tėvai dominikonai. Pagarsėję savo pamokslais, jie Did. Kunigaikščio Aleksandro 1501 metais buvo pakviesti į Lietuvą ir įsikūrė Vilniuje, prie Šv. Dvasios bažnyčios. Štai ką rašo apie juos savo pranešime Apaštalų Sostui Vilniaus vyskupu Benediktas Vaina 1609 metais:

“Ne mažiau už jėzuitus yra vertingi šv. Dominiko Pamokslininkų ordino broliai. Jų vienas vienuolynas Vilniuje prie Šv. Dvasios bažnyčios, kitas Seinuose, trečias MERKINĖS mieste. Šie du paskutiniai buvo įsteigti ir aprūpinti ankstesniais metais, ne be didžiausių vaisių ir naudos tikintiesiems”.

Į Merkinę dominikonai atvyko ir apsigyveno 1605 metais.

Kiek vėliau jie įsikuria Kaune (1621), mūsų Aukštadvarėje (1629), Raseiniuose, Žem. Kalvarijoje ir Virbalyje (1642 – 43), o Trakuose jis buvo nuo 1590 metų. Lietuvoje turėdami keletą vienuolynų, Dominikonai 1647 metais atsiskyrė nuo lenkų ir sudarė atskirą Lietuvos provinciją (jau 1935 m. ji buvo atkurta Raseiniuose).

Reikia pastebėti, kad pasirinkdami savo apaštalavimui vietas, dominikonai po Vilniaus ir Trakų, pirmiausia (laiko atžvilgiu) pasirinko Merkinę.

Praėjo vos 10 metų ir 1615 metais dominikonai Merkinėje jau turėjo gražią mūro bažnyčią su vienuolynu ir netoli bažnyčios mūrinę mokyklą. Iš pridėto plano matome, kad erdviame sklype buvo reikalingiausi ūkiškieji pastatai, nemažas sodas ir daržas. Čia pat, netoli nuo bažnyčios, ir žydelio namelis, kad turėtų kokios nors naudos iš gausiai besilankančių žmonių.

Iš turimo plano matosi, kad mokykla buvo vienaaukštė, joje galėjo būti bent 4 klasės. Reikia manyti, kad tai buvo aukštesnė arba vidurinė mokykla (jėzuitai tokias vadino “kolegijomis”). Labai gaila, kad apie jos veikimą nieko nežinome.

Turėtų būt planas.

DOMINIKONŲ IR JĖZUITŲ BAŽNYČIOS SU VIENUOLYNAIS MERKINĖJE

Iš turimų bažnyčios archyve planų paaiškėjo, kad 1852 metais buvo padaryta vad. iliustracija Merkinės bažnytinių žemių. Smulkus tų žemių planas buvo paruoštas 1858 metais.

Tada Merkinės bažnyčiai priklausė 144,18 dešimtinių žemės plotas, būtent: sodybai 2,86; dirbamos 89,9; pievų 14,41; ganyklų 14,03; nenaudingų 13,79; balų bei krantų 9,19 dešimtinių. Sodybai priklauso net 16 sklypų įvairiose miesto vietose, kurių dauguma netoli nuo bažnyčios. Kaip matosi iš pridėto žemėlapyje, jų didžiausias nuo bažnyčios į pietus siekia Stangės upelio, o į vakarus rubežiuojasi su Dominikonų bažnyčia bei vienuolynu. Tokiu būdu yra tiksliai žinoma ne tik bažnyčios su vienuolynu situacija, bet duotas ir jų smulkus planas: įėjimas į bažnyčią buvo iš gatvės einančios į Nemuną, bažnyčioje buvo 5 altoriai, zakristija už didžiojo altoriaus. Bažnyčios dešinėje prisiglaudęs mūro vienuolynas – jame 7 celės, valgomasis ir virtuvė. Į dešinę nuo vienuolyno mūrinė mokykla, joje trys kambariai.

Tame žemėlapyje be trijų bažnyčių – miesto centre, parapiinės ir Dominikonų – ta pačia spalva pažymėta dar 6 miesto sklypai; vienas iš jų rodo namą, kur 1925 metais ir vėliau buvo Vidurinė mokykla ir kur buvo peršautas jos direktorius kun. Dr. J. Bakšys. Ar tik viename iš jų nebus buvusi Jėzuitų bažnyčia ir mokykla?

JĖZUITAI MERKINĖJE

Iš Vilniaus vyskupo Benedikto Vainos Apaštalo Sostui 1605 ir 1609 metų pranešimų žinome, kad po protestantizmo baisaus siautėjimo antroje XVI amžiaus pusėje, didžiulėje Vilniaus vyskupijoje iš buvusių 600 bažnyčių, katalikų rankose beliko vos 300 parapijinių, įskaitant 30 naujai pastatytų ir pakonsekruotų.

Savo pranešime Vyskupas pažymi, kad atvykę į Lietuvą tėvai jėzuitai įkūrė Akademiją, energingai stato šv. Kazimiero bažnyčią ir prie jos vienuolyną, o prie šv. Ignaco bažnyčios naujokyną. Jų pastangomis veikia kolegijos Vilniuje prie Šv. Jono bažnyčios, Polocke ir Nesvyžiuje. Anot vyskupo, tėvai jėzuitai “daro didžiausią naudą, išraudami klaidžiatikystę, auklėdami jaunimą dorovėje ir moksle”. Nuo 1582 metų jiems buvo pavesta vadovauti dviem Kunigų seminarijon Vilniuje – Popiežiškajai ir Diecezinei.

Turėdami daug darbo ir vis plėsdami savo įstaigas Did. Lietuvos Kunigaikštijoje, jėzuitai 1608 metais atsiskyrė nuo lenkų ir sudarė atskirą Lietuvos provinciją (taigi 40 metų anksčiau už Dominikonus).

1608 metais tėvai jėzuitai atidarė kolegiją Kražiuose (garsėjo aukštu mokslo lygiu, plačia biblioteka, dideliais mokinių skaičiais – iki 500) ir 1642 m. Kaune, kur dėstė trys broliai jėzuitai Kajalavičiai – Albertas, Kazimieras ir Petras. Jėzuitai turėjo „misijas“ Rokiškyje, Šeduvoje, Joniškyje. Pagaliau buvo ir dvi „rezidencijos“ – tai Merkinė ir Slonimas.

Taigi 1676 metais jėzuitai atvyko ir apsigyveno Merkinėje. Kaip ir Dominikonai, jie pasistatė sau bažnyčią, rodos, Šv. Kryžiaus vardu, prie jos vienuolyną ir mokyklą, kuri nuo 1726 metų pradėjo veikti.

Toji mokykla turėjo tris klases – gramatikos, poetikos ir retorikos. Nežinia, kodėl mokykla neveikė 1742-46 ir 1758-61 metais. Ji buvo nepilna, nes trūko filosofinių dalykų, o kada jie buvo įtraukti į programą, kursas mokykloje truko 5-6 metus. 1773 metais, kada Jėzuitų ordinas buvo uždarytas, Merkinės mokykloje darbavosi viso trys mokytojai. Kražiuose jų buvo 10.

Nuo 1776 metų Merkinės mokykla perėjo į dominikonų rankas. 1804 metais joje buvo 86 mokiniai (Merkinė, 1970; M.Lukšienė – Senoji Merkinės mokykla, psl. 69)

1819 metais birželio 29 d. Merkinės mokyklą vizitavo generalinis vizitatorius, Vilniaus Imperatoriškojo universiteto profesorius Tomas Žičkis. Jis rado kun. Julijoną Hrynčevičių, kuris dėstė krikšč. mokslą ir šv. istoriją, aritmetiką ir geografiją, lenkų gramatiką ir daržininkystę. Jis buvo mokyklos inspektorius.

Dominikonas kun. Andrius Kručinskis aukštesnėse dviejų metų klasėse mokė visų dalykų – iškalbos, teisės, geografijos, istorijos, matematikos, daržininkystės, astronomijos ir rusų kalbos.

Bažnyčioje, kur dalyvavo mokiniai ir jų tėvai, pagiedota TE DEUM, o popiet mokyklos salėje suvaidinta komedija ir apdovanota pasižymėjusius mokinius. Iš penkių klasių viso buvo 67 mokiniai: pradedamosios 20, I klasės 13, II – 14, III – 14, IV – 7 ir V – 3.

MERKINĖS PARAPIJA DOMINIKONŲ RANKOSE

Nuo 1776 metų Merkinės klebonu buvo kun. Jonas Vyšniauskas ir išbuvo tose pareigose beveik 40 metų. Jis išgyveno Lietuvos – Lenkijos 1795 m. trečiąją padalijimą ir Napoleono žygį per Lietuvą 1812 metais. Tituluojamas Smolensko kanauninku ir Trakų dekanu, jis mirė 1813 m.

Iš jo gyvenimo istorija mums paliko tokią smulkmeną: 1803 metais jis buvo padaręs su žydu sutartį dėl pastatymo ant bažnyčios žemės, prie pat klebonijos, namo ir ūkiškų trobesių: žydas ir jo įpėdiniai už tai pažadėjo mokėti sutartą mokesį, vad. činšą.

1813 metais liepos 5 d. Merkinės bažnyčią ir parapiją priėmė kun. Stanislovas Bonifacas JUNDZILAS (1761 – 1847), gavęs kunigo šventimus 1784 metais. Tai buvo filosofijos daktaras ir nuo 1803 metų Vilniaus universiteto profesorius. Tarybinė enciklopedija apie jį rašo:

“Tyrė Vilniaus, Ščučino, Lydos, Gardino apylinkių florą, perorganizavo ir išplėtė universiteto botanikos sodą, sudarė naujų rinkinių gamtos mokslo kabinetui... Aiškindamas organizmų kilmę, jų psichinę veiklą, pripažino dieviškąjį pradą”. Jis yra palikęs keletą veikalų iš botanikos srities lenkų kalba.“

Kun. S. Jundzilas Merkinėje klebonavo 10 metų. Garsus Vilniaus astronomas prof. kun. Počebutas apie jį yra išsitaręs – “iš jo buvo puikus profesorius, bet niekam tikęs klebonas!” Turbūt ir pats jis jautė tai ir vis rengėsi iš tų pareigų atsisakyti, bet reikia nelaimės – 1822 metais baisus gaisras nusiaubė visą Merkinės miestą. Sudegė visi klebonijos trobesiai. Klebonas kaip sugebėjo darbavosi, kad sudegusius trobesius, o čia gegužės 22 d. 1823 m. įžūlūs vagys apiplėšė susirūpinusį kleboną...

Kaip žinoma, Rusijos carai nuo pat Kotrynos II laikų saivaliavo tvarkydami Katalikų bažnyčios reikalus Lietuvoje: neleido tiesiog susisiekti su Apaštalų Sostu ir iš ten gauti raštus, steigė vyskupijas ir skyrė joms vyskopus. Taip caro Aleksandro I paskirtas vysk. Sestrencevičius 1816 metais pradėjo valdyti Vilniaus vyskupiją.

Tai jo įsakytas kun. S. Jundzilas sausio 24 d. 1824 m. perdavė Merkinės bažnyčią ir parapiją tėvams Dominikonams. Parapijai aptarnauti buvo paskirti du kunigai, kurių vienas Donatas Alseika, pijaras.

Nors kun. S. Jundzilas po gaisro atstatė sudegusius trobesius, mokėjo valst. Mokesčius, prikišdamas nemažai savo pinigų ir su Dominikonais buvo susitaręs iki mirties valdyti Pilvingių ūkį, tačiau balandžio 23 d. 1826 metais ir nuo jo atsisakė, parduodamas jį kun. Česlovui Michalovskiui, pijorui.

Neilgai valdė Merkinę ir tėvai Dominikonai. Atėjo neramūs 1830 – 31 metai ie jie buvo priversti apleisti Merkinę.

]

1830 – 31 METŲ SUKILIMAS

1828 metais Rusijos caras paskyrė kan. Andrių Klungevičių, kad metropolito Sestrencovičiaus vadovybėje valdytų Vilniaus vyskupiją. Apie tai paskelbta žmonėms bažnyčiose iš sakyklų. Tikintieji buvo raginami pasimelsti už carą, “kuris aukoja sveikatą ir jėgas visuotinei gerovei”... Į 1830 metų

pabaigą bažnyčiose net tris kartus buvo skelbiamas caro gruodžio 7 d. reskriptas Vilniaus kariniam gubernatoriui dėl Lenkijoje prasidėjusių neramumų. Gyventojams įsakyta laikytis ramiai, grasinama turto konfiskavimu ir kitomis bausmėmis. Nuo 1 gruodžio Vilniaus, Gardino, Minsko ir gretimose gubernijose įvedamas karo stovis. Apie visa tai įsakyta paskelbti lietuviškai “tose parapijose, kur lietuviškai kalbama”.

Merkinė buvo pačiame pasienyje, nes kitoje Nemuno pusėje buvo jau kita valstybė – Lenkijos Karalystė. Todėl ant Nemuno kranto, iš miesto pusės, stovėjo pasienio sargybiniai ir buvo muitinės punktai.

Kadangi Merkinės apskrities mokykloje buvo mokinių iš anapus Nemuno /Užnemunės/, tai Kalėdų šventėms kokių 30 mokinių buvo nuėję “per sieną” į savo namus. Anoje Nemuno pusėje ant stulpų buvo prirašyta sukilimo šūkių, iškabinta baltų vėliavų, kitur degino laužus ir platino atsišaukimus. Todėl buvo sustiprinta pasienio apsauga ir uždrausta peržengti “Nemuno sieną”.

Nežiūrint į tai, sausio mėn. 1831 m. keli moksleiviai iš Merkinės pabėgo į namus, slaptai peržengę saugomąją sieną. Sugauti ir ištardyti, jie buvo paleisti. Bet štai vasario 8 d. pabėgo į aną pusę mokyklos auklėtojas Kazimieras Monkelevičius. Kad ir sugautas, jis sugebėjo vėl pasprukti.

Apie visa tai pranešta Vilniaus Universiteto rektoriui Pelikanui, tas savo keliu persiuntė raportą Švietimo ministrui, kuris jį parodė carui Nikolajui I.

Ant to raporto vasario 27 d. 1831 m. caras pieštuku užrašė tokią rezoliuciją:

“Valstybės sekretoriui Bludovui įsakyti uždaryti mokyklą, visus vienuolius areštuoti ir nuvežti į Vilnių, o gen. – adjutantui Chrapovskiui iširti įvykį”.

Vyskupas A. Klungevičius gavo įsakymą paimti savo žinion visą Merkinės Dominikonų turta. Apskrities mokykla buvo uždaryta, visi vienuoliai areštuoti ir pėsti nuvaryti į Vilnių.

MERKINĖS DOMINIKONŲ LIKIMAS

Nors Vilniaus vyskupas pavedė Jiezno aktaristui kun. J. Rimavičiui laikinai prižiūrėti vienuolyno, klebonijos ir uždarytosios mokyklos turta, bet jam dar neatvykus š Merkinę, pačiomis pirmomis kovo mėn. dienomis visi Dominikonai buvo suimti ir nuvaryti pėsti į Vilnių, prie šv. Petro ir Povilo bažnyčios; kiek vėliau juos perkėlė į Triniterių vienuolyną. Tai buvo nekaltos skurdo aukos, o tą skundą buvo padaręs Merkinės mokyklos vedėjas, pirmasai pasaulietis, J. Labunskis. Štai suimtųjų sąrašas:

Donatas Alseika /Olsoyko/ - Viršininkas
Kazimieras Butkevičius – jo padėjėjas
Jonas radzevičius – kuratas /ekonomas/
Tomas Slavinskis – pamokslininkas
Augustinas Glinskis –prefektas
Rapolas Janikovskis – matematikos mokyt.
Ignas Aleksandravičius – mokytojas
Leopoldas Borovskis –fizikos mokyt.
Vincentas Kochanskis – rusų kalbos
Feliksas Valcevičius – prancūzų kalbos
Ipolitas Stoklinskis – iškalbos
Jonas Narkevičius – brolis

Pats Dominikonų centras Vilniuje suimtuosius šelpė ir jiems padėjo: iš Vilniaus ir Ž. Kalvarijos kasos tam reikalui buvo įteikta 200 auksinų Merkinės prokuroriui; Aglonos vienuoliai laikė 400 Mišių, paskyrę jų stipendijas Merkinės vienuolių šelpimui.

Lietuvos Dominikonų provincijos prokuratorius kun. Apolinaras Radziševskis iš Vilniaus Konsistorijos gavęs tam reikalui 100 rub. Ir iš Roemerio nuošimčius iš 1.500. – rb. sumos už 1831 – 32 metus – 165 rb.; taigi viso 265 rub.

Be to, dar kiek anksčiau metropolitas Sestrencevičius buvo paskyręs Merkinės dominikonams pajamas Iš Ratnyčios ir Marcinkonių filijų.

Nežinome, kaip ilgai Merkinės Dominikonai buvo laikomi Vilniuje kaip kaliniai, bet dar 1834 metais jų šelpimui minėtas prokuratorius buvo gavęs 303, 88 rub. Jis kreipėsi į Vilniaus Socialinės globos skyrių, prašydamas išmokėti nors nuošimčius nuo sumų, kurios buvo skirtos Merkinės Dominikonų išlaikymui; o tos sumos siekė daugiau 6.000 auksinų. Valdžios įstaiga atsakė, kad apie tokias sumas nieko nežinanti.

P a s t a b a. Minėtas kun. A. Radziševskis yra palaidotas Kazokiškių bažnyčios šventoriuje ir ant jo paminklo štai kas parašyta:

Šv. Dominiko vienuolis, šv. Teologijos kandidatas, šv. Dominiko Vilniuje buv. Prokuratorius. – Užmigo Viešpatyje 1870 m. gegužės 21 d. 43 metų kunigystės, 68 metų amžiaus. Praeinančiųjų prašo sukalbėti 3 Sveika Marija. – Gimęs 1802 m. rugsėjo 19 d. pašventintas kunigu 1828 m. vasario 18 d. Vilniuje. Buvo prokuratorium 1826 – 45 m., Palėvėnės kuratu ir klebonu 1845 – 48 m., Trakų kuratu 1850 – 52; Paparčių ir Verkų pamoksl. 1852 – 57, Kazokiškių kleb. 1857 – 70.

MERKINĖJE KUN. JONAS RIMAVIČIUS

Kaip minėta, Jiezo altaristas kun. Jonas Rimavičius atvyko į Merkinę pačioje kovo m. pradžioje 1831 metų. Susipažinęs su padėtimi, jis kovo 6 d. pasiuntė Konsisterijai tokio turinio pranešimą.

Paskutinė krikšto metrika užrašyta 1829 m. rugsėjo 18 d. Parapija didelė ir ligonių daug; kartais yra būtinas reikalas kur išvykti, o čia artėja laikas pristatyti kariuomenei naują / rekrutą /. Jis prašo duoti į pagalbą kitą kunigą. Patikrinęs dokumentus, rado, kad vienuolynui priklausė nuošimčiai iš 6.705 auksinų sumos. Tokiai sumai susidaryti nurodo žymesnius geradarius – tai Michanovičius, kunig. Eustachas Sapięga, Beuffalas, Brodovskis, J. Gorskis, S. Kulvietis, Ratautas ir net Gardino kahalas...

Tuo tarpu sukilėliai organizavosi ir jų eilės gausėjo. Merkinės apylinkėse jiems vadovavo Netiesų dvarininkas Anupras Eisneris ir jo pavaduotojas Subartonių dvarininkas Aleksandras Karlevičius. Balandžio 6 dieną 1831 m. jų būrys užėmė Merkinę; muitinės tarnautojai buvo areštuoti, o visų nekenčiamas Chvastovas pakartas. Rytojaus dieną bažnyčioje buvo atlaikytos padėkos pamaldos ir pagiedota Te Deum. Be Merkinės, sukilėliai tomis dienomis užėmė Butrimonis, Punią, Nemunaitį ir kitas vietas.

Neilgai tvarkėsi Merkinėje ir kun. J. Rimavičius: gal kieno įskūstas būk bažnyčioje skaitęs sukilėlių atsišaukimą, kovo 31 d. kazokų buvo suimtas ir surištomis rankomis pėsčias nuvarytas į Gardiną. Ten jam balandžio 2 d. atrišo rankas, bet supančiojo kojas ir įgrūdo 15 parų įkalėjimą. Maistui buvo skiriama į dieną 6 su puse kapeikų. Taip jį išlaikė iki spalio pabaigos, t.y. 6 mėnesius ir 20 dienų. Gardino klebonas kun. Veiničas įnešė piniginių užstatą ir išėmė kalinį. Kariuomenės teismas jį išteisino ir 23 balandžio 1832 metais jis buvo laisvas. Norėjo visai pasilikti gardine, bet dvasinės vyresnybės verčiamas grįžo į Merkinę.

Neilgai džiaugėsi ir sukilėliai: 10 balandžio 1831 m. caro kariuomenė atsiėmė Merkinę, suėmė 12 žmonių iš sukilėlių tarpo, nuvarė juos į Gardiną. Po ilgo tardymo, tie žmonės buvo paleisti, nuskutus jiems galvas...

Balandžio mėn. pabaigoje kariuomenės daliniai nesėkmingai ieškojo sukilėlių Nemunaičio, Alytaus, Punios, Butrimonių, Perlojos, Varėnos, Daugų ir Pivašiūnų apylinkėse... Birželio 12 – 15 d. per Merkinę pražygiavo 6.500 karių su 20 patrankų: tai buvo gvardija, siunčiama iš Gardino į Vilnių.

Kada Lietuvos sukilimo vadas Gelgaudas 19 birželio pralaimėjo mūšį ties Paneriais, buvo aišku, kad sukilimas nepavyko ir bus galutinai likviduotas. Iš Lenkijos atvykusi kariuomenė į pagalbą,

jau liepos mėn. Pradėjo trauktis iš Lietuvos, vengdama kovos ir degindama pakeliui tiltus/ naudotasi P. Slesoriūno str. “ Merkinė per 1830 – 31 m. sukilimą” – Merkinė, 1970 –psl. 55/.

Plačiai buvo kalbama, kad sukiolimo metais Vilniuje buvo sušaudyti 5 žmonės ir 3 vienuoliai /trinitoriai/ : kun. Vaitkevičius, klier. Skraba ir Sorokavičius. Vievyje sušaudyta 6, Trakuose 3, Ašmenoje kunigas prie altoriaus ir 200 žmonių, Giedraičiuose 22 /jų tarpe du Dmuchovskiai/, Nemenčinėje kun. Zavadskis, Kaune sušaudytas kunigas vienuolis iš Pažaislio /kamendulis/.

Areštavus kun. J. Rimavičių, Merkinės Dominikonų vienuolynas su bažnyčia ir abu palivarkai – Merkinės ir Pilvingių – liko be jokios globos. Kaip pranešė dekanas kun. Holubauskas, į Merkinę atvyko minorita kun. Paternas Vaišvyła. Kadangi jis buvo skirtas tik parapijai aptarnauti ir tokiam valdymui neturėjo įgaliojimo, faktiškai Merkinę ir Pilvingius valdė – pirmąjį vargoninkas Liudvikas Bagdonavičius, o antrąjį kun. J. Rimavičiaus brolis Baltazaras.

Visaas pajamas iš palivarkų jie ėmė sau, viską naikino, kas privedė prie ekonominio bankroto; jie manė visa tai suversti į sukilimo sąskaitą. Visos vienuolyno atsargos, inventorius ir buvusi tvarka – visas sunaikinta.

Kadangi kartą kun. Vaišvyła vargonininkui padarė priekaištą, tas būdamas išgėręs puolė kunigą mušti, jį apstumdė ir užgavo į veidą...

Iš kun. P. Vaišvylos 1833 m. vasario 14 d. pranešimo žinome, kad jis Trakuose apmokėjęs visus mokesčius už Pilvingių ūkį, kad suradęs ir š Vilnių nuvežęs rekrutą, kuris buvo priimtas. Tuo tarpu iš Pilvingių ir rodukos karčiamų Baltazaras paėmęs po dešimt rublių, o kunigui į Merkinę atsiuntęs tik dvi bačkas kviečių. Grįžęs “ iš nelaisvės” kun. J. Rimavičius Merkinės ir Pilvingių ūkių apsėtus laukus, visur naujas tvoras...

Nors kun. P. Vaišvyła už Pilvingių valstiečius sumokėjęs savo pinigais 360 auksinų jų mokesčių, jie skundėsi dekanui kun. Holubovskiui / Daugai/, kad kunigas juos bara už girtavimą/, varinėja su vežimais, reikalauja pinigų, grūdų, pusės bačkos avižų, 5 pūdų šieno. Skundą pasirašė kryželiais 14 žmonių. Grįžus kun. J. Rimavičiui į Merkinę, jam buvo pavesta valdyti merkinės ūkį taip, kaip ir Pilvingių / raštas 2/XII – 1832/. Sekančių 1833 m. balandžio mėn. Vilniaus Išdinė pranešė vyskupui, kad Merkinės palivarka yra 10 valakų žemės – ten sėjama rugių 7 ir vasarojaus 5 bačkos, yra 11 margų pievų, 3 margai netinkamo miško, mieste yra 24 sklypai, kurių 16 tušti. Činšo ir jursdikos priklauso 15,6 rub., nuomos už medinį namą 15 ir už malūną 15 rublių. Iš viso išdui priklauso metinių mokesčių 587,46 rub. – iš vienuolyno 98,602, Merkinės parapijos ūkis 219,36 ir iš Pilvingių 269,50 rublių.

Gegužės 14 d. 1833 m. kun.J. Rimavičius sumokėjo išdui už Dominikonų fundušą 106,24 rub. O išlaidų turėjęs 277,43 su puse /kap./ Tarnams už seną laiką sumokėjęs atsiųstais 100 rub.; liko 132,88 rb. Skolų – skirtumą sumokėjęs savais pinigais... Žemė prasta, darbo daug, o naudos nėra. Tegul išdas tą žemę kam kitam atiduoda!

Trakų aps. Teisėjas V. Lukoševičius praneša, kad dar 1744 metais Merkinės Dominikonams buvo leista naudotis Skerdimo pieva ir mūro namu Merkinės mieste. Dabar, grįžęs iš arešto, klebonas nušienavęs tą pievą, o V. Lukaševičius padaręs iš ten 18 vežimų šieno... Ne tik prie šieno, V. Lukoševičius turi pretenzijų ir prie mūrinio namo, kur buvo vienuolių mokykla.

BRAUNASI ŽYDAI. Vos atvykęs į Merkinę, kun. J. Rimavičius pranešė konsistorijai, kad žydas David Ovsejevič baigia statyti namą ant bažnytinės žemės sklypo; kitas - Šelom jau turi pasistatęs kalvę... Yra ir daugiau namų ant bažnytinės žemės; jų savininkai neturi jokių dokumentų ir nieko nemoka. Grėšia pavojus, kad tie sklypai laikui bėgant bus pasisavinti.

Gavusi tuo reikalu Konsistorijos nusiskundimą, gubernijos vadovybė įsakė Trakų Žemės teismui, kad pareikalautų iš žydų mokesčio klebono naudai. Aukščiau minėti žydai mokesčių sumokėjo. Tuo gi tarpu Radauskienė Jankelienė jau keliolika metų nieko nemoka, o jos namas supuvęs ir nevertas trijų rublių... Dar nuo buv. klebono Vyšniausko laikų prie pat klebonijos stovi Hiršos Monasevičiaus namas. Žydų namai juosia bažnyčią iš visų pusių, o įstatymas reikalauja, kad būtų ne mažiau 30 sieksnių atstumo. Gubernijos vadovybė liepos mėn. 1837 metų įsakė Hiršai Monasevičiui ir R. Jankelienei nukelti savo namus toliau nuo bažnyčios ir mokėti vadinamą činšą.

Vasario 11 d. 1846 metais Daugų klebonas kun. Hidykas, Konsistorijos įgaliotas, su visa komisija matavo atstumą nuo šventoriaus sienos iki žydo Benevičiaus statomo namo – rado atstumo tik du sieksnius. Svaigalų tame name neaptiko. Komisija liepė žydui išvalyti krūvą mėšlo nuo šventoriaus sienos, o karčiamos vartus į šventorių ir du langus visai panaikinti.

PILVINGIŲ ŪKIS VYSKUPO ŽINIOJE. Uždarius Merkinės Dominikonų vienuolyną, Pilvingių palivarkas perėjo valdžios nuosavybėn. Tačiau jau 1835 metais spalio mėn. Valstybės Turtų įstaiga /Kazennaja Palata/ pranešė Konsistorijai, kad Pilvingių palivarkas nėra tos Komisijos žinioje, bet priklauso Vilniaus vyskupijos vadovybei /"belomu duchovenstvu"/. Todėl nuo šiol jai ir siųs visus tą reikalą liečiančius raštus. – Vėliau – 1844 metais – minėtoji Turtų Palata žadėjo išspręsti klausimą dėl Merkinės karčiamos, esančios ant bažnytinės žemės, kai gaus nuorašus dokumentų, kurie parvirtins karčiamos dovanijimą. Kun. J. Rimavičius parūpino tokių 58 dokumentų nuorašus ir jų vieną egz. Pasiuntė į Vyskupijos archyvą /žiūr.priedą/.

ROŽANČIAUS BROLIJA. Nuo neatmenamų laikų pirmąjį spalio sekmadienį Merkinės bažnyčioje buvo iškilmingai švenčiami Švč. Mergelės Marijos Rožančiaus atlydai. Kun. J. Rimavičius paprašė ir gavo iš Trakų nuo Dominikonų provinciole kun. Dr. Tomo Jotauto /Jatewt/ patentą tiems atlydams ir Šv. Rožančiaus įsteigimui /dokumento data kovo 3d. 1837 m. / . Vilniaus vyskupas leido tokią draugiją įsteigti.

VAGYS BAŽNYČIOJE. Naktį iš 5 į 6 spalio 1845 metais buvo sulaužyta bažnyčios durų spyna ir išnešta į šventorių skarbona; ją sudaužius rasta vos keletas rublių. Apie tai pranešta policijai, kuri iškratė miestą. Žydai yra matę du kareivių iš pasienio sargybos; jie gyveno mieste pas majorą. Vieną vagį pavyko pagauti ir jis išdavė kitus – jų vienas buvo iš Kauno, kitas iš Vilniaus, o trečias kareivis pabėgęs iš pulko. Pagautasai buvo rusas Vasilij Nikitin.

SKUNDAI. Gruodžio 13 d. 1836 m. vienuolė sesuo šaraitė Apolonija Ratautaitė iš Vilniaus skundėsi Vyskupui: jos teta Liudvika Abramavičienė buvo nupirkusi Merkinėje sklypą ir ant jo pastačiusi namelę, kad jame gyventų vietos vargšai. Namų išlaikymui ji padėjusi pas Trakų teisėją Leonardą Žylinskį 500 auksinų, skirdama tam reikalui tos sumos nuošimčius. L. Žilinskis tą sumą perleido kun. J. Rimavičiui, o šis pasiruošęs tą namelį nugriauti. A. Ratautaitė prašo 500 auksinų perduoti Socialinei Globai, kad jos tetos palikimas būtų išlaikytas. – Trakų dekanas kun. Kazlauskas /Valkininkai/ užklausė Merkinės kleboną, ar nuošimčių iš tos sumos pakaktų tam nameliui išlaikyti. Dekano nuomone, kun. J. Rimavičius, atstateds visus ūkiui reikalingus trobesius, turėtų pastatyti ir ubagyną.

Sausio pirmoje pusėje 1837 metų Merkinės gyventojas Jonas Vitkauskas skundėsi Konsistorijai: gindamas savo žemės nuosavybę, buvęs atvartas pas kleboną, kuris jį mušęs...

Dekanas kun. Kazlauskas sausio 21 d. apsilankė Merkinėje ir apklausė liudininkus. Tie paneigė J. Vitkausko skundo motyvus – jis buvęs atvestas iš karčiamos, kur mušėsi. Ir klebonas apie tai liudija: J. Vitkauskas yra girtuoklis, sėdėjęs pusę metų Vilniaus kalėjime: atėjęs į klebono karčiamą Merkinėje, visus išvaikė, daužė langus, mušė Jurgį Gutauską, kurio vaikai atbėgo verkdami. Atvestam pijokui kunigas liepęs surišti rankas, o nakčiai raktininkas įkišo jį į rotušės rūšį, kad išsipagiriotų. Jis vis žada sudeginti Merkinės miestą.

Rusų armijos kapitono žmona Julijona Eisneraitė – Vežbauskienė 1836 metais skundėsi. Dar 1831 metais valdžios Išdas iš jos brolio Anupro buvo paėmęs aštuntą dalį Netiesų dvaro, kuris nuo senų laikų priklausė Eisneriams. Tuo tarpu Merkinės klebonas kun. J. Rimavičius nušienavęs to dvaro pievas ir iš jo sesers Juzefos Paulauskienės Merkinės mieste atėmęs daržą. Be to, be ponų leidimo sutuokęs valstietę Nudoksiją Žubrauskaite.

Negavusi į savo skundą atsakymo, J. Eisneraitė po trijų mėnesių savo skundą pakartijo.

KUN. J. RIMAVIČIAUS PAMINKLAS. Merkinės bažnyčia ir šventorių juosia akmenų – plytų mūras; jis nutinkuotas ir padengtas raudonomis čerpėmis. Prieš bažnyčios didžiąsias duris šventoriaus aptvėrimą vainikuoja didinga "broma" – tai aukšti vartai su plačiu įvažiavimu per vidurį. Tuose vartuose aukštai iš miesto pusės įdėti keturkampiai šlifuoti akmenys su tokiais įrašais: kairėje pusėje "Curatus Rymowicz", dešinėje – "1843 Muroval..."

Nežinome, kuriais metais kun. J. Rimavičius baigė savo kunigavimą Merkinėje ir jeigu ten mirė, kada ir kur palaidotas. Aišku tik tai, kad 1843 metais jis baigė statyti tuos gražuosius šventoriaus vartus... Jeigu po jo nebuvo iki kun. Aleknavičiaus kito kunigo, tai jis Merkinėje turėjo pasidarbuoti iki 1848 metų.

Jis savęs nelaiko ir nebevadina klebonu, o tik kukliu „karetu“, t.y. rūpintoju...

KUNIGAS KAJETONAS ALEKNAVIČIUS

Merkinės klebonu išbuvo 20 metų – nuo 1848 iki 1868: Gimęs sausio 14 d. 1804 metų Tarpeikių km., Palėvėnės par., Kupiškio rajono, jis buvo sūnus Jokūbo ir Elžbietos Jonuškaitės. Tai buvo paprastų valstiečių Aleknų šeima, tik laikydamiesi tų laikų papročių, jie savo pavardę pailgino ir nešėsi bajorais.

Kajetonas mokėsi Troškūnų bernardinų 6 klasių mokykloje, 1827 metais įstojo į Vilniaus Lateranų kanuninkų vienuolyną ir po dviejų metų perėjo į Vilniaus vyskupijos kunigų seminariją. Ją baigė 1832 metais, o kadangi išklausė tam tikrą kursą universitete, tai gavo teologijos kandidato laipsnį.

Trejus metus jis vikaravo Obeliuose ir po metus Panemunėlyje, Kėdainiuose ir Semeliškėse. Po to neligai administravo Inturkės parapiją ir ilgiau Strunaičių. Nuo 1840 metų kun. K. Aleknavičius yra Merkinės parapijos administratorius ir po 8 metų „prepozitas“, tai yra tikra prasme klebonas, pagal kanonus nepajudinamas iki mirties...

Tačiau po 1863 metų kun. K. Aleknavičius buvo pastebėjęs, kad mūsų liaudis mėgsta pokštus, juokus, linksmybes: matydama visur dvasias, ji mielai klauso pasakų. O juk senoje lietuvių mitologijoje buvo žinoma ir tikima viena aukščiausioji esybė – Dievas. Keista tik tai, kad mūsų liaudis nieko nežino apie buvusius kunigaikščius, jų narsią krašto gynybą ir didvyriškus žygius, apie senovės santvarką ir politiką, o dažnai mini ir daug kalba apie aitvarus, giltines, laumes... Giliai jautrus kun. Kajetonas yra dėkingas Apvaizdai už tai, kad mūsų liaudžiai paliko „Kas buvo, yra ir bus brangiausia – Dievą ir tikėjimą į amžiną pomirtinį gyvenimą“.

Minėtų knygelių autorius pastebi, kad mūsų liaudžiai yra miela tokia kūryba, kurioje į gyvenimą žiūrima su šypsena. Kad ir moralizuodamas, jis juokauja, nes nori „pasakyti tiesą juokų forma“ / ridendo varitaton dicere /. Iš čia jo toks artimas ryšys su tautosaka.

Kun. K. Aleknavičius – tai mūsų literatūroje pirmasis ryškus j u m o r i s t a s : Anot Putino, jis savo rašiniiais „stiprino liaudišką luomo sąmonę“. Jis propaguoja ne tik dorą elgesį, bet mokslo ir knygos didelę vertę. Reikia visgi pripažinti, kad iš jo yra didesnis beletristas, negu poetas / naudotasi V. Vanago įvadu į „Kajetonas Aleknavičius – Kikilis laibakojis“, 1971 m./

Labai gaila, kad neturime rankose jo pirmojo veikalo – „Elementoriaus“. Jo antrasis darbas buvo pakartotinai išleistas 1971 metais kaip „Kikilis laibakojis“ su ilgu Vytauto Vanago 20 puslapių įvadu.

SKUNDAS. 1853 metais kovo 26 d. Vilniaus Konsistorija gavo iš Merkinės brolijos skundą su 12 parašų. Pirmuoju pasirašė Brolijos pirmininkas Simonas Bylinskis. Tame rašte skundžiamas klebonas kun. K. Aleknavičius, kad visai nežiūrįs bažnyčios ir jai grėšiąs sugriuvimas...

Tų pačių 1853 metų antroje gegužės pusėje Merkinės dekanas kun. Petras Kazinskas /Pivašiūnai/, atvykęs į Merkinę, pasikvietė policijos, miesto ir parapijos atstovus – jie visi užsilipę apžiūrėjo ir patikrino bažnyčios lubas. Pasirodė, kad 500 metų senumo bažnyčia turi labai tvirtas ir, kaip reta kur, gerai prižiūrėtas lubas: jos surištos geležinėmis štangomis ir virš jų klebono jau paruošta ant stogo vieta naujam kryžiui įrengti.

Savo ilgumo raporte dekanas plačiau dėstė šio skundo tikrąsias priežastis. Ten Erelijos pirmininkasa Vaclovas Janavičius iš tų pareigų buvo atstatytas už tai, kad į skarbonų temetamas aukos savivališkai pasiimdavo ir su draugais pragerdavo. Klebonas jį atstatė, skarbonai atidarinti įtaisė du raktus, kurių vieną pasiėmė pats. Dabar skarbona atidaroma klebono akyse ir rastoji suma įrašoma į

kasos knyga. O ligi šiol buvo atvejų, kad kai keli brolijos nariai tuos pinigus pragerdavo karčiamoje, net apsvilkę karžomis ir su kryžiumi rankose /taip pragėrė 8 auksinus nuo Kristaus karsto buv. vargonininkas Pruskis su draugais /. Tokie suėjimai karčiamoje buvo tarsi seimeliai, kur buvo tariamasi, koku būdu atsikratyti dabartinio klebono.

DEKANO NUOMONĖ. Štai kaip dekanas atestuoja Merkinės kleboną kun. K. Aleknavičių. „Negaliu nutylėti to klebono dorybių, kuriam pripažino Gerb. Ponai Lukaševičius, Ilcevičius, Godačevskis ir kiti; taip pat valdininkai, visokio rango dvasininkai bei parapijiečiai. Visi vienu balsu teigia, kad ligi šiol nebuvo turėję tokio stropaus, pavyzdingo ir uolaus kunigo...Bažnyčia iš tamsios pasidarė šviesi, švariai ir tvarkingai užlaikoma, daugelyje vietų išgražinta. Pristatyta daug naujų pastatų. Visa aplinka švariai, tinkamai užlaikyta, aptverta ir medaliais apsodinta... Visa tai daro savo lėšomis, išleidęs tam reikalui daugiau tūkstančio rublių...“

Tuo tarpu išgverusi brolija nerodo jam jokio dėkingumo, tų gerų savybių jame visai nemato – norėtų, kad panašiai kaip jie patys – būtų pijokas ir avantiūristas...

Visa tai rašydamas – baigia dekanas – turėjau prieš akis dievo teismą ir nei kiek neperdėjau. Ką mačiau savo akimis, ką galėjau palytėti ir atsidėjęs išgirsti, visa tai kuo tiksliausiai perteikiu“.

KONSISTORIJOS DEKRETAS. Merkinės klebonui ir Konsistorijai buvo aišku, kad Brolijai vadovavo nedidelė nusikaltėlių gauja. Todėl Konsistorija savo dekretu iš 29/VII- 1853 įsakė uždaryti Merkinės Broliją ir apie tai kun. K. Aleknavičius spalio 4d. paskelbė bažnyčioje. Vieną kartą jis pasirašė aktą, kuriuo pasižadėjo daryti pastangų “teisėta tvarka iš naujo įkurti gerų papročių broliją iš parapijiečių, kurių gyvenimas yra visais atžvilgiais padorus”.

Nežiūrint į tai, tų pačių metų splio 23d. uždarytosios brolijos vardu buvo pasiūstas Vyskupui prašymas /apie 20 parašų/, kad pakeistų kleboną ir sugražintų Brolijai visas teises. Apie tai Konsistorija pranešė Trakų Žemės teismui /6/II- 1954/ pažymėdama, kad policija turi sudrausti neklauzadas- jie turi liaustis rašinėti tokius skundus, nes ne jų reikalas kilnoti kunigus. Už paskutinį prašymą jie turės sumokėti išdui 3 rub. žyminio mokesčio.

ŽYDO KAIMYNYSTĖ. Anksčiau buvo minėta, kad dar nuo 1803 metų Merkinės Klebono leidimu prie pat klebonijos stovėjo prisiglaudęs žydo namas. Kunigo K. Aleknavičiaus laikais tame name gyveno žydė Gėnė Grelevičienė. Ji turėjo vieną dukterį Rachą ir kada toji ištekėjo už Nachimo Libšico, motina leido jaunavedžiams gyventi jos namelyje. Tačiau tas namas buvo labai apleistas – jo pusė neturėjo stogo ir du kaminai buvo visai pairę. Kadangi namas vienu šonu glaudėsi prie klebonijos ir buvo visai arti bažnyčios, gaisro atveju grėsė bažnyčiai didelis pavojus.

Gėnė neturėjo lėšų namui remontuoti, o jos žentas Nachimas tuo visai nesirūpino; todėl klebonas nupirko mieste kitą namą jiems gyventi, o už seną žydei sumokėjo 40 rublių. Tą reikalą šitaip tvarkant, dalyvavo Nachimas ir visam pritarė. Netgi sutiko išardyto namo medžiagą pervežti prie mieste statomo namo. Tik kadangi tas namo ardymas vyko didįjį šeštadienį, tai klebonas davė keletą vyrų tam darbui atlikti.

Tuo tarpu Nachimas, gal rabino ar savo tėvo pakurstytas, atsivedė iš sinagogos būrį žydų ir tie puolė vyrus, kurie ardė to namo pusę. To maža – jis apskundė kleboną kun. K. Aleknavičių, kam tas įsakęs išardyti žydo namą ir netgi jį patį apstumdęs... Vėliau jis skundė ir pristavą Stacevičių, kad jo skundui neduodąs eigos...

Žydo skundas porai metų sukėlė ilgą ir painų daugelio įstaigų susirašinėjimą – nuo policijos iki gubernatūros ir teismo, nuo klebono per dekaną iki Konsistorijos. Galų gale liepos 13 d. 1858 metų Vilniaus generalgubernatorius Nasimovas padarė tai bylai galą, pareikšdamas, kad N.Libšico skundai ir pretenzijos neturi pagrindo: jis įsakė visą tą reikalą palikti „be dėmesio“/„bez уваженія“/.

Dar 1858 metų pabaigoje lapkričio klebonas skundėsi, kad N. Libšicas ten gyvena su savo anūke Sorke ir nė nemano niekur kraustyti.

KLEBONO DARBAI. Tik atvykęs klebonauti į Merkinę, kun.K. Aleknavičius 1849 metais atremontavo bažnyčią iš lauko pusės savo lėšomis, išleidęs tam reikalui 205 rublius.

Merkinės bažnyčios byloje randame ir kitą žinutę – 1856 metais jos klebonas Merkinės palivarke savo lėšomis pastatė gryčią su kamara dviem galais iš pušinės medžiagos; ten viso yra 5 langai, antrame gale du kambariai, o šalia – sandėliai.

NERAMŪS 1863 METAI

1815 metais Vienos kongrese įsteigtoji Lenkijos karalystė juridiškai gyvavo ir po 1831 metų sukilimo. Jau nuo 1860 metų jos bažnyčiose buvo giedamos patriotinės giesmės, daromos procesijos. Norėdamas lenkus apraminti, caras Aleksandras II /1855 – 81/ suteikė Lenkijai šokią tokią autonomiją – davė jiems savo brolių Konstantiną, leido rinktis savivaldybes, tik nebuvo savos kariuomenės. Panašios manifestacijos persimetė ir į Lietuvą. Po 1861 metų baudžiamos panaikinimo, visi norėjo gauti žemės be činso ir išpirkimo. Lietuvos bežemiai tikėjosi gauti bent po 5 margus.

1863 m. kovo mėn. „baltieji“ paėmė į savo rankas sukilimo vadovybę Lietuvoje – Geištoras, Sierakauskas. Tais metais Lietuvoje buvo prigrūsta 144.000 rusų kariuomenės.

Sukilimui malšinti caras atsiuntė į Vilnių general – gubernatorium Mykolą Nuravjovą. Jis anksčiau yra buvęs Vitebsko ir Gardino gubernatorium, todėl padėtį gerai žinojo. Tik atvykęs į Vilnių gegužės 1 d. 1863m., jis liepė sušaudyti du kunigus ir bajorą. Norėdamas įbauginti žmones, sukilėliai buvo kariami dienos metu. Jis uždarė 30 vienuolynų, vien iš Žemaitijos ištrėmė 66 kunigus. Vyskupams buvo įsakyta raštu kreiptis į sukilėlius, kad atiduotų ginklus ir paklustų valdžiai. Vilniaus vyskupas A. Krasinskis delsė ir už tai buvo ištremtas į Viatką. Gal to būtų sulaukęs ir vyskupas M. Valančius, bet jį vykstantį pas Muravjovą palydėjo daugiau tūkstančio raitelių... Tiesa, M. Valančius laišką parašė, bet Muravjovą tokia Vyskupo palyda...

Jau liepos mėn. 1863 m. buvo aišku, kad sukilimas nepavyko ir „raudonųjų“ vadas Konstantinas Kalinauskas liepė padėti ginklus ir paklusti carui. Jis buvo pakartas Lukiškio aikštėje 22/ II – 1864. Ilgiausiai priešinosi kun. Mackevičius, bet pralaimėjęs paskutinį mūšį ir patekęs į nelaisvę gruodžio 5 d., jis buvo pakartas Kaune gruodžio 26.

„Koriko Muravjovo“, jo paties apskaičiavimu, yra toks sukilimo balansas: nužudyta 129, į katorgą išsiųsta 972, į Sibirą 1427, į Rusiją ištremta 1.529, į Rusiją su žeme 4.096, paima į kariuomenę 345, areštuota 864. Taigi viso arti 10 tūkstančių aukų. Iš tikrųjų, jų buvo daug daugiau/ žuvę kautynėse, sušaudyti provincijoje/.

Pagal 16 vasario 1861 metų manifestą, už paimtą žemę valdžia turėjo mokėti dvarams, o žemę gavusieji valstiečiai per 49 metus tų sumų 6 nuošimčius – ponams. Lietuvoje reformą vykdė ne ponai, o pats Muravjovas – valstiečiai gavo žemės, miškų ir pievų; bežemiams duota po 3 dešimtines, o bernai ir kampininkai gavo daržus. Išperkantieji žemės mokesčiai Lietuvoje buvo sumažinti 20 nuošimčių.

Kadangi sukilimą kurstė ir jam vadovavo bajorai ir sulenkėję dvarininkai, tai Muravjovas kovodamas su jais norėjo remtis buvusiais baudžiaunininkais – valstiečiais, kurie sukilime didesnio sukilimo neparodė. Tai štai koku būdu Muravjovas padėjo mūsų kaimo medžiaginei gerovei pakilti.

DIDELĖ AUDRA 1866 metais sausio 27 dieną nulaužė medinį kryžių ant Merkinės stogo ir nuplėšė apie 20 sieksnių skardos nuo šventoriaus aptvėrimo. Apie tai pranešė dekanas kun. M. Petrauskas /Pivašiūnai/. Vilniaus gubernijos vadovybei leidus, remontas buvo padarytas tų pačių metų liepos pradžioje vietos klebono lėšomis.

Reikia manyti, kad „1863 metų audra“ bus sugriovusi ir seną Merkinės r o t u š ę... Tik po 25 metų /1888/ jos vietoje buvo pastatyta provoslavų cerkvė už beveik 10.000 rublių./ Alytaus apskritis – Akiras – Biržys, 1931; psl. 494/

MERKINĖS UNITAI

Jau xvi amžiuje Merkinėje yra buvusi unitų bažnyčia /cerkvė/: 1590 metais jos kunigas Aleksiejus Vasiljevič praneša Trakų teisėjui apie Merkinės gaisrą, sudegusią cerkvę ir jos privilegijas... Ir vėliau – pačioje 1794 metų pradžioje – Teodozijus Rostockis, Unitų arkivyskupas, Kijevo, Haličo ir visos Rusijos metropolitas, rašė Ašmenos dekanui Jonui Lisnevskiui, kad Merkinės cerkvė neturinti kunigo ir jis paskyręs kun. Joną Misevičių, „kad ją valdytų ir prižiūrėtų“. Tą raštą pasirašė sufraganas Vyskupas Adrijanas.

Atsimetęs nuo Unijos buv. metropolitas Josifas Siemaška savo užrašuose/t.III – 1883 m./ pažymi, kad tai cerkvei už miesto ribų priklausė 6 valakai žemės, bet „šis pravoslavijos paminklas nyksta, nes turi tik 6 parapijiečius“. Ir tikrai, 1836 metais Merkinės unitų cerkvė su žeme buvo parduota pravoslavų dvasinei vyresnybei. Bet ir tų pravoslavų buvo nedaug – jie buvo priskirti prie Vievio cerkvės, o žemė išnuomota už 20 rub. Metams.

Josifo Siemaškos pastangomis ir caro 1839 metų dekretu Unija visoje Rusijos imperijoje buvo panaikinta. To paties J. Siemaškos Lietuvoje buvo suorganizuota „brolija“ katalikams į pravoslaviją traukti: jos pirmininku buvo Pažaislio archimandritas Aleksandras.

PO LENKMEČIO

Išvykus iš Merkinės kun. K. Aleknavičiui 1868 metais, į jo vietą kaip ratorius buvo paskirtas kun. Saturninkas MAČIUKAS. Nedaug težinome apie jį – liepos 19 d. 1871 m. jis rašė dekanui, prašydamas išrūpinti leidimą bažnyčios remontui padaryti. Reikia sutaisyti bažnyčios stogas ir ir ištinuoti bažnyčią iš lauko. Visa tai apsieis apie 300 rublių. Patyrusi tai, konsistorija liepė neseniai – liepos 14 d. – išleisto tuo reikalu aplinkraščio Nr. 5470. Atrodo, kad dekanams buvo suteikta didesnių tokių atvejais teisių.

Nieko daugiau apie kun. S. Mačiuką nežinome, tik tiek, kad jis palaidotas Merkinės bažnyčios šventoriuje 1876 metais, turėdamas 96 metus amžiaus. Bažnyčios byloje turime vieną raštą Nr. 200 iš 25 gruodžio 1875 metų – jį rašė dekanui kun. Vaškevičius. Jis save vadina Merkinės klebonu ir skundžiasi, kad per paskutinę 1868 – 69 metų iliustraciją buvo atkiršta 18,1 dešimtinių bažnytinės žemės / buvo 60,86 deš./; dabar vietoj skirtų 33 deš. Tinkamos darbui liko 23!

Taip ir neaišku, nuo kada Merkinėje pradėjo klebonauti kun. Vaškevičius ir kaip ilgai jis ten buvo.

KUN. ADOMAS ŠLEPAVIČIUS

Penki Merkinės parapijos gyventojai 1879 metais skundė dar tik pernai paskirtą Merkinės kleboną kun. A. Šlepavičių, kad padaręs sutartį su žydu Leiba Moisejevičium Bereinšteinu dėl pastatymo ant Stangės upelio malūno. Tikrai sakant, visas reikalas lietė tik 80 kv. Sieksnių upelio krantinės/ kairioji pusė/, kuri priklausė bažnyčiai. Statomo malūno sąmata siekia 3.000 rublių. Sutartis su klebonu padaryta 12 metų, žydas mokės 8 rub. Nuomos į metus.

VAGIS BAŽNYČIOJE. Kun. A. Šlepavičius pranešė, kad naktį iš 5 į 6 gruodžio 1882 m. įsibrovęs į bažnyčią vagis išplėšė iš didžiojo altoriaus dvi sidabrinės puškas/ jų viena auksuota viduje, kita išorėje/, išbarstė Švenčiausiąjį, pagrobė dvi žvakides ir išlaužęs durų spyną, nepastebėtas pasišalino. Pagrobtų daiktų vertė – 140 rublių. Vagis buvo pasilikęs užrakintoje bažnyčioje po sekmadienio mišparų.

PRIESTATAS. 1883 metais Merkinės dekanas kun. Jonas Daukša prašė Konsistoriją gauti Merkinės klebonui leidimą prie frontinių bažnyčios durų padaryti mūrinį priestatą, paremontuoti bažnyčios sienas viduje ir iš lauko. Sekančiais metais toks leidimas buvo duotas, bet klebonui padarytas įspėjimas, kam pradėjęs remontavimą sauvališkai, dar negavęs leidimo. Buvo patvirtinta ir sąmata – 3.156,14 rublių. 1884 metų rudenį dekanas pranešė, kad visi darbai Merkinės bažnyčioje pagal patvirtintą planą ir sąmatą yra baigti.

Ir vėliau – 1886 ir 1891 metais – Merkinės klebonas prašė ir gavo Vilniaus gubernatoriaus leidimą remontuoti bažnyčios stogą ir kryžių ant jo, tik su sąlyga, kad visa tai padarytų savo lėšomis ir niekas iš šalies jam nepadėtų darbu ar aukomis.

PERKŪNAS TRENKĖ Į VARPINĘ. Merkinės dekanas kun. Venskevičius 5/VIII – 1893 pranešė, kad birželio 29 d. 7 su puse val. ryte perkūnas per varpinę esančią ant bažnyčios stogo trenkė į bažnyčios vidų. Nubyrėjo lubų tinkas, užsidegė šv. Onos altorius; trenkė į netoli nuo altoriaus buvusį

ubagą ir tas išneštas laukan tuoj mirė. Zakristijonas sugebėjo tuoj gaisrą užgesinti. Labai nukentėjo Dievo Motinos Marijos ir Išganytojo altoriai, languose išmušta pusė visų stiklų, paveikslų rėmai pajuodavo lyg būtų apdege, pagadintas vienas žirandėelis. Padaryta nuostolių už 200 rublių.

Kad gauti iš Varšuvos apdraudos sumą, yra reikalingas Konsistorijos pažymėjimas.

KUN. S. GIMŽAUSKAS. Iš Kirdeikių kilęs, pagarsėjęs poetas kun. S. Gimžauskas nuo 1884 iki 1892 metų buvo Valkininkų klebonu ir Merkinės dekanu. Merkinės bažnyčios dokumentuose turime jo vieną raštą iš gruodžio 14 d. 1892 metų, kuriame jis pateikia Konsistorijai Pivašiūnų ir daugų bažnyčių bei jų ūkiškų pastatų įvertinimą, tikslu juos apdrausti Varšuvoje.

Pivašiūnų bažnyčia įvertinta 8.000 rub./draudimui rašoma 5.000/, Varpinė 200. - /100/, bažnyčios vidaus įrengimas 1.310 /840/, namas bažnyčios tarnams gyventi 250. - /200/, koplyčia 250. - /200/, ledaunė 100. - /50/, arklidė 60. /40/, klebonija 1.500.- /1000/, sandėlis 250. - /200/, arklidė 800. - /500/, gurbas 500. - /250/, kluonas 200. - /100/ - viso 8.930 rublių.

Daugų bažnyčios draudimui suma – 6.000 rub.

DRAUDIMAS.1893 metais Konsistorija buvo įsakiusi klebonams, kad apdraudimo tikslu pristatytų tvirtinimui bažnyčių ir bažnytinių pastatų įvertinimą. Dekanai sulaikydavo draudimo mokesčių iš vadinamųjų “kunigų algų”, o Konsistorija persiųsdavo tas sumas į Varšuvą Apdraudos draugijai. Tas mokestis buvo siunčiamas kasmet trimis atvejais po jo trečdalį.

Štai kokias sumas buvo sulaikęs Merkinės dekanas už II – jį 1893 metų trečdalį:

Iš Merkinės klebono 25 rub., Nedzingės 13,70; Daugų 26,93; Varėnos 19,44; Punios 21,55; Jiezno 35,51; Stakliškių 15,36; Alytaus 30,61; Pivašiūnų 30,71; Dusmenų 12,36; Nemunaičio 29,29; Nemajūnų 31,50; Birštono 41,61; Onukiškio 22,11’ kurių klebonas neįmokėjo.

Tokiu būdu Merkinės klebonas kasmet mokėdavo 75 rublius draudimo mokesčio.

BAŽNYTINĖ ŽEMĖ. Iš Merkinės klebono kun. A. Šlepavičiaus 1868 m. pranešimo štai kas paaiškėjo: pagal 1877 m. iliustracijos dokumentą, Merkinės bažnyčiai mieste priklausė 19,1 dešimtinės dirbamos žemės. Tačiau jau kuris laikas Simonas Ringala yra pasisavinęs beveik dvi tos žemės dešimtines. Nežiūrint padarytų pastangų ir ilgo susirašinėjimo su įstaigomis, iki 1901 metų jis nebuvo jos sugrąžinęs. Tuo reikalu rūpinosi ir naujai paskirtas klebonas kun. Jagminas, tik greita mirtis neleido jam tos bylos užbaigti. Kadangi po jo mirties neliko jokių dokumentų, o kun. A. Šlepavičius yra susenęs ir paliegęs, tai jis prašė savo vikarą kun. T. Kakarieką tą bylą tęsti.

KLEBONAS TEISINASI. Dar būdamas Merkinės klebonu, kun. A. Šlepavičius 1901 metais rašė savo dekanui: jis buvo leidęs už 30 kap. Metinės nuomos Petručiui Čiurlioniui pasistatyti nedidelį sandeliuką ant dviejų kvadr. Sieksnių nepatogaus sklypelio, einant prie Stangės upelio. Be to, jis leidęs ilgamečiui bažnyčios sargui ir varpininkui Matui Židanavičiui iš senų rąstų pastatyti nedidelį namelį, kuriame po jo mirties gyvena žmona su vaiku. Mokestis neimamas.

Bažnyčios draudimo mokesčių kun. A. Šlepavičius mokėjęs nuo pat 1894 metų Varšuvos “Polisui”, o numirus jo įpėdiniui kun. Jagminui, mokėti nustojo; šiuo metu tą reikalą turėtų tvarkyti vikaras kun. T. Kakarieka.

KUNIGO MIRTIS. Kun. A. Šlepavičius, kilęs iš šlėktų, buvo žmogus lenkiškos dvasios. Merkinėje išbuvo apie 30 metų. Atsisakęs nuo klebonavimo, gyveno savo pastytame name kartu su seserim dvynuke. Mirė vasario 8 dieną 1903 metais, turėdamas 87 metus amžiaus. Palaidotas Merkinės bažnyčios šventoriuje.

MERKINĖS DEKANATAS

Pagal Merkinės dekaną kun. P. Raškausko pranešimą iš 6/IX-1864, tais metais prie merkinės bažnyčios buvo 4 kunigai, parapijoje buvo 8. 185 tikinčiųjų ir jos plotas siekė 3. 355 kvadratinių varstų/ varstas lygus 1, 067 kilometro/. Savo plotu tai buvo didžiausia parapija dekanate, tik tikinčiųjų skaičium ją pralenkė Daugai, turėdami 9. 032 parapijos žmonių.

Palyginimui duodama viso dekanato statistika:

Merkinė- kunigų 4, tikinč. 8. 185, plotas 3. 355
Daugai 4 9. 032 2. 287

Valkininkai	2	7. 927	980
Stakliškės	2	4. 901	400
Alytus	2	4. 878	737
Punia	2	4. 127	258
Jieznas	2	4. 000	196
Onuškis	1	4. 208	559
Pivašiūnai	2	2. 980	420
Nedzingė	1	2. 451	450
Nemajūnai	1	2. 293	104
Nemunaitis	1	2. 231	450
Dusmenys	1	1. 941	364
Birštonas	1	832	90

Iš Merkinės dekanato kun. Kazlauskas / Pivašiūnai/ kovo 3d. 1850 metų pranešimo žinome, kad Merkinės, Daugų ir Valkininkų bažnyčios buvo priskirtos 3 klasei ir jų klebonai gaudavo iš įždo 400 rublių metinės algos. Alytus, Pivašiūnai ir Onuškis buvo 4 kl. Su 275 rub. , o Nemunaitis ir Dusmenys- 5 klasės su 230 rub.

Kaip matome, tada Merkinės dekanatui priklausė 14 bažnyčių. Savo pirmųjų bažnyčių įsteigimo metais Daugai ir Perloja neatsilieka nuo Merkinės- XIV amžius. Ir Punioje medinė bažnyčia buvo Vytauto Didžiojo pastatyta apie 1425 metus ant to kalnelio, kur dabar yra mūro koplytėlė, senųjų šv. Jurgio kapinių vietoje. XVI amžiuje pirmosios bažnyčios pasirodė Alytuje, Pivašiūnuose, Onuškyje, Stakliškėse, Valkininkuose.

MERKINĖJE KUN. K. JAGMINAS

Spaudos draudimo laikais knygų platinimą Merkinėje ir apylinkėje suorganizavo kun. Konstantinas Jagminas, gimęs 1868 metais Balčių kaimo Tauragės aps. 1890 metais jis buvo paskirtas vikaru į Merkinę pas kun. A. Šlepavičių. Neilgai jis čia gyveno- vos kelis metus vikaravo ir neužilgo po to kai buvo paskirtas pavaduoti klebono pareigose susenusį ir negaluojančią kun. A. Šlepavičių, gruodžio 1 dieną 1896 metais mirė, turėdamas tik 28 metus amžiaus.

Tais laikais lietuviška knyga Merkinėje buvo didelė retenybė ir jos pasižiūrėti žmonės rinkdavosi iš tolimų kaimų. Gavę lietuvišką maldaknygę, žmonės imdavo ją su didele pagarba į rankas ir pabučiuodavo. Iki 1890 metų Merkinės bažnyčioje niekas negirdėjo nė žodžio lietuviškai, nors visi parapijiečiai buvo lietuviai.

Tik trejetą dienų teišbuvęs Merkinėje, kun. K. Jagminas turėjo drąsos per Velykas užgiedoti lietuviškai “ Linksmą dieną apturėjom kurios iš seno norėjom... “ Koks didelis buvo žmonių džiaugsmas, kai pirmą kartą išgirdo savo bažnyčioje lietuvišką giesmę! Iš džiaugsmo pro ašaras jie negalėjo giedoti; be to, parapijoje nebuvo nei vienos lietuviškos maldaknygės, išskyrus tas tris, kurias kunigėlis buvo atsivežęs. Taigi eidamas aplink bažnyčią, savo gražiu balsu tegiedojo vienas kun. K. Jagminas. “ Jaunas, energingas, turįs gražų balsą, parastas ir nuoširdus, jis greitai nusipelnė merkiniškių simpatijas ir pagarbą” – rašo J. Žebrytė/ Merkinė, 1970; psl. 86/ .

Jis suorganizavo lietuviškų knygų gabenimą tiesiog iš Tilžės: ten nueidavo jo sesuo, prisipirkdavo knygų ir atnešdavo jas prie sienos. Pasamdyti piemenukai jas iš ten pristatydavo į Jagminų ūkį, buvusį pačiame pasienyje. Iš čia jau vežimu knygos pasiekdavo Merkinę. Buvo vežama po 10 ir daugiau pūdų ir visos siuntos laimingai atkeldavo. Po metų jau visose Merkinės apylinkės lūšnelėse buvo pakankamai lietuviškų maldaknygių ir kitų leidinių.

Pažymėtina, kad už knygas turtingieji turėjo mokėti gan brangiai, vidutiniškai pasiturintieji gaudavo už tiek, kiek buvo mokama Tilžėje, o nepasiturintieji knygas gaudavo dovanai. Pasakojama, kad kartą kun. K. Jagminas, būdamas Puvočių kaime, liepęs sunėsti visas lenkiškas maldaknyges į vieną pirkią. Ten jos buvo sukrautos į krosnį ir sudegintos. Sudegintųjų savininkai gavo lietuviškąsias.

Nuo to laiko Puvočių žmonės tapo susipratusiais lietuviais ir energingai kovojo ne tik su lenkinimu, bet ir su rusinimu.

Gyventojai, patyrę, kad jų jaunasai kunigas bus iškeltas, užpylė vyskupiją prašymais su tūkstančiais parašų- jie prašė ne tik jį palikti, bet ir paskirti klebonu, nes kun. A. Šlepavičius jau susenęs ir nepajėgus. Žmonių prašymas buvo išklaustytas kun. K. Jagminas buvo paskirtas Merkinės klebonu, tik labai gaila, kad greit mirė.

Jam mirus nerasta jokių santaupų, nes visus pinigus jis skirdavo knygoms pirkti. Ir palaidojo jį iš surinktų aukų, ten pat Merkinės bažnyčios šventoriuje.

Kun. K. Jagminas buvo nepakartojamai originalus, arba žmonių kalba- “čudnas”: kovodamas su girtavimu ir rūkymu, jis kartą bažnyčioje liepė vyrams sunešti savo pypkes, kad galėtų jas “pašventinti”. O kada tie šitaip padarė, jis jas visas sukišo į degančią krosnyje ugnį.

KUN. TOMAS KAKARIEKA

Dar gyvam esant kun. A. Šlepavičiui, Merkinės klebonu buvo paskirtas kun. Tomas Kakarieka, gimęs 1864 metais, išventintas kunigu 1894 ir šiose pareigose nuo 1901 metų.

1902 metais jis yra aprašęs Merkinės bažnyčią ir parapiją, atsakydamas į 49 formuliario klausimus. Iš to jo pranešimo žinome kas seka.

Merkinės bažnyčia yra Trakų apskr. Ir priklauso Merkinės dekanatui. Bažnyčia statyta 1418 metais, priskirta III klasei. Kopylių nėra.

Zakristijoje nėra pamaldų tvarkos tabelės. Yra vargonai. Bažnyčia neturi įžymių paminklų, paveikslų, senų gobelinų ar indų. Bažnyčia gerame stovyje, dengta čerpėmis. Nėra leidimo aplink bažnyčią laidoti mirusius. Bažnyčia aptverta mūru.

Kapinės už 0,75 varstų nuo bažnyčios, ravo nėra, aplink medinė tvora. Yra dvi filijos – Marcinkonys ir Ratnyčia, su parapijiečiais ir nuolatiniais kunigais. Merkinės kapinėse yra medinė kopyčia, jos stovis menkas; yra 30 privačių kapinių.

1902 metais buvo 7.523 parapijiečiai. Jie aplankomi kasmet. Metrikų knygos laikomos bažnyčioje. Iš izdo gaunama 390 rb., kurių 120 rb. filijoms ir 20 rb. dekanui. Be 100 rb. iš priklausančio kapitalo, Konsistorija moka apie 4 rb. nuošimčių. Už 2 –3 varstų yra 18 dešimt. Dirbamos žemės, 7 deš. Pievų, 8 deš. Sodybos, miško ir nedarbomos.

Klebonija prie pat bažnyčios medinė, vienaaukštė, dengta gontais. Yra ūkiškieji pastatai, svirnas, arklidė, tvartas, kluonas, sandėlis, pirtis.

Per atlaidus 8 val. Aušrinė, sekmadieniais vargonininkas gieda Valandas; prieš sumą žmonės gieda rožančių lietuviškai ir lenkiškai. Mišparai po sumos. Kryžiaus kelią eina bažnyčioje. Atlaidai – šv. Jurgio ir šv. Roko. Vaikų katekizacija per 5 – 6 savaites nuo 1/V. Žmonės pamaldose dalyvauja gausiai. Nedaug yra vagysčių, girtavimo, palaidumo. Pakrykštyta 232, sutuokta 51/ neleg. 2/, palaidota 224.

PARAPIJOS 1909 METŲ GYVENVIEČIŲ SĄRAŠAS, nurodant kiemų skaičių ir jų gyventojus –

Vyrų, moterų, viso.

MERKINĖS miestas	121	286	313	599
------------------	-----	-----	-----	-----

K a I m a I :

Ilgininkai	59	160	162	322
Mardasavas	53	145	134	279
Druskininkai	52	155	158	313
Puvočiai	48	149	143	292
Randamonys	47	122	138	260

Gudakiemis	46	136	121	257
Raicininkai	36	103	108	211
Klepočiai	33	73	81	154
Masališkės	31	78	83	161
Subartonys	31	69	76	145
Tarucionys	26	70	82	152
Purpliai	28	79	81	150
Mantvyliškiai	27	66	77	143
Veismūnai	24	68	69	137
Noruliai	23	69	56	125
Samūniškės	22	59	71	130
Trasninkai	22	70	68	138
Maksimonyš	21	50	54	104
Ucieka	20	50	60	110
Savilionys	19	56	61	117
Kampai	18	50	43	93
Ryliškiai	18	48	54	102
Maksimonyš	17	49	48	97
Bingeliai	16	46	44	90
Roduka	15	47	43	90
Zakavoliai	13	32	34	66
Kasčiūnai	12	28	35	63
Neciesa	12	32	40	72
Jablanavas	12	40	31	71
Šunupė	11	31	32	63
Česukai	10	26	25	61
Mižonys	10	31	31	62
Lizdai	9	24	23	47
Lydekinė	9	30	32	62
Lankininkai	8	25	28	53
Viršuradauka	8	24	22	46
Pigagai	7	20	21	41
Rudnia	7	15	27	42
Navasodai	6	16	23	39
Dokučka	6	32	44	32
MAKNIŪNŲ dvaras	16	32	44	76
P a l i v a r k a I :				
Kaminciškės	8	20	30	50
Kučiūnai	8	27	24	51
Gudaraistis	7	19	28	47
Pelekiškė	7	15	17	32
Pašilingė	6	21	20	41
Kurmiškė	5	14	13	27
Lenkaraistis	5	13	17	30
Novaplentai	5	13	22	35
Parūdnė	4	14	15	29
Majoriškė	4	15	12	27
Ažerinė	3	11	6	17
Giraitė	2	4	4	8

Žyguliškiai	2	7	6	13
Garsoniškė	2	4	6	10
Dulikiškiai	2	5	6	11
Pagraničė	2	9	11	20
Gelovinė	2	6	6	12
Burmiškės	2	5	7	12
Prūdelis	2	4	7	11
Asiuklinė	2	6	7	13
Roduka	2	7	8	15
Vaiciškė	?	15	27	42

Po vieną kiemą yra turėję šie viensėdžiai /palivarkai/ : Sažalkėlė, Balynaitė, Pilkaraistis, Stravija, Didžiabalė, Kulabiškis, Margiai ir Dvaralaukis.

Viso Merkinės parapijoje 1909 metais buvo tikinčiųjų 6.276, kurių 3.059 vyrai ir 3.217 moterys. Pagal amžių sąrašuose rasta 198 asmenis, turinčius 70 ir daugiau metų. Jų seniausi buvo: Mardasavo km. Jonas Kvaraciejus ir Mantvyliškių kaimo šimtametė našlė Felicija Ravinskienė.

Tie Merkinės 1909 metų parapijiečiai pagal amžių taip suskirstomi:

Vaikų iki 10 metų buvo	1.878	arba	30	nuošimčių
Nuo 11 iki 20 metų	1.658		25	
21 – 30	717		12	
31 – 40	641		10	
41 – 50	633		10	
51 – 60	393		7,5	
61 – 69	128		2,5	
70 metų ir daugiau	198		3	
viso	6.246		100.	– nuoš.
Iš 20 psl. Prirašyta	30			
	6.276			

Reikia pastebėti, kad vaikų iki 10 metų ir jaunimo iki 20 metų buvo didžiausias nušimtis 30 ir 50!

EMIGRANTAI Į AMERIKĄ

Į pabaigą XIX ir pačioje XX amžiaus pradžioje Lietuvoje labai pagyvėjo emigracija į Ameriką. Daugiausia tai buvo jauni, stiprūs vyrai – palikę savo žmonas, kartais su nedideliais vaikais, jie vykdavo į dolerių šalį, kur fizinis darbas turėjo plačią dirvą ir buvo gerai apmokamas. Kukliai gyvendami, jie siūsdavo šeimoms uždirbtus pinigus ir po metų kitų grįždavo atgal į namus.

Yra duomenų teigti, kad Merkinės klebonas kun. T. Kakarieka nebuvo priešingas norintiems vykti į Ameriką ir net kartais tokiems paskolindavo pinigų kelionei. Jau vėliau liaudyje kursavo anekdotiškas pasakojimas. Atnešė kunigui pakrikštyti vaiką ir nori jam duoti Motiejaus vardą. – Ne, - sako klebonas, - Motiejum nekrikštysiu, rinkite koki kitą vardą! Vienas Motiejus, pasiskolinęs iš manęs kelionei pinigų, nuvažiavo į Ameriką, o pinigų gražinti ir nemano!

Darydamas 1909 metais parapijiečių sąrašus, kun. T. Kakarieka pažymėjo, iš kokių vietovių ir šeimų yra emigravusių į Ameriką. Štai sąrašas tų moterų, nurodant jų amžių, kurių vyrai buvo iškeliavę į Ameriką:

Masališkių km.	Marcėlė Janulevičienė	50
	Gertrūda Orlinkienė	28
Gudaraistis	Jieva Gerasimavičienė	32
Ilgininkų km.	Teresė Sakalauskiene	34

	Domicelė Miškinienė	27	
	Elena Batulevičienė	25	
	Petronėlė Gudukienė	28	
Trasnykų km.	Teresė Volungevičienė	25	
Maksimonių km.	Monika Miliuvienė	40	
Veismūnų km.	Elžbieta Bloznelienė	37	
	Rozalija Jovaišienė	33	
Šunupės km.	Marijona Buinickienė		35
Randamonių km.	Morta Akscinienė	38	
Druskininkų km.	Teresė Samsonienė	21	
Uciekos km.	Domicelė Kukauskienė	25	
Pašilingės	Izabelė Sakalauskiene	24	
Raicininkų km.	Monika Lapinskiene	25	
	Juozapa Rasimavičienė	40	
Dokučkos km.	Marijona Margalienė	27	

Šiame ilgokame sąrašė yra dvi šeimos, kurių vyrai liko Lietuvoje, o jų žmonos išvyko į Ameriką. Štai tie likusieji vyrai: Ilgininkų km. Vincentas Lovanskis, 27 metų su 7 metų dukra Veronika ir Kampų km. Juozas Jarmala, 37 metų.

S E N I A U S I PARAPIJOJE ŽMONĖS

Merkinės klebonas kun. T. Kakarieka 1909 metais sąrašuose pažymėjo ir kiekvieno žmogaus amžių. Štai tie seniausieji parapijos žmonės:

Mardasavo km.	Jonas Kvaraciejus	100
Montvyliškių km.	Felicija Ravinskienė	100
Zakavolių viens.	Karolina Vitkauskienė	96
	Kazys Paradauskas	95
Subartonių	Rozalija Lazarevičienė	95
Makniūnų dvare	Marija Sinkevičienė	96
Merkinės mieste	Ona Stankevičienė	90
Tarucionių km.	Simonas Savickis	90
Zakavolių vien.	Apolonija Bartaševičienė	90
Veismūnų km.	Teresė Kilmanienė	90
	Adomas Gudukas	90
Samūniškių km.	Agota Bloznelienė	90
Puvočių km.	Jurgis Jovaiša	90
Dokučkos km.	Kristina Skopecienė	90
Straujos vien.	Jurgis Bakanauskas	89
Dulkiškio viens.	Petras Celencevičius	88
Norulionių km.	Nerta Čaplikienė	88
Makniūnų dvare	Jonas Stanevičius	86
Zakavolių viens.	Marcelė Jankauskienė	85
Samūniškių km.	Petras Kašeliauskas	85
Maksimonių km.	Kotryna Aleksienė	85
Raicininkų km.	Kotryna Kuzulienė	85
Klepočių km.	Juozas Krukonis	84
Mantvyliškių	Janina Bogaševičienė	83
Samūniškių km.	Ona Luščinskienė	82
Klepočių km.	Morta Muzikevičienė	82
Šunupės km.	Agnietė Sabaliauskienė	82

Buvo 30 žmonių, kurių amžius siekė 80 metų. Štai jų sąrašas:

Mardasavo km. – Jieva Alšauskienė; Kaminciškių viens. – Antanas Abramavičius; Masališkių km. – Jurgis Kirmelevičius; Ažerinės paliv. – Marijona Marijona Jančauskienė; Lydekinės viens. – Motiejus Pocius; Tarucionių km. – Rožė Krukonienė, Jonas Kvietkauskas ir Jokūbas Sakalauskas; Subartonių km. – Marijona Didžiokienė, Simonas Kasiulynas, Motiejus Remeika, Juozas Juknevičius ir Petras Ramanauskas; Ilgininkų km. – Ona Batulevičienė, Juozas Batulevičius ir Jurgis Sakalauskas; Trasnykų km. – Ona Venciuvienė; Rodukos km. – Adomas Valungevičius; Montvyliškių – Mykolas Lukaševičius; Savilionių km. – Rozalija Miliuvienė ir Ignas Verenis; Kampų – Burmiškių viens. – Julijonas Jankauskas; Randamonių km. – Jurgis Urbanavičius; Makniūnų dv. – Rozalija Gudukienė; Purplių km. – Magdalena Zenevičienė; Druskininkų km. – Juozas Burokas; Raicininkų km. – Petras Pakala; Dokučkos km. – Marijona Kvaraciejienė ir kita Marijona Kvaraciejienė; Viršurudaukos kn. – Vincas Valansevičius.

AR GALIMA PALAIDOTI? 1910 metų spalio 26 d. kun. T. Kakarieka kreipėsi į vyskupijos valdytoją prel. K. Michalkevičių tokio turinio telegrama: “Merkinėje mirė Mykolas Ramaškevičius be velykinės išpažinties. Vaikų paskatintas, išpažintį prieš mirtį atidėjo rytojaus diena, bet staiga mirė. Ar galima jį palaidoti kapinėse?” Į savo telegramą gavo tokį atsakymą: “Jaigu išpažintį tik atidėjo, bet nuo jos neatsisakė, laidoti galima”.

DĖL RAROTŲ. 1908 metais gruodžio pradžioje Merkinės klebonas prašė ir gavo leidimą laikyti bažnyčioje Rarotines pamaldas prieš įstatytąjį Švč. Sakramentą; taip pat gruodžio 8 dieną ir Piemenėlių Mišias Kalėdose 6 val.

ŽEMĖS PAKEITIMAS. 1909 metais birželio 8 d. Merkinės klebonas kun. T. Kakarieka valsčiaus 54 atstovų susirinkime, kuriam vadovavo seniūnas Julijonas Čiurlionis, pasirašė protokolą, kuriuo bažnytinės žemės gabalas vad. “Kraakabaliu” perleidžiamas Merkinės miesto gyventojams, o iš jų gauna tokį pat žemės plotą Merkinės mieste.

MERKINĖJE KUN. K. RISIKAUSKAS

1911 metais į kun. T. Kakariekos vietą Merkinės klebonu buvo pskirtas kun. Kazimieras Risikauskas, gimęs 1874 metais, išventintas kunigu 1901. vos atvykęs, jis pradėjo gyvai reikštis: įsteigė gerai veikiančią “Dainavos” kooperatyvą, o jo vikaro kun. M. Cijunaičio ir vargonininko Ščesnulevičiaus pastangomis buvo suorganizuotas puikus lietuviškas choras. Kitais metais jau veikė Blaivybės skyrius.

BAŽNYČIOS IR PARAPIJOS APRAŠYMAS 1911 MET.

Didžiajame altoriuje yra Murillo paveikslas. Saugomos dvi “slucko juostos”. Bažnyčia degta čerpėmis. Šventoriuje aplink bažnyčią žmonės laidojami, gavus tam tikrą leidimą. Šventorius aptvertas akmenų tvora.

Kapinės už 200 sieksnių, aptvertos medine tvora. Kapinėse yra medinė koplyčia, dengta gontais, pusiau sugriuvusi. Beveik kiekvienas kaimas turi savo kapines. Parapijoje yra 6.240 tikinčiųjų /1909 m./ Metrikų knygos laikomos klebonijoje; aktai nuo 1710 metų. Iš išdo gaunama 400 rublių. Yra 33 dešimtinės žemės, kurios 18 dirbamos ir 6 deš. pievų. Prie pat šventoriaus stovi Jievos Židanavičienės namas, už kurį nieko nemoka. Sekmadieniais

Sekmadieniais ir šventėse giedamos Valandos ir Ražančius. Suma 11 val. Po sumos skaitoma Evangelija lietuviškai ir lenkiškai. Dvi šventės pamokslas lietuviškai, trečia lenkiškai. Per atlaidus lenkiškas pamokslas prieš sumą, lietuviškas po sumos. Mišparai po pamokslo.

Bažnyčios titulas 15 rugpjūčio, Dedicacinis metinės I – sis spalio sekmadienis. Atlaidai – šv. Jurgio, šv. Onos ir šv. Roko.

Katekizacija daroma per 4 – 6 savaites prieš ir po vidudienio, taip pat rudenį nuo lauko darbų laisvu metu.

Yra dvi mokyklos – Merkinėje ir Ilgininkų kaime. Subartonių kaimo yra “cerkvinė” / cerkovno – prichodskaja/ mokykla, katalikai jau nelanko. Girtavimas ir melagingas liudijimas paplitę tik Merkinės mieste.

Pakrikštyta 210, sutuokta 42 poros, palaidota 169.

BAŽNYČIOS REMONTAS IR GRAŽINIMAS. Jau 1911 metais kun. K. Ribikauskas sudarė Komitetą bažnyčios remontui atlikti ir Konsisterija jį patvirtino rugsėjo 19 d. Buvo duotas leidimas daryti remontą pagal pateiktą sąmatą ir tam reikalui rinkti aukas bažnyčioje per pamaldas.

Ir 1913 metais klebonas pravedė remontą bažnyčioje ir ją išgražino: Vytis sugrįžo į savo seną vietą, lubos išdekoruotos Šv. Mergelės litanijos scenomis ir paveikslais. Anot Akiro – Biržio, bene gražiausi iš jų Pavargusiųjų ramintoja, Sandoros skrynja ir Karalienė mergelių.

Visiems tiems darbams išleista 9.516 rb. 54 kap., o iki kovo 1 d. 1915 m. surinkta aukų 6.838 rb. 90 kap., taigi lieka skola 2.673 rb. 64 kap. Buvo manoma tą sumą surinkti per 3 metus, bet štai įvyko karas – jis to neleidžia padaryti: žmonės abiejų kariuomenių labai apiplėšti, o čia dar iš Suvalkijos užplūdo minios pabėgelių. Patys žmonės neturi maisto ir reikalingiausių dalykų.

Klebonas prašo Vyskupijos Valdytoją suteikti pašalpą skolai apmokėti. Ant šio jo rašto valdytojas padėjo tokią rezoliuciją: “ Turėti tai mintyje. Duoti 400 rb. iš remontinio kapitalo. 1915 m. kovo 3 d.”.

ILGININKŲ KAPINĖS. 1913 metais rugsėjo 27 d. Merkinės klebonas prašė leidimo pašventinti žemės sklypą, skirtą Ilgininkų kapams padidinti. Leidimas buvo duotas.

LENKIŠKAI KALBANTIEJI. 1912 metų sausio 1 d. kun. K. Ribikauskas sudarė tikslų sąrašą žmonių, žmonių kurie kalbos atžvilgiu norėtų save laikyti lenkais. Štai jų sąrašas – vietovės pavadinimas, skaičius vyrų, moterų ir viso.

Merkinės miest.	88	169	187	356
Montvyliškių km.	28	58	69	127
Zakavolių km.	12	32	27	59
Pelekiškių km.	8	17	18	35
Kamenciškių km.	7	18	25	43
Kurmiškių km.	5	17	15	32
Kačingė	4	1	9	16
Česukai	4	13	10	23
Kuciūnai	3	11	15	26
Vyspa	2	7	8	15
Zdanuvka	2	6	3	9
Ašerinė	2	9	5	14

Po v I e n ą kiemą lenkiškai kalbančių buvo šiose vietovėse: Dvaralaukis /10/, Zonoraistis /8/, Pograničė /8/, Novinka /8/, Vaiciškis /7/, Gomulka /6/, Dulkiškis /6/, Kaupai /5/, Gudaraistis /5/, Deviče Oko /5/, Kursiškis, Palaukė ir Stroje po 4; Makniūnai, Subartony po 3; Adomauka, Zakavoliai, Masališkės po 2 ir Neciesa 1.

1912 metais kovo 1d. Merkinės parapijoje yra 2.914 vyrų ir 3.106 moterų; lietuvių 5.168 ir lenkų 852. Merkinės parapija, žiūrint tautybių santykio, priklauso IV kategorijai. Ar bus nepatenkintų, matysis vėliau. Kovo 11d. bus paskelbta mažumos aprūpinimo tvarka. Jei dėl jos būtų nepatenkintų, tektų pritaikinti 16 aplinkraščio iš 1911 metų balandžio 25 d. Nr. 2606.

DĖL BYLOS IŠKĖLIMO IŠ MIDLINO PIEVOS. Nežinia kas išvertė stulpus, žyminčius bažnytinės žemės ribą, ir užgrobė tos žemės sklypą. Klebonas prašo leisti patraukti baudžiamojon atsakomybėn Bingelių km. ūkininką Izidorių Bilinską, tik prašo nurodyti, į kurią teiminę instanciją reikia kreiptis.

Plukdant medžius upeliu, ant kurio kranto yra bažnytinė Midlino pieva, labai nukenčia ir krantas, ir pieva. Klebonas prašo leisti sutvirtinti krantą rąstais iš čia pat esančio bažnytinio miškelio. Konsistorija neleido tokiam reikalui naikinti miškelio ir pasiūlė apsodinti ardomąjį krantą verbomis ar gluosniais, arba padaryti akmenų užtvartą.

PAVADUOJA SERGANTI. Sausio 5d. 1913 metais Valkininkų vikaras kun. Vincentas Bobinas atvyko į Merkinę pavaduoti susirgusį kun. K. Ribikauską. Jam buvo aklosios žarnos uždegimas. Ligonis taisėsi, bet gydytojai neleido jam bent kelis mėnesius važinėti pas ligonius ir liepė susilaikyti nuo kitokių parapijos darbų.

Kadangi Valkininkų parapija didelė ir ten vikaras labai reikalingas, dekanas prašė į jo vietą pasiųsti Stakliškių vikarą kun. M. Cijunaitį, juo labiau, kad tas lietuviškai aptarnaus žmones. Vikaru buvo paskirtas kun. Gelažiūnas.

SKUNDAS. Ratnyčios filialistas ku. P. Bernotas skundėsi, kad Merkinės klebonas kun. K. Ribikauskas nuo 1914 metų nemoka Ratnyčios filijai jai priklausančių 60 rublių į metus. Kun. K. Ribikauskas teisinasi negalįs mokėti todėl, kad padaręs didelį bažnyčios remontą ir turįs 6000 rub. Skolos. Kun. P. Bernotas sakosi taip pat pastatęs Ratnyčioje bažnyčią ir ūkiškus trobesius, tačiau visus mokesčius išmoka tiksliai ir laiku. Ratnyčia jau daugiau 100 metų turi parapijinės bažnyčios teises. Pirmoji bažnyčia ten buvo pastatyta 1762 metais ir niekada jos kunigai netalkindavo Merkinei per atlaidus.

Konsistorija sudarė komisiją, kuriai pirmininkavo kun. J. Kukta. Išnagrinėjusi visą šį reikalą, komisija atsisakė patenkinti kun. P. Bernoto prašymą ir atleido Merkinės kleboną nuo pareigos mokėti Ratnyčios filijai 60 rublių kasmet.

KARO PADARYTOJI ŽALA. Per susirėmimą Merkinės apylinkėse rusų ir vokiečių armijų rugsėjo mėn. 1914 metais, asmeniškai kun. K. Ribikauskui padaryta žalos už 1402 rub. 50 kap. Štai nuostolių svarbesnės pozicijos: paimta rąstų ir malkų už 200 rb. ; bulvių ir dešimtinės daržo- 360 rb. ; šieno ir avižų- apie 140 rb. ; ištrypta 3 dešimtinės dobilų- 360 rb. ; išminta pasėtų rugių laukas/ 15 pūdų/ , taip dingo grūdų ir šiaudų derlius- 270 rb.

Nuo 20 rugpjūčio iki 16 lapkričio 1915 m. per karo veiksmus ir vokiečių kariuomenės reikalams paimta iš kun. K. Ribikausko visokio turto, arba padaryta nuostolių už 3820 rb. 20 kap. Štai stambesnės pozicijos: juodas arklys 130rb. ; jautukas 60, dvi karvės 140, trys vežimai- 200, kuliamoji mašina su maniežu 185, paklodės, pagalvės, rankšluosčiai, baltiniai- apie 600; indai ir virtuvės reikmenys 150; rąstai, lentos, kartys- 400; 32 vežimai šieno 320; dvivežimių vikių 345; visi šiaudai/ rugių, miežių, avižų/ 360; 1, 5 deš. Bulvių 180; vokiečių kareivių paimta 15 vištų, 70 ančių, 3 žąsys, visi daržo kopūstai, burokai, svogūnai- 270; išmušta 18 didelių ir 29 mažesnių langų, jų stiklai- 40 rb.

Šių padarytų nuostolių įvertinimą padarė 1915 m. lapkričio 16d. keli pakviesti vyrai, kurių tarpe buvo Vincas Lepeška ir Jonas Janulynas.

ATLAIDAI. Nors jau siautė karas, Merkinės klebonas pranešė, kad 1915 m. į atlaidus II Sekminių dienos yra pakvietęs padėti Nedzingės kleboną kun. K. Steberioką ir Perlojos kun. J. Šoparą. – O į didžiuosius šv. Roko atlaidus tą pačią 1915 metų yra pakvietęs šiuos kunigus kaimynus: Nemajūnų, Alovės, Daugų, Alytaus, Nedzingės, Perlojos, Varėnos, Marcinkonių, Kabelių ir Ratnyčios. Taigi viso turėjo būti 10 kunigų.

KRYŽIAUS KELIO STACIJOS. 1918 metais rugpjūčio 10 d. Merkinės klebonas pranešė, kad yra įsigijęs bažnyčiai naujasias Kryžiaus Kelio stacijas. Jis prašė ir gavo leidimą jas pašventinti.

BAŽNYČIOS ŽEMĖ IR VOKIEČIŲ OKUPACIJA. Iš 1835 metų inventoriaus matosi, kad Merkinės bažnyčiai priklausė ne tik ežeras, bet ir Pilvingių dvaras, nuo seno žmonių gyvenamas. Be Pilvingių dar du ežerai – Kampų ir Gelovinės. Pagal senuosius planus Merkinei priklausė: 1852 m. 139,51 dešimt. /sodybos 2,84; dirbamos 89,90; pievų 17,93; ganiavų 14,03 ir smėlynų 13,39 dešimtinių/; 1858 m. – 144,18; 1866 – 60,86 ir 1877 – 42,76/ sodybos 1,90; dirbamos 19,10; pievų 12 ir netinkamos 9,76 dešimtinių.

Dalis tų žemių rusų valdžios buvo atimta ir atiduota Merkinės cerkvei ir žmonėms; taip buvo iki 1/VIII – 1914. Ežerai buvo valdžios žinioje /1923 m./

Seniau Merkinėje buvo Dominikonų ir Jėzuitų vienuolynai. Jėzuitams priklausė Kibišių dvaras, kurį rusai buvo atidavę vienam savo karininkui. Lietuvos valdžia jį išparceliavo savo kariškiams ir bežemiams.

1920 m. vasario 4 d. Merkinės klebonas pranešė Vilniaus vyskupui kas seka: pakviestas tą dieną į valsčių, jam pareiškė reikalavimą, kad sumokėtų 170 markių bažnytinių mokesčių – 85 mk. Į išdą ir 85 mk. Valsčiaus reikalams. Klebonas pareiškęs, kad bažnytinė žemė visada buvo laisva nuo mokesčių ir šiuo atveju jis laikysis Vyskupo instrukcijų.

Ant rašto Vilniaus Vyskupas JURGIS yra padėjęs tokią rezoliuciją: “Rescribatur non esse solvendum G Eyplicatio data oraliter ab B. D. Iwazskiewicz”.

KUN.K. RIBIKAUSKO areštas. 1920 metais naktį į gegužės 3 d. jau trečią kartą lenkų kariuomenės buvo areštuotas ir nežinia kur išvežtas Merkinės klebonas kun. K. Ribikauskas.

Apie tai Vilniaus Vyskupui pranešė 1920 metų gegužės 15 d. raštu – prašymu, kurį pasirašė gal visi Neciesos dvaro ir kaimo, Druskininkų, Mižonių, Raicininkų ir Puvočių kaimų gyventojai.

Tą raštą pasirašiusiems žmonėms rodėsi, kad kunigą suėmė “per įskundimą visokio vardo išgamų... kuriems jokio ganytojo nereikia, kurie per savo aklybę ir ant saulės norėtų dėmių rasti; šitas skundas paremtas grynu melu...” Toliau tame pareiškime rašoma:”Mūsų klebonas yra tikras ir geriausias ganytojas – jis puikiausiai ištaisė bažnyčią ir kleboniją, neišpasakytai stropiai darbavosi mus apšviesdamas, už tai mes jo niekada neapleisime ir neužmiršime, ir jokio geresnio kunigo mums nereikia”.

Puvočių kaimo prašyme rašoma: “Merkinės parapija, kiek siekia atgal mūsų senelių atmintis, neturėjo tokio tvarkingo, darbštaus ir uolaus kunigo, kaip dabartinis klebonas. Jis čia atvyko 1911 metais, o kiek padarė: JO darbų pėdsakai liko ilgiems metams – perdažė ir išpuošė bažnyčią viduje, kad net akį veria. Visoje apylinkėje nėra panašios gražios bažnyčios, beveik visus trobesius perstatė ir sutvarkė. O klebonija! Vieton sutrunijusios ir labai senos turime gražią, patogią ir palyginti pigiai pastatytą! Nenuvargino mūsų rinkdamas pinigus. Tiesa, parapija turi dar šiandien apie 9 – 10 tūkstančių rublių skolos. Neapsakomai jam esame dėkingi už teisingą pamaldų sutvarkymą. Mūsų parapijoje lenkiškai kalbančių yra kokia dešimtoji dalis, tuo tarpu seniau visos pridedamosios pamaldos buvo laikomos tik lenkiškai. Keli paskutiniai klebonai stengėsi pašalinti tokią neteisingą tvarką, o galutinai visą sutvarkęs dabartinis klebonas kun. K. Ribikauskas, padaręs visos parapijos sąrašą. Nauja pamaldų tvarka įvesta mūsų bažnyčion pasiremiant šiuo sąrašu... Kalbantieji lenkiškai suboikotavo pridedamąsias lenkų kalba pamaldas. Pamokslas lenkų kalba ir dabar sakomas kas šventadienis prieš sumą, bet miestelėnai neina klausyti. Mes lietuviai sodiečiai už keliolikos varstų atėję bažnyčion randame sakant lenkišką pamokslą, o miestelėnai čia pat būdami neklauso, jiems niekuomet nebuvo gerai, jie pjaudavosi su kiekvienu klebonu.

Kunigui Kakariekai klebonaujant, kuomet lenkiškai kalbantiems buvo neteisingai paskirtas trečias sekmadienis, jie visvien nebuvo patenkinti – susipykę su klebonu, išdaužė klebonijos ir špitolės langus ir pridarė klebonui daug nesmagumų...

Miestelėnai... paėmė į savo rankas visą valsčiaus valdžią ir uždėjo ant mūsų sprando nepakeliamą jungą. Jie stengėsi dabar paimti į savo rankas ir brangiausią mūsų turtą – bažnyčią... jie visai mažai tedavė bažnyčios atnaujinimui... Kun. Ribikauskas atnaujino bažnyčią ir pastatė kleboniją mūsų aukomis. Mes piktinamės ir bjaurimės miestelėnų pasielgimu, kad jie grynai dvasiniais reikalais kreipiasi į pasaulinę valdžią, su policijos pagalba ir grasinimais šaukia žmones pasirašinėti”.

Panašaus turinio raštus Vyskupui siuntė Mardasavo, Bingelių, Ilgininkų, Laukininkų – Kasčiūnų, Gudakiemio, Rodukos, Norulių, Maksimonių, Uciekos, Pašilingės, Ryliškių, Taucionių, Klepočių, Kampų, Purplių, Randamonių, Masališkių, dakučkos ir Šunupės kaimų žmonės. Viso susidaro 30 didelio formato lakštų su parašais.

VIKARAS BŪTINAI REIKALINGAS. 1922 metais Merkinėje faktiškai buvo 4 kunigai: klebonas ir dekanas kun. K. Ribikauskas, Vidurinės mokyklos direktorius ir jos kapelionas kun. Dr. J. Bakšys, po sunkios ligos kaip invalidas prel. T. Brazys ir vikaras kun. P. Cibulskas, kuris balandžio mėn. išvyko porai savaitių atostogų ir iki to mėnesio pabaigos nebuvo dar grįžęs.

Dekanas nusiskundžia, kad praūžęs karas, vokiečių okupacija, gaisras ir didelė statyba jį taip išvargino, kad netekęs energijos nepajėgia atlikti būtinausių darbų. Parapija didelė, turinti 28 – 32 km. ilgio ir 12 pločio, o bažnyčia pačiame pakraštyje / už Nemuno kita vyskupija/. Nei direktorius, nei invalidas prelatas jam padėti negali, o vikaro taip ir neturi.

Kun. P. Cibulskas 10/ IV buvo perkeltas vikaru į Žaslius, o į jo vietą atvyko kun. V. Jezukevičius.

PASIKEIČIA KUNIGAI. Merkinės vikaras kun. V. Jezukevičius 1925 metais pavasarį buvo iškeltas į Stakliškes administratorium, o į jo vietą atvyko kun. Alfonsas Orvydas. Jis buvo vikaru ir mokyklų kapelionu, tačiau neilgai – 1928 metais iškeliavo į Ameriką, o į Merkinę atvažiavo tik įsišventinęs kun. Jonas Matuliauskas. Bet ir tas neilgai buvo – tų pačių metų liepos 30 d. jis išvyko kapelionauti į Širvintus.

Prieš Merkinės Vidurinės mokyklos direktorių kun. Dr. J. Bakšį buvo padarytas pasikėsinimas ir jis sunkiai sužeistas greit mirė; palaidotas Utenoje. Į jo vietą pačioje 1926 metų pradžioje atvyko kun. Stanislovas Kiškis, tik grįžęs iš Amerikos, kur rinko pinigų Ateitininkų rūmams statyti. Kaip ir J. Bakšys, jis ėjo direktoriaus pareigas, kada kun. A. Orvydas išvyko į Ameriką. Vidurinė Mokykla buvo uždaryta 1929 metų rudenį ir vyskupas J. Kukta pasiėmė kun. S. Kiškį pas save į Kaišiadorių kanclerio pareigas.

ŠVIETIMO MINISTERIJOS PASKOLA Merkinės klebonas buvo pasiryžęs naujai apdenkti bažnyčią čerpėmis ir suremontuoti varpinę. Alytaus technikas tiems darbams sudarė 8.417,84 litų sąmatą. Turėdamas artimą draugą kun. V. Mironą aukštosios valdžios sferose, kun. K. Ribikauskas prašė iš Švietimo Ministerijos 5.000 litų paskolos išmokėjimui per 5 metus. Prašomoji paskola buvo duota 1928 metais.

BLAIVYBĖS MINISTERIJOS PINIGAI. 1926- 29 metais Merkinėje pagyvėjo katalikų organizacinis gyvenimas: būrėsi angelaičiai, pavasarininkų ir ateitininkų jaunimas posėdžiavo, rengė vakarus ir išvykas; prieš rinkimus į seimą pakviestas kun. M. Krupavičius kalbėjo į plačios apylinkės susirinkusius atstovus; mokykloje plačia programa buvo paminėtas ir pagerbtas kun. Dr. J. Bakšys, dalyvaujant Kaišiadorių Vyskupui J. Kuktai. Vidurinė mokykla aptvarkė piliakalnį, o jo irstantį šlaitą apšodino pušelėmis ir krūmais. Dekanas buvo pakvietęs kun. J. Bružiką SJ. Ir tas sėkmingai pravedė bažnyčioje rekolekcijas. . .

Veikė ir Blaivybės draugijos skyrius, kurio sąskaitoje buvo nemaža pinigų suma. Kad tie pinigai kartais nenuėitų vėjais, 1929 metais buvo nutarta juos sudėti į banką Vyskupo J. Kuktos vardu, kad esant reikalui galėtų juos panaudoti savo nuožiūra. Ši netoli 5. 000 litų suma iki sausio 1d. 1935 metų su nuošimčiais išaugo iki 6. 698, 35 litų. Vyskupas J. Kukta 1938 metais iš tos sumos paėmė 4. 000 litų ir įteikė juos Merkinės klebonui jo vadovaujamiems darbams finansuoti. Likusioji suma buvo konfiskuota 1941 metais.

KARIŲ KAPAI. 1931 metais imta registruoti, tvarkyti ir prižiūrėti kapus karių, kurie buvo kritę kovose už Nepriklausomą Lietuvą. Buvo statomi cementiniai kryžiai ir dedami užrašai. Merkinės parapijoje tokių radosi keletas: Mardasavo kaimo kapinėse 2 ir Merkinės miesto, Subartonių ir Gudakiemio kapinėse po vieną /1/. Merkinės klebono kun. K. Ribikausko jie buvo prižiūrimi ir švariai užlaikomi.

VIKARŲ KEITIMAS. Nuo 1 gegužės 1931 metų Merkinės vikaru buvo kun. Juozas Stasiūnas, atvykęs iš Šešuolių, kur buvo klebonu. 1933 metais jis buvo iškeltas į Bagaslaviškį vikaru, o į jo vietą Merkinėn atvyko kun. Jonas Kazlauskas, bet neilgam- vasario 1d. 1934m. jis susikeitė su Daugų vikaru kun. Alfonsu Baronu. Liepos mėn. 1934m. formalų vikaro paskyrimą į Merkinę buvo gavęs kun. Konstantinas Andrėkus/g. 1871/, bet jis kažkodėl Merkinėje ir nepasirodė. Vėlai 1934 metų rudenį Merkinėje vėl matome kun. J. Stasiūną, tik jam tuo tarpu neleidžiama lankyti mokyklų.

SAVIŽUDĖS LIKIMAS. Raicininkų kaimo gyventoja Julė Gudukaitė nedorai gyvendama pagimdė kūdikį ir nepakeldama tokio pažeminimo gruodžio 22. 1933 m. nusizudė. Kalėdų 2 dieną, jau sutemus, policija palaidojo jos lavoną to kaimo kapinėse, pašventintoje vietoje. Merkinės klebonas liepė iškasti lavoną ir palaidoti už ravo, nešventintoje vietoje. Iš kilo byla teisme ir kunigas buvo išteisintas.

Mardasavo kapinėms aptverti Vyskupas leido iškirsti ten esančias 24 pušis- šūlams ir kartims.

KUN. K. RIBIKAUSKO GYVENIMO PABAIGA. Ilgametis Merkinės klebonas ir dekanas kun. K. Ribikauskas 1934 metų pabaigoje buvo iškeltas į Gegužinę, o iš ten į Dubingius klebonu /1934- 1938/. Po to jis išstisus metus /IV. 1938- IV. 1939/ klebonavo Čiobiškyje ir ketverius metus Gegužinėje /VI. 1940- V. 1944/, kaip rodo tos bažnyčios metrikų knygos.

“Turbūt iš Gegužinės apie 1947 metus atvyko į Čiobiškį- rašo kun. Z. Čerkovskis- pas savo giminaitę- šeiminkę, kur bendrai buvo pasistatę namą. Čia pareigų neturėjo. Po neilgo laiko jam buvo pavesta sekmadieniais aptarnauti Krivonis. Šias pareigas ėjo iki mirties. Buvo linksmo būdo, sveikata nesiskundė. Tačiau 1949 metais, berods vieną pavasario naktį pasijuto sunegalavęs ir greit mirė. Palaidojo Čiobiškio kapuose. Laidotuvių pamaldas laikė Musninkų altaristas kun. L. Markuckis, pamokslą pasakė Paparčių klebonas kun. Lygnugaris. Tuo laiku buvau Čiobiškio klebonu. Jo giminaitė pastatė didelę juodo akmens kryžių.

Ant jo užrašas: “Dabar Tave, Viešpatie, regėsiu ir garbinsiu per amžius!”

KUNIGAS ANDRIUS JUKNEVIČIUS

Pabaigoje 1934 metų kun. K. Ribikauskui išsikėlus į Gegužinę, į jo vietą Merkinėn atvyko kun. Andrius Juknevičius.

Jis buvo gavęs iš Torino Šv. Jono Bosko relikvijų ir sausio 4d. 1935 m. kreipėsi į Vyskupą, kad leistų jas viešai bažnyčioje adoruoti, duodant žmonėms pabučiuoti.

Jau tų metų vasario pabaigoje jo prašymu buvo patvirtintas Bažnyčios komitetas tokio sąstato: Juozas Milius iš Maksimų km., Tomas Čaplikas iš Samūniškių, Vicas Cilcius iš Ilgininkų ir Leonas Sasnauskas iš Pašilingės.

1936 metų pradžioje Maldos Apaštalavimo nariams jis išrūpino pamaldas prieš išstatytąjį Švč. Sakramentą kiekvieno mėnesio penktadieniais.

Jo vikaras kun. J. Stsiūnas 1936m. balandžio antroje pusėje buvo paaukštintas- šį kartą paskirtas administratorium į Šešuolėlius. Į jo vietą nuo 15 birželio vikaro pareigose buvo kun. Antanas Araminas.

Merkinės klebonas gavo Vyskupo leidimą darbymečio metu laiminti santuokas sekmadieniais, su sąlyga, kad tą dieną jaunavedžiai ir jų palydovai išklaussys šv. Mišių. Toks leidimas buvo duotas 1937 metais ir pakartotas 1939.

1938 metais jam buvo leista gavėnioje mišparų vietoje gidoti Graudžius Verksmus prieš išstatytąjį Švč. Sakramentą.

Spalio mėn. 1938m. buvo patvirtintas naujas Bažnyčios komitetas tokio sąstato: Vincas Cilcius iš Ilgininkų, Rokas Kašėta Masališkių, Silvestras Černiauskas Netiesų ir Leonas Sasnauskas iš Pašilingės km.

ROTUŠĖS VARPAS. Kaip jau minėta, kada apie 1886 metus rotušė buvo išardyta ir jos vietoje statė pravoslavų cerkvę, rotušės senasis varpas buvo perduotas saugoti Merkinės klebonui. Varpas buvo suskilęs ir ant jo toks užrašas: “In/išplėšta/. . . exivit sonus eorum Vilnae anno 1670 Joannes Delamar me fecit”. Vienoje pusėje antspaudas- žirgas be raitelio, kitoje su.

Būdamas tuo laiku Varėnoje kun. A. Šatas susidomėjo tuo varpu ir jam jį kaip nors apsaugoti. Klebonas buvo perleidęs Merkinės muziejui, bet Kurijai reikalaujant, iš ten jį atsiėmė. Jau kiek vėliau kuris tai vėlesnių klebonų, valdytojo patiriamas, tą varpą bus perdavęs į Alytaus muziejų.

KUN. JAGMINO PAGERBIMAS. 1940 metais pavasarį Merkinėje buvo sudarytas Komitetas kun. Jagminui paminėti ir pagerbti. Bažnyčioje buvo tam skirtos pamaldos, zakristijoje pakabintas kun. Jagmino portretas ir salėje suruošta paminėjimas su specialia programa.

PASIKEIČIA KUNIGAI. Liepos 18d. 1940m. Merkinės vikaras kun. L. Dieninis buvo paskirtas vikaru į Vievį, o Merkinė gavo Širvintų vikarą kun. Praną Gaidamavičių. Tačiau jisai Merkinėje nepasirodė- nuvykęs į Palangą ir pajutęs, kad pajūris rusų menkai saugomas, jis laivu movė į Vakarų. Ten laikui bėgant įsigijo daktaratą ir šiuo metu /1984/ Kanadoje redaguoja “Tėviškės Žiburius”.

Rugpjūčio pradžioje 1940m. į vietą nesugrįžusio iš Palangos vikaro buvo paskirtas iš Kaišiadorių kun. Juozas Andrikonis.

SUKRUTO LENKAI. Raudonoji armija įžengė į Lietuvą birželio 15d. 1940 metais. Kaune susirinkusiam Seimui paprašius, Lietuva buvo įjungta į didelę Tarybinių Respublikų Sąjungą. Visa tai gal ir paskatino Merkinės lenkuojančius pareikšti pretenzijų dėl jiems daromos "skriaudos". Jie parašė Vyskupui prašymą, jiems būtų paskirtos dienos pamaldoms lenkų kalba. Jų viso parapijoje esą daugiau tūkstančio /1. 000/.

Klebonas kun. A. Juknevičius paklaustas pranešė, kad pasirašiusiųjų tarpe yra ne daugiau 2- 5 šeimų, kurios nesupranta lietuviškai. Kelti šitokias pretenzijas juos paskatinusi vien ambicija /jo raštas iš kovo 4d. 1941m. /. Merkinės parapijiečiai visoje savo masėje yra "dzūkiškos dvasios" lietuviai.

KARO PRADŽIA. Kaip jau žinome, karas prasidėjo birželio 22d. 1941m. Merkinės klebonas kun. A. Juknevičius saugumo sumetimais apleido Merkinę ir atvyko į Kaišiadoris, tuo būdu susikeisdamas su kun. A. Varnu.

Čia jis pavadavo kleboną ir kartu su vikaru kun. A. Ažubaliu laikėsi Vaitkevičiaus name, prie plento, kur buvo padarytas ir apkasas. Birželio 24 pas vikarą į butą atsilankė žvalgas Jonas Ragauskas. Tą pat vakarą, jau sutemus, abu kunigai, klebono sesuo Uršulė Varnaitė ir ten buvusi jo tarnaitė, buvo suimti apkase ir nuvaryti į geležinkelio stotį, kur buvo komendatūra.

Pamatęs suimtuosius, vienas karininkas sušuko- "Rastreliat!" Tuoju prisistatė būrys kareivių tam įsakymui įvykdyti. Tačiau pasirodęs kitas karininkas pareikalavo pirma išardyti suimtuosius.

Nebuvo jokių liudytojų, tardė kiekvieną skyrium. Reikalavo atsakyti tik į vieną klausimą "Kas šaudė į mus iš rugių?" Tardymas užtruko iki 1 val. nakties. Vedami laiptais, kunigai vienas kitam davė išrišimą.

Kun. A. Ažubalį nuvarė Jonavos geležinkeliu, šovė ir menkai sužeidė, bet jam pavyko krūmuose pasislėpti ir jis liko gyvas. Kun. A. Juknevičių nuvarė Kauno geležinkeliu ir jo kairėje pusėje, ten kur prasideda miškas, sušaudė.

Vokiečiai įžengė į Kaišiadoris penktadienį, 26 birželio. Kun. A. Ažubalis, ištrūkęs iš baisios mirties, pasirodė tik šeštadienį 11 val. Sekmadienį, 29/VI, jis su pora žmonių ėjo atpažinti sušaudyto kun. A. Juknevičiaus. Netoli geležinkelio jie rado kunigo lavoną- gulėjo kniubščias, šauta į nugarą, krūtinė išplėšta, veidas juodas, lyg apdegęs. . . Kunigas ir kareiviai pasidarė nuotraukas. Šie įvykiai buvo aprašyti "Mūsų Rytojyje" ir kitur. Aprašymo pabaiga labai nevykusi ir miglota. Kun. A. Juknevičius palaidotas Kaišiadorių katedros šventoriuje.

RAŠO VIKARAS. Merkinės vikaras kun. J. Andrikonis savo raštu iš rugpjūčio 3d. 1941m. štai kaip piešė bažnyčios ir parapijos stovį:

"Kaip ekselencijos yra žinoma, Merkinės parapija smarkiai yra paliesta karo audros.

Šiuo metu yra apdengtas bažnyčios stogas ir tvarkomi langai. Kadangi ant greitųjų stiklų pirkti buvo neįmanoma, o be langų laikyti bažnyčioje pamaldas labai nepatogu, tai parapijiečiai buvo paprašyti, kad kiekvienas išimtų bent po vieną stiklą iš savo langų ir paaukotų bažnyčiai. Tuo būdu jau trys bažnyčios langai įstiklinta.

Parapijiečiai susirūpinę, kada Ekselencija atsiųsite naują Merkinės kleboną. Jie tam turi pagrindo, nes rekalinga imtis didesnių remontų, pasirūpinti statybai medžiagos, daryti užpirkimų ir pan. Be to, yra tvarkytinų ūkio reikalų.

Jei galima, nuolankiai prašau Ekselencijos parėdymo, kad kuo skubiau atvyktų į Merkinę naujai paskirtas klebonas".

Ant šio rašto vysk. J. Kukta 1941- VIII/10 padėjo tokią rezoliuciją: "Paskyrimo Merkinės parapijai klebono klausimas jau išrištas, šio mėnesio 11 dieną skyriau kun. P. Celiešius".

KUN. P. CELIEŠIUS- KLEBONAS IR DEKANAS

Žiez marių vikaras kun. Jonas Mintaučkis buvo paskirtas toms pačioms vikaro pareigoms į Merkinę: rugsėjo 11d. atvykęs į naują vietą, jis rado neseniai atvykusį kun. P. Celiešių. Kartu jis buvo ir progimnazijos kapelionu. Sekmadieniais ir šventėse bažnyčioje buvo laikomos dvejios mišios: 10 val. moksleiviams ir šviesuomenei, 11 val. 30 min. suma. Kadangi ku. P. Celiešius kaip dekanas kartais ir sekmadienį nebūdavo namuose, tai kun. J. Mintaučkis raštu iš 25/IX- 1941 prašė Vyskupą leisti jam tokiais atvejais laikyti dvejias Mišias /binuoti/. To paties prašė ir dekanas.

Kiek vėliau- sausio vidury 1942m. – Merkinės kunigams buvo leista, esant dideliems šalčiams, Mišias laikyti ir klebonijoje apšildomam kambary, kur krikštijami vaikai.

Balandžio viduryje 1942 m. buvo leista įrengti laikiną koplyčią Ilgininkų kaime, pas Vladą Sasnauską, kur buvo mokykla, ir kas II sekmadienis joje laikyti šv. Mišias. Ir sekančiais 1943 metais gegužės pradžioje panašią koplyčią leista įrengti Norulių kaime.

Merkinės vidurinėje mokykloje lietuvių kalbą ir literatūrą dėstė kun. Jonas Kuzmickis. Jis kasdien bažnyčioje laikydavo šv. Mišias, palaikė ryšius su kitais kunigais ir padėjo pantoracijos darbe.

1942 metais vasarą klebonas jau buvo paruošęs reikalingą medžiagą daržinei, tvartui ir klėčiai atstatyti.

1943 metais vasarą dekanas kun. P. Celiešius skundėsi, kad su vienu vikaru- pagalbininku neįmanomavęs darbų atlikti: parapijoje yra 5. 000 žmonių, gimnazija turi 13 klasių /paralelėmis/, parapijoje yra apie 18 komplektų pradinių mokyklų. Todėl jau vien tik mokykloms aptarnauti yra reikalingas kitas kunigas padėjėjas.

Sekančiais 1944 metais dekanas detalai skaičiuoja, kiek reikia darbo dienų jo visoms, kaip klebono ir dekanato, pareigoms atlikti: dekanatui apvažiuoti 14 dienų; rekolekcijoms ir atleidams- 70; ligoniams ir mirusiems aptarnauti- 220; kalėdojimui- 30 dienų; 7 komplektų mokykloms 80, taigi viso 414 dienų. . . O dar važinėjimai į Kauną ar į Vilnių!

Kaip žinoma, 1944 metų liepos- rugpjūčio mėnesiais vokiečiai buvo išvaryti iš Lietuvos ir sugrįžo raudonieji. . . Merkinės klebonas ir dekanas kun. P. Celiešius kartu su kun. J. Kuzmickiu liepos 9d. paliko Lietuvą ir išvyko į Vakarų.

RAŠO VIKARAS. Vienas Merkinėje pasilikęs jos kun. J. Mintaučkis rugpjūčio 26d. 1944 metais rašė;

“Tik ką pradėjus veikti Merkinės paštui pranešu, kad dabartiniu metu Merkinės parapijoje tesu vienas kunigas. Pamaldas laikau du šventadienius Merkinėje, trečią Ilgininkų koplyčioje, nes ten žmonių susirenka daugiau, o Merkinėnvisvien jie neina. Gyvenu pora klm. Nuo miestelio, nes klebonija sudegė. Bažnyčios ištrupėję langai, žuvo apie ¾ baltinių, kilimų, uždangalų, vistikinės, komuninė, šv. Aliejai, aliejinė, žvakės ir tt. Taip pat sudegė bei žuvo trobesių statybai parengta medžiaga; medžiai, lentos, viniai, stiklas ir pan. Vieni tvartai /senieji/ su malkų sandėliu ir ūkio padargais sudegė, o antri /nauji/ stovi pusiau apdengti. Tvarkeje liko tik kluonas.

Mano asmeniškai daktai beveik visi, išskyrus knygas, žuvo. Raštinės knygos, metrikai beveik visi žuvo.

Tvirtindamas, kad gimnazija Merkinėje tikrai veiks. Esu įsitikinęs, kad bent bažnyčioje būsiu reikalingas. Jei tik galimybė bus, stengsiuosi asmeniškai su tamstomis susitikti.

Laike karo iš parapijos ribų išvykęs nebuvau. Pamaldų nebuvo vieną sekmadienį.

Klebono ir antro kunigo nėra nuo liepos 9 dienos”.

Kun. J. Mintaučkis lankėsi pas Vyskupą 12- 13 rugsėjo ir prašėsi atleidžiamas iš klebono pareigų, paliekant jį tik vikaru.

MERKINĖJE VIENAS KUN. JONAS MINTAUČKIS

Kaišiadorių Vyskupas Juozapas Kukta mirė vokiečių okupacijos 1942 metais birželio 16d. Kaune, po profesoriaus Kanaukos padarytos operacijos. Po trumpo valdymo Kapitulinio vikaro prel. J. Labuko, į Kaišiadoris buvo paskirtas 1933 metais iš Rusijos grįžęs vysk. Teofilus Matulionis. Jo ingresas į katedrą įvyko 21 gegužės 1943m.

Kaip jau minėta, po savo apsilankymo pas vyskupą T. Matulionį, kun. J. Mintaučkis- pasilikęs Merkinėje vienas- rugsėjo 18d. 1944m. raštu dėstė motyvus, dėl kurių prašė duoti Merkinėi “pajėgesnį kleboną”, o jį palikti ten pat, kaip buvo ligi šiol, vikaru. . . Štai tie motyvai: jis esąs “knygos žmogus” ir svajoja apie aukštesnes studijas; neturiš ūkiškų praktiškų gabumų, o čia kaip tik tokio reikia; jis nenorėtų skirtis su tuo darbu, kurį per tuos trejus metus visa širdimi pamilęs; nieko neturėdamas, kaip pajėgtų išlaikyti ne tik save, bet dar ir kunigą, kuris čia būtinai reikalingas? Vyskupas Teofilus ant šio rašto padėjo tokią rezoliuciją:

“Laiškas gautas per vėlaiPalikti be pakeitimo. 1944. XI/20- Teofilus”

Iš to aišku, kad dar rugsėjo mėn. 1944m. kun. J. Mintaučkis buvo paskirtas Merkinės bažnyčios administratorium.

Kaip tik 1944 metais baigė Kauno Kunigų seminariją ir gavo kunigo šventimus iš Žašlių parapijos kilęs Vincentas Sladkevičius, gimęs 1920 metais. Tik trejetą mėnesių pavikaravęs Kietaviškėse, jis buvo paskirtas į Merkinę toms pačioms vikaro pareigoms, pas kun. J. Mintaučkį.

Laikydami Lietuvos Vyskupų konferencijos nurodymų, abu Merkinės kunigai uoliai vykdė mokyklinio jaunimo katekizaciją paprastomis dienomis ne pamokų metu ir šventadieniais. Neturėdami padėjėjų, jie patys nešiojo raštus ir statybinę medžiagą prie sudegusios špitolės pamatų. Ypatingai skaudžių dalykų jiems teko matyti ir išgyventi 1945 metais gruodžio pabaigoje, kada į miestą trumpam laikui buvo įsiveržę miškiniai, o Kūčių dieną prasidėjo masinis žmonių vežimas.

Nuo seno Merkinėje sausio 1-ji diena buvo švenčiama kaip dideli atlydai- su procesija ir 5- mis evangelijomis. Dabar to nebuvo, o žmonių tą dieną susirenka daug. Klebonui prašant, Vyskupas leido pamažu atgaivinti senąją tradiciją- tuo tarpu, kaip siūlė klebonas, nukelti brostvinę arba tą dieną laikyti pamaldas prieš išstatytą Švč. Sakramentą.

Turime tikslų duomenų, kad ir tais sunkiais 1945 metais Merkinės kunigai atsidėję ruošė krikščioniškam gyvenimui: liepos 15d. 53 berniukai ir 49 mergaitės priėmė pirmą kartą šv. Komuniją; lygiai mėnesiui praslinkus, jie visi po išpažinties ir šv. Komunijos buvo įrašyti į karmelitų škaplierius ir Rožančių.

Panašiai rugsėjo 2d. 1945m. Ilgininkų koplyčioje 25 berniukai ir 22 mergaitės atliko pirmą kartą išpažintį ir ėjo prie Komunijos. Tie vaikai nebuvo įrašyti į škaplierių ir rožančių.

Abiejose vietose visus vaikus prie išpažinties ir šv. Komunijos prirengė vietos kunigai. Dėl neramių laikų abiejose vietose katekizacija buvo vienametė.

1946 metais vasarą iš Aukštadvario pasišalinus kun. Pranui Gerbutavičiui, Merkinės vikaras kun. V. Sladkevičius birželio mėn. buvo nukeltas į Aukštadvarį, prie buv. Dominikonų bažnyčios. Į jo vietą vikaro pareigoms į Merkinę atvyko kun. Alfonsas Šatas. Formalaus paskyrimo jis neturėjo ir trumpai pabuvęs dingo. . .

Tokiu būdu kun. J. Mintaučkis Merkinės didelėje parapijoje vėl pasiliko vienas iki pat balandžio mėn. 1948 metų, kada bažnyčią ir parapiją perdavė kun. Jonui Kamarauskui, o pats išsikėlė į Kaišiadoris.

KUN. J. MINTAUČKIO ATSIMINIMAI IŠ MERKINĖS

Būdamas žiežmarių vikaru, 1941 m. rugpjūčio pabaigoje gavau Kaišiadorių vyskupo Juozapo Kuktos raštą, kad esu skiriamas Merkinės bažnyčios vikaru ir progimnazijos kapelionu. Kadangi artėjo mokslo metų pradžia, tai, atšventęs žiežmarių Keturiasdešimtę, rugsėjo 11 d. /ketvirtadienį/ išvykau į Merkinę, kurioje dar niekada nebuvo buvęs. Vykau arkliu, nes buvo karo metas ir jokios kitos susisiekimo priemonės negalėjau gauti. O visą mano mantą sudarė tik drabužių pora ryšulių. Pirmąją dieną nuvykau tik iki Jiezno; sekančia- su antru vežiku iki Alytaus ir su trečiu net iki Merkinės. Merkinę pasiekėme jau sutemus. Todėl tik sekantį rytą išvydau tą vietą, kurioje man buvo lemta praleisti net šešetą darbo ir rūpesčio kupinų metų!

Klebonas A. Juknevičius buvo žuvęs fronto metu, o klebonijos trobesiai sudegė. Naujai paskirtą kleboną P. Celiešių radau apsigyvenusį senoje špitolėje. Ten ir pats gavau porą kambarių su atskiru įėjimu. Kambariai buvo neblogi, vienas net su medinėmis grindimis. Taip pat gavau seną lovą, stalelį, keletą kėdžių ir žibalinę lempą. Valgyti eidavau pas kleboną, kuris turėjo šeiminkę, laikė gyvulius, dirbo bažnyčiai priklausančią žemę. Kai truputį vėliau įsigijau dviratį, kai vienas stalius padarė pušinę spintelę drabužiams ir kai atgabeno iš tėviškės knygas, pasijutau nieko nestokojantis, viską turintis. . .

Šeštadienį klebonas aprodė man bažnyčią ir miestelį. Fronto metu bažnyčiai padarytos žaizdos bent laikinai buvo užgydytos: įstiklinti langai, įstatytos naujos iš baltų lentų sukaltos didžiosios durys, prieangyje įdėtos šiokios tokios lubos. . . Tačiau miestelis tebebuvo žaizdotas: kur pažvelgsi- nudegusiais stogais ir išbyrėjusiais langais mūrai, sugriuvę kaminai ir sudegusių namų pamatai. Miestelio centre bolavo nedidelė cerkvelė, kuri turėjo dar jauną popą ir būrelį tikinčiųjų.

Sekmadienį laikiau sumą, o klebonas pasakė pamokslą. Vėliau, kai prasidėjo mokslo metai, kiekvieną šventadienį turėjau laikyti votyvą ir pasakyti pamokslėlį. Tarp votyvos ir sumos bene kiekvieną sekmadienį gražiai giedodavo rožančių. Zakristijono pareigas ėjo netoli miestelio gyvenantis Kostas Lučkauskas, kurio žmona bažnyčioje giedodavo, o du berniukai patarnaudavo Mišioms. Vargonininku buvo jau senyvas gutauskas. Jo vienas sūnus paskui dėstė progimnazijoje muziką, o kiti du mokėsi.

Apie rugsėjo 20d. prasidėjo mokslo metai. Pirmą kartą savo gyvenime įėjau į klasę jau kaip mokytojas. Kai atsistočiau prieš suolus ir pamačiau keliasdešimt į mane įsmeigtų tiesos bei gėrio ieškančių akių, krūtinę užliejo kažkokia šilima. . . Ar pajėgsiu jiems parodyti tiesą ir gėrį? Ar sugebėsiu būti visada toks, koku reikia būti ir kokio jie iš manęs laukia?

Progimnazijoje veikė šešios klasės, kai kurios buvo dvigubos: mergaičių ir berniukų atskirai. Taigi mokinių gana daug, o mokytojų mažai. Todėl man teko dėstyti ne tik tikyba /po dvi savaitines pamokas kiekvienoje klasėje/, bet ir truputį lotynų bei vokiečių kalbos. Be to dar teko lankyti kai kurias pradžios mokyklas. Klebonui galėjau padėti tik rytais, atlaikydamas jo užrašytas Mišias, ir vakarais, jeigu reikėdavo. O vėliau, kai mokinių skaičius dar padidėjo ir teko dirbti dviem pamainomis, tai “ nuo tamsos iki tamsos” praleisdavau mokykloje. . .

Jau prasidėjus mokslo metams į Merkinę atvyko dar vienas kunigas. Tai lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Jonas Kuzmickis. Sutaną jis nešiojo tik bažnyčioje /kaip ir dabar visi/, tačiau kasdien laikydavo Mišias, pas kleboną pietaudavo ir kiek galėdamas padėdavo sekmadieniais. Turėdamas gražią iškalbą ir labai malonų būdą, visų buvo mylimas. Gyveno jis pas Baltuškonį Vilniaus gatvėje, nes klebonijoje nebuvo vietos.

Klebonas P. Celiešius buvo ne tik didelio ūgio, bet ir didelės energijos vyras, uolus kunigas. Jis sumaniai ūkininkavo bažnyčiai pavestose žemėje, kad aprūpintų kleboniją maistu ir atiduotų vokiečių uždėtas prievoles. 1942 metų vasarą jis atstatė fronto metu sudegusį klebonijos klotimą, o 1943m. ir tvartus. Kalbėjo ir apie klebonijos atstatymą. Mokslo metų laiku, kai mes būdavome užimti progimnazijoje, jis, pasikinkęs arklį, važiuodavo į pradžios mokyklas kaimuose mokyti tikybos, lankydavo ligonius, laidodavo mirusius. Pastebėjęs, kad tolimųjų kaimų žmonėms sunku sekmadieniais pasiekti bažnyčią, jis Ilgininkuose pas J. Prakapą ir Noruliuose buvusiuose šaulių namuose įsteigė koplyčias, kur kas antrą trečią sekmadienį kuris nors vykdavome pamaldų laikyti. Ypač pasirodė reikalinga Ilgininkų koplyčia, kur kun. J. Kuzmickis per kalėdų atostogas, kai prasidėdavo kalėdojimas, vykdavo bent kelioms dienoms.

Priešais bažnyčią prie gatvės buvo paštas. Čia beveik kasdien arkliais iš Alytaus parveždavo laiškus ir laikraščius. Laikraščiuose kai kada rasdavome ir savo bendradarbio Kuzmickio beletristinių straipsnelių. . .

Kitoje pusėje gatvės buvo med. felčerio Plutulevičiaus namai ir kartu ambulatorija, kur jis priimdavo ligonius. Ten ir pats buvau, kartą, atsimenu, dantį palikau. . .

Berods Seinų gatvėje buvo valsčius, kur viršaičiu dirbo kažkoks Šukys, o sekretoriumi didelis knygų mylėtojas Augonis. Jo žmona buvo pradžios mokyklos mokytoja, o duktė- mūsų mokinė. Kiek atsimenu, žmonės juos abu laikė savais žmonėmis. . . Gal dėl to vokiečiai, sako, beveik niekada nerasdavę nei sau tinkamų arklių, nei vyrų. . .

Už cerkvelės kitoje pusėje pagrindinio kelio, bene tos pačios Seinų gatvės pradžioje, buvo policijos nuovada su kažkokiu nuovadu ir keleta policininkų. Ši įstaiga buvo kartu ir vokiečių kariuomenės “Unterkunft” /užeiga, informacija/. Todėl ten beveik visada stovėdavo kokia nors mašina.

Tuoju už policijos nuovados raudoname dviejų aukštų mūrelyje buvo įsikūrusi progimnazija. Anksčiau, sako, ten buvusi žydų mokykla, nes tame pačiame kieme buvo ir buvusi jų sinagoga, dabar paversta sale. Progimnazija neturėjo jokių kabinetų ir jokių vaizdinių priemonių, išskyrus tik gaublį ir vieną kitą žemėlapi. O pirmąją žiemą keletą mėnesių neturėjo net ir. . . klasių! Anuos du pastatus vokiečiai buvo paėmę į Rytus traukiantiems savo kariuomenės būriams pernaktoti /tada ir klebonas buvo priverstas du savo kambarius užleisti karininkų nakvynei, o pats susitalpinti valgomajame/. Tačiau pamokos ir tada nenutrūko. Jos vyko įvairiose miestelio vietose pas gyventojus laikinai gautose patalpose. Tik mokytojams tekdavo skubėti, kad per pertrauką spėtų į kitą klasę,

esančią kur nors kitur. . . O kai direktorius norėjo visiems pranešti, kad Merkinės progimnazija paverčiama į pilną gimnaziją, sušaukė visus į prie šventoriaus išlikusį mūrėlį, kuriame paskui buvo parduotuvė.

Progimnazijos- gimnazijos direktoriumi pirmaisiais metais buvo nedidelio ūgio ir simpatiškos išvaizdos žemaitis Ignas Serapinas. Jo brolis Rapolas dėstė, berods, vokiečių kalbą. Tačiau antriesiems mokslo metams Serapinai nebesugrįžo. Vokiečių kalbos mokytoju atvažiavo Morkūnas, o direktoriumi Br. Kuklys nuo Rokiškio. Po metų ir Kuklys kažkur išvažiavo. Tada, kol suras naują direktorių, jo pareigas laikinai pavedė man. O tas laikinumas užtruko net iki mokslo metų galo, kol išėjo iškilmingai išleidžiama pirmoji abiturientų laida ir sugrįžo tarybinė santvarka. Inspektoriumi buvo visą laiką mokinių labai gerbiamas ir mylimas J. Kzmickis.

Mokytojų kolektyvas, kaip gal visur bei visada, buvo labai įvairus ir kasmet po truputį vis pasikeičiantis: vieni išvažiuodavo, o kiti atvažiuodavo. Taip išvažiavo ne tik Serapinai, bet ir dailininkas Kavalevskis, matematikas Kačkus /?/, o atvažiavo rašytojas Julius Butėnas, taip pat rašytojas, buvęs generolas, ministras ir universiteto docentas Teodoras Daukantas. Pastarąjį matydavau pertraukų metu mokinių būrio apsuptą kažką pasakojant. Sako buvęs labai įdomus. Jis dėstė aukštesnėse klasėse matematiką. Kiek prisimenu, čia savo darbo dalį įnešė dvi kuklios, berods, Seinų krašto lietuvaitės Mrazauskaitė ir Sakavičiūtė, fizikė Jackevičiūtė, vokiečių kalbos mokytojas Morkūnas, visus sąsiuviniais, vadovėliais ir naujausiomis knygomis aprūpinantis Batisa su žmona, muzikas Gutauskas, vietinė Lasinskaitė, taip pat vietinis Pranas Sasnauskas ir kiti. Visi mes turėjome savas pažiūras ir savus įsitikinimus, tačiau visus mus jungė meilė ir troškimas gero vaikams, kurių mokytojais buvome. . .

Darbo sąlygos buvo gana sunkios. Reikėjo ne tik nustatytą programą išeiti, daug ko trūkstant, bet ir stebėti, kad nei vokiečiai Reicho darbo tarnybon vyresniųjų mokinių neišvežtų, nei palaidumas nesuviliotų, nes gyveno kai kurie labai prastoje aplinkoje. Todėl lankydavome mokinius butuose, darydavome iškylasir beveik šeštadienį gimnazijoje ruošdavome kokius nors pobūvius, kad čia, mokytojų priežiūroje, ne tik pasišoktų bei pažaistų, bet ir šį tą pamatytų, išgirstų, patys padeklamuotų. . . Iš pradžių buvo tik choras, o paskui susidarė ir artistų būrelis. Pirmiausia gana vykusiai pastatė K. Binkio ‘Atžalyną’, kuris, kiek atsimenu, visiems labai patiko tiek savo turiniu, tiek išpildymu. Pasisekimo paskatinti, ėmėsi ir kitų veikalų. Atsirado ir savų rašytojų: vieni ėmė deklamuoti savo sukurtus eilėraščius, o vienas paskutinės klasės mokinys V. Svetulevičius parašė net pjesę, kurią paskui ‘vietinis teatras’ pastatė. . .

Pasibaigus mokslo metams ir mano darbui gimnazijoje, paruošdavau tėvų suvestus vaikus pirmai išpažinčiai bei komunijai ir po to /liepos mėn./ dviračiu važiuodavau į tėviškę /Kuktiškių parapijoje/ tretetui savičių atostogų. Klebonas atostogaudavo birželio mėnesį. Tačiau 1944 metais nebeišvažiavau, iš Alytaus sugrįžau, nes pasakė, kad frontas nebetoli Vilniaus ir sparčiai slenka į vakarus. Sklido visoki gandai. Buvo visokių nuomonių apie ateitį. Klebonas ir kai kurie mokytojai ruošėsi trauktis į vakarus, o kiti buvo pasiryžę savo noru niekur nesitraukti. Taip apsisprendžiau daryti ir pats: likti su savais savame krašte!

Artėjant frontui visi tvarkėme savo daiktus. Pasiliekančiai čia pat kur nors juos slėpė, kad fronto metu nesudegtų ar nedingtų. Išvažiuojantieji svarstė, ką pasiimti ir ką bei kam palikti. Daugelis buvo įsitikinę, kad išvažiavus reiks būti neilgai, bet vis dėl to ateinančią žiemą gali tekti praleisti kitur, taigi kailinius reikia pasiimti, nors dabar vidurvasaris. . . Taip, tikrai neilgai, tik iki mirties. . . O po mirties kailinių tikrai nereiks, nes ten labai šilta, gal net labai karšta!. . mes beveik visus baldus ir indus sunešėme bažnyčion, o knygas ir drabužius jos rūšin ir palėpėn, kad nesudegtų, jeigu dabar ir ši klebonija sudegs. . .

Kadangi man buvo atostogos ir bažnyčioje jokių pareigų neturėjau, liepos 9d. /sekmadienį/ rytą dviračiu išvažiavau į Nedzingę atlikti išpažinties. Kai popiet sugrįžau, savo klebono neberadau. Alaikius pamaldas, jo su kun. Ign. Urbanavičium ir vienu parapijiečiu arkliu išvažiuota į vakarus. . . Klebonija buvo tuščia. Todėl nė pats nenorėjau vienas joje pasilikti. Nakvoti nuėjau pas zakristijoną Lučkauską. Tačiau vos pritemus prasidėjo pragaras: lėktuvų spieгимai ir sviedinių sprogimai. Gulėjau

palei pamatą prisiplojęs prie žemės, meldžiausi ir laukiau, kada užmuš. . . Tačiau neužmušė. Į sodybą nė vienas sviedinys nekrito. Visi jie buvo skirti plentui ir Merkinei. Bet ir ten ne kažin ką padarė. . .

Rytą atėjome pažiūrėti Merkinės. Kai kurie namai buvo sudegę. Kitų išbyrėje langai. Bažnyčia buvo čiela. Tik langai kai kur kiauři. Zakristijoje radome kun. J. Kuzmickio paliktą raštelį: “Atsilaikiau mišias ir išvykstu”. Taip daugiau ir nebeteko jo susitikti!>.. Mes su Lučkausku dar porą rytų buvome atėję, o paskui, priartėjus frontui, jis su šeima pasitraukė į Lankininkus, o aš nuėjau į Masališkes pas Kašėtą. Ten jokių baisybių nepatyrė. Sugrižau gal tik po geros savaitės, kai pasakė, kad frontas jau nuslinko tolyn į vakarus. Miestelis buvo dar labiau apgriautas. Mūsų klebonija /buvusi špitolė/ sudegusi. Tačiau bažnyčia tebebuvo čiela. Tik langų stiklai daug kur išbyrėję, stogo čerpės nuo trenksmo sušokinėjusios viena ant kitos, visos durys atviros, viduje viskas sujaukta, visi mūsų ryšuliai atrišti, knygos išblaškytos, o drabužiai išgrobti. . . Nuėjęs pas Lučkauskus, radau juos visus vėl jau savo namuose, nenukentėjusius. Ten ir pats prisiglaudžiau kuriam laikui. Vėliau parapijietis Baranauskas užleido man pusę savo namelio greta Čyrų namo, kuriame buvo ir jų vadovaujama vaistinė.

Sugrižęs į Merkinę, pasijutau įpareigotas eiti klebono pareigas. Žmonės labai džiaugėsi, kad nors vienas iš kunigų likau su jais, ir nuoširdžiai man padėjo. Išvalėme bažnyčią, sutvarkėme jos vidų bei duris ir pradėjome laikyti pamaldas. Jau susikūrusi vietos tarybų valdžia netrukė, net butą man buvo numačiusi. Bet mes buvome susitarę su Baranausku, todėl tik padėkojau ir atsisakiau. Tada jie ten patalpino valsčių.

Vos tik pradėjo veikti paštas, gavau iš Kurijos klebonui skirtą raštą, kuriame buvo prašoma pranešti apie padėtį ir atsiųsti aukų. Parašiau, kad esu tik vienas ir laikiu naujo klebono paskyrimo, o aukų daug pasiųsti negalime, nes patys esame nukentėję. . . Netrukus pats su dviračiu nuvykau į Kaišiadoris pas vyskupą Teofilijų Matulionį ir labai prašiau, kad Merkinėn klebonu paskirtų kurį nors kitą kunigą, nes pats toms pareigoms jaučiuosi nepsjėgus, ypač dabar, kai likau “kaip stoviu”, tik su portfeliu rankoje. Tačiau vyskupas buvo nepermalduojamas ir paskyrė mane klebonu, pažadėjęs duoti vikarą.

Norom nenorom teko imtis klebonavimo. Pasiskolinau iš bažnyčios buvusio klebono paliktus baldus bei indus ir apsigyvenau Baranausko namelyje. Kitame jo gale apsigyveno vargonininkas. Žmonėse gaudavome maisto produktų, buvo likusi ano klebono karvė, viena senutė apsiėmė šeiminkauti. Bet ką daryti su bažnyčia, į kurią per stogą lyja, o per langus lenda paukščiai ir pučia vėjas? . . . Ką tik prašiau, ko tik klausiau, niekas nieko negalėjo padėti. Tada ryžausi pats lipti ant bažnyčios stogo ir jį taisyti. Taip beveik visas čerpes ir perkrausčiau, sudužusias pakeisdamas pastogėje rastomis čielomis, iš savo vietos iššokusias čieląsias gražindamas į vietą. Žinoma, nei kalkių, nei skiedinio, nei pakulų neturėjau. . . Dėl langų dar kartą pakalbėjau iš sakyklos, prašydamas, ar neturi kas nors atliekamų stiklų. Tuoj atsirado vienas marcinkoniškis, kuris sutiko atvežti visą dėžę stiklo gabalų. Jais ir įstiklinome visus kiauruosius langus. Taigi po keleto savaitių į bažnyčią nebelijo ir vėjas nebepūtė. Beliko pačiam apsirūpinti šiokiais tokiais drabužiais ir pataline žiemai. . .

Rugpjūčio pabaigoje pasirodė ir vyskupo žadėtasis vikaras. Tai buvo labai malonaus būdo ir kilnios dvasios pirmametis kunigas Vincentas Sladkevičius, vėliau tapęs vyskupu. Kadangi abu nieko neturėjome, tai abu ir sulipome į tą patį poros kambarių namelį, kur išgyvenome arti dviejų metų, dalindamiesi darbu ir duona, rūpesčiais ir viltimis. . . Būdami dviese galėjome aptarnauti ir Ilgininkų koplyčią /Norulių buvo sudegusi/, kur būdavom labai laukiami ir reikalingi. . .

Prasidėjus mokslo metams, daugelis mokinių man dejavo, kad jie nori ir toliau mokytis tikybos, o mokykloje jos nebėra. Tada mokiniams pasakiau, kad, kurie nori mokytis tikybos, tegu po pamokų ateina į bažnyčią!. . . Sutartomis dienomis bei valandomis prisirinkdavo gana daug. Taip kurį laiką ir tęsėme tikybos mokymo programą. Tačiau vieną kartą jie pranešė, kad daugiau nebeateis, nes mokyklos/gimnazijos/ vadovybė griežtai uždraudusi lankyti tikybos pamokas bažnyčioje. Taip tos pamokos ir nutrūko. Kurie norėdavo, į bažnyčią mokiniai ateidavo tik sekmadienį Mišioms, tačiau vis mažiau ir mažiau. . .

Pasibaigus karui, 1945 metų vasarą kažkas iš parapijiečių pasiūlė pirkti Marcinkonyse namą ir, parvežus jį Merkinėn, pastatyti kleboniją. Taip ir padarėme. Nupirkome nebrangiai parduodamą medinį namą, padarę talką, jį ten išardėme ir visą medžiagą arkliais parvežėme

į Merkinę /kadangi stogas buvo gontinis, tai jį parvežėme supjaustytą dideliais gabalais/. Tada už parapijiečių suaukotus maisto produktus pasamdėme porą vyrų, kurie čia ant buvusios špitolės /paskutiniu metu klebonijos/ pamatų tą namą pastatė ir apdengė tuo pačiu stogu. Sekančiais metais padarėme krosnis, išdažėme ir įsikraustėme! . . . Paskui iš galo pristatėme dar didžiulę verandą. Taip ir atsirado bene pirmoji Lietuvoje po šio karo statytoji klebonija, turinti penketą kambarių, virtuvę, verandą ir iš šono pristatytą sandėliuką. Statėme ją tik laikinam naudojimui /todėl ir ant špitolės pamatų/, kol bus pastatyta geresnė buvusios klebonijos vietoje! . . . Tačiau ir po 40 metų tam laikinumui galo nematyti. . . Taip, laikinam kartais lemta būti pastoviam!

1946 metų gegužės mėn. gale vikaras Sladkevičius išvažiavo į Aukštadvarį. Jo vieton buvo atvykęs kun. A. Šatas, bet po keleto mėnesių ir jis dingo. Likau vienas. Kaip tada buvo su Ilgininkais, neprisimenu: ar ta koplyčia likvidavosi jos savininkams išvykus į Rytus, ar anksčiau? . . .

Apsigyvenęs naujame ir žymiai erdvesniame name, parsikviečiau iš tėviškės ir savo motiną. Vėl abu buvome kartu, prie bažnyčios. Tarybiniai santvarkai ne visi pritarė. Kai kurie bandė net aktyviai priešintis, žudydami savo įtartus asmenis, degindami trobas. Aišku, jie buvo gaudomi ir baudžiami, o visi jų palaikymu įtariamieji izoliuojami. . . Todėl zakristijonas Lučkauskas su žmona ir visa eilė kitų šeimų atsidūrė Rytuose /Sibire/. Net kai kurie kunigai buvo apkaltinti ir nuteisti. Ir pats 1948m. sausio mėn. net keletą dienų buvau sulaikytas ir asmeniškai bei per liudininkus stropiai ištirtas. Džiaugiausi sugrįžęs, bet ir bijojau, kad, esant nepaprastai jautrioms gyvenimo sąlygoms, dėl kieno nors neapgalvoto žodžio, vėl netektų vargti man ir kitiems dėl manęs. . . Todėl, kai tik gavau vyskupijos valdytojo prel. B. Sužiedėlio /vyskupo Kaišiadoryse nebuvo/ raštą, Merkinės bažnyčią perdaviau naujai paskirtam klebonui kun. J. Kamarauskui ir 1948m. balandžio 18d. /sekmadienį/, atsilaikęs rytą Mišias ir /kaip 1941m. atvykdamas/ pasiėmęs vėl tik prikimštą portfelį beiporą ryšulėlių su drabužiais, arkliu išvažiavau į Varėnos gelžk. Stotį, iš kur traukiniu pasiekiau naują paskyrimo vietą Kaišiadoris. Merkinėje mano praleisti šešeri metai ir septyni mėnesiai buvo jau niekad nebegrįšianti praeitis. . .

PASTABA. Čia ne tiek istorija, kiek asmeniškai atsiminimai, surašyti po 40 metų! Kai kas juose pamiršta, o kai kas ir sąmoningai praleista, kad nebūčiau teisėjas ten, kur teisingai teisti gali tik Dievas! . . .

k. J. Mintaučkis

Kaišiadorys, 1984m.
Vasario 29 d.

MERKINĖS KUNIGAI NUO 1948 METŲ

1948. IV- 1952. IV	Jonas Kamarauskas
1952- 1959	Vytautas Sidaras
1959- 1966	Zigmas Komaras
1966- 1981	Petras Laskauskas, kan.
1981- 1983	Vytautas Sudavičius
nuo 13/X- 1983	Juozapas Matulaitis

BAŽNYČIOS KOMITETAS. Rugsėjo 6d. 1948m. Įgaliotinis Pušinis buvo patvirtinęs Merkinės “Vykdomąjį organą” tokio sąstato: pirmininkas kun. Jonas Kamarauskas, s. Tado; jo pavaduotojas Jonas Marcinkevičius, s. Adomo; sekretorius Jonas Čiurlionis, s. Juliaus; išdininkas Kazimieras Pogoželskas, s. Antano ir narys Jonas Liskauskas, s. Igno. Vėliau- jau sausio 29d. 1953m.- patvirtino tokio sąstato Komitetą /senąja rugsėjo 6d. 1948m. data ir numeriu/: pirmininkas Kazimieras Pogoželskas, s. Antano; jo pavaduotojas Viktoras Kiela, s. Simono; sekretorius Jonas Čiurlionis, s. Juliaus; išdininkas Stan. Jazukevičius, s. Vinco ir narys Pranas Milius, s. Petro.

Savo posėdyje 28 gegužės 1961 metų Merkinės Dvidešimtukas išsirinko Komitetą iš- pirm. Jono Lisausko, s. Igno; Jono Čiurlionio, s. Juliaus; ir Liudo Sasnausko, s. Liongino. Įgaliotinis Rugienis tą Komitetą 10/VII- 1961 patvirtino.

KUN. J. KAMARAUSKAS. Merkinėje klebonavo ketverius metus /1948- 1952/, ten ir mirė 11 balandžio 1952 metų, palaidotas šventoriuje.

KUN. V. SIDARAS Merkinėje darbavosi septynerius metus /1952- 1959/, jis rašo atsiminimus.

KUN. Z. KOMARAS, s. Leonardo, gimęs 2/V- 1914 Ambražiškių km. Vidoniškių par. Mokėsi Giedraičiuose ir Ukmergės gimnazijoje. 1940m. baigė Kauno Kunigų seminariją ir tų metų 30/VI iš vysk. J. Kuktos gavo kunigo šventimus Kaišiadoryse. Buvo vikaru Dauguose /nuo 1940/ ir Žiežmariuose /nuo 1942/. Nuo 1945m. Kirdeikių klebonas, čia 1946m. suimtas ir grįžo 1956 metais. Buvo altaristu Kaišiadoryse /nuo 1956/, klebonu Merkinėje /1959- 66/ ir Giedraičiuose /nuo V/1966/, kur ir mirė 15/XI- 1978; ten ir palaidotas šventoriuje.

Jam esant Merkinėje klebonu, 15/III- 1962 į pagalbą duotas kaip altaristas prel. K. Dulksnys /4/IV paskirtas į Nedzingę klebonu/, o vėliau prel. P. Šidlauskas- jis pavadavo kleboną per 1962 metų atostogas.

Perdavęs Merkinės bažnyčią 6/V- 1966 kan. P. Laskauskui, kun. S. Komaras priėmė Giedraičių bažnyčią ir nuo 1973 metų buvo Giedraičių dekanu. Nuo 8/X- 1974 jis ištisus metus iš Giedraičių aptarnavo ir Dubingių parapiją.

METRIKŲ KNYGOS METRIKACIJOS BIURUI. Merkinės klebonas per Kaišiadorių vyskupijos Kuriją Vievyje perdavė Metrikacijos Biurui šias Merkinės parapijos metrikų knygas: 12 gimimo metrikų, pradant nuo 1871 ir baigiant 1940 metais; 5 jungtųjų knygas nuo 1888 iki 1940 metų. Be to, įteikė Ryliškių parapijos metrikų knygas: vieną /1/ gimimo aktų 1924- 29 ir dvi /2/ jungtųjų metrikų 1924- 29 ir 1930- 40 m. Taigi viso dvidešimt /20/ metrikų knygų.

KAN. P. LASKAUSKAS APIE MERKINĘ.

“Po įvairių įvykių Kaišiadoryse, 1966. IV. 29 dienos Valdytojo kan. Bakšio raštu tapau paskirtas Merkinės klebonu. Perdavęs Kaišiadorių bažnyčią kun. Liudvikui Puzonui, 1966m. birželio 6d. iš kun. Zigmo Komaro perėmiau Merkinės bažnyčią. Persikeliant vargo nepatyriau, nes viską atliko giminės ir vikaras kun. J. Čiurlionis. Už tą visada jaučiu jiems dėkingumą.

Iš Kaišiadorių atvykus- Merkinė kaip rojus: bažnyčia graži, pušų kvapas, paukščių giesmės. . . Bet miestelis du kart degęs- 1941 ir 1944 m. Daug tuščių vietų, kai kur įsikūrę pokario laikotarpiu, ieškodami saugesnės vietos. Yra nedidelė ligoninė. Vidurinė mokykla ir tarprajoninis internatas- vidurinė mokykla. Bažnyčios stogas per 1944m. sukrėstas, daug liturginių rūbų sudegę, klebonija taip pat sudegusi.

Kai kas jau padaryta lig šiol buvusių klebonų. Kun. J. Mintaučkis, nupirkęs seną namą, pastatydino kleboniją. Kun. V. Sidaras patvarkė chorą, parūpino didžiajam altoriui Šv. Mergelės Marijos Dangun Ėmimo paveikslą kopiją. Kun. Z. Komaras pasirūpino prie pat klebonijos šuliniu, po malkine rūsiu, sukėlė liaudžiai tualetą, atvežė iš Giedraičių apie 700 stogui čerpių sutrūkusioms pakeisti.

Atvykus naujon vieton, tuojau pajuntami trūkumai ir neatidėliotini darbai.

Pastebėta, kad čerpėmis dengtas bažnyčios stogas sukiuręs, daug kur bėga. Reikia daug kur keisti sutrūkusias čerpes. Gerai, kad radau apie 700 atsarginių, kun. Komaro atvežtų iš Giedraičių. Suradau darbininkus, stogas buvo greit aptvarkytas. Bet paaiškėjo, kad bažnyčios stogas lėkštas ir čerpės greit sutrūkinėja. Atsargoms pasibaigus, reikėjo gelbėtis po sutrūkusiomis čerpėmis pakišant pritaikytas skardeles. Pargabenta dar 3. 000 čerpių nuimtų nuo Punios bažnyčios, vėl visą stogą perdengė, pašalinant sutrūkusias, ir tas neilgam. Pagrindinai stogą galima būtų tvarkyti tik skarda uždengus, bet kaip architektūriniam paminklui valdžia neleidžia.

Bažnyčios vidus, altoriai ir paveikslai taip pat reikalavo skubaus remontavimo. Dėl bėgančio stogo skliautuose ornamentai buvo daug kur visai sutrupėję. Bažnyčios vidaus ir altorių restauravimą atliko menininkas Žilys 1971 metais. Ta proga įvestą trijų fazių elektros instaliaciją pertvarkė iš naujo, laidus padedant po tinku. Įtaisyta elektra dūmimas vargonų ir fisharmonijos. Visus paveikslus atrestauravo menininkė E. Šmigelskaitė. Padaryta 14 medinių liktorių, metaliniai liktoriai ir kiti daiktai iš naujo panikeliuoti.

Reikėjo restauruoti ir bažnyčios išorę. Tai buvo atlikta 1972 metais, vadovaujant Pauliui Aračiauskui iš Kauno.

Per 1944 m. karą mažai liko nesunaikintų liturginių rūbų. Ši trūkumą buvo lengviau pašalinti: ką turėjau, savo paaukojau. Be to, Kaune pagamino tris naujus arnotus /2 atnaujino/, juoda ir baltą kapa, 3 vėliavas, baldachimą, 4 albas, apie 20 kamžų dideliems ir virš 20 mažiems ir kitką. Pagaminta nemaža suolų, kėdžių ir taburečių. . . Betliejus paruoštas 1968 m. , o Velykų karstas 1969 to paties menininko Račio iš Vilniaus.

Klebonija skubotai atstatydinta iš kun. Mintauckio nupirkto seno pastato 1944m. Man atvykus stogas buvo tokiaime blogame stovyje, kad anot kun. Komaro- lyjant nebežinai, kur lovą patraukti, o ūkinio pastato dar blogesnis. Kuo skubiausiai reikėjo surasti šiferio stogams uždengti. Prie klebonijos dar reikalingas sandėliukas produktams, patalpa kitiems patogumams su vietine kanalizacija, vandentiekis; tuo ir pasirūpinta. Taip pat beveik visas daržas aptveriamas vielos tinklo tvora. Klebonijos viduje ir išorėje taip pat atlikta būtini remontai.

Daugybė minėtų darbų panašūs į mažmožius, bet buvo būtini ir skubūs, todėl sudarydavo nuolatinį rūpestį. Tuo buvo norėta išvengti slinkimo žemyn ir bent kiek pažengti pirmyn, kad tie mažesni darbai ne tiek trukdytų, o lengvintų didesnių siekiant. Viskas gi remiasi parapijiečių dvasiniu lygiu, tai pamatas, ant kurio viskas statosi. Todėl ir man didžiausiu rūpesčiu visada ir visur buvo parapijiečių ir kitų dvasinė būklė.

AUKSINIS JUBILIEJUS

1982m. birželio 22d. Merkinėje įvyko tai, kas mano gyvenime niekad nepasikartos- 50 metų kunigystės sukaktis arba auksinis jubiliejus. Šis įvykis paliko neišdildomą įspūdį. Norisi kartoti ir kartoti psalmės žodžius- “Lai mano siela Viešpatį šlovina, te nepamiršta, kiek Jis man gero padarė” /102, 2/. 50 metų manyje ir per mane V. Dievas leido veikti dieviškajai Kunigystės sakramento galiai! Tokią menkystę panaudojo tokiems dideliems dalykams!. . . Jaučiau pareigą apie tai priminti savo draugams, giminėms ir parapijiečiams. Dėl menkos sveikatos tuo ir baigėsi mano pasiruošimas.

Kaip nustebau, kai tą dieną pamačiau, ko nesitikėjau! Giminės, prieteliai ir kiti tikintieji, man nežinant, paruošė tokias nuostabias iškilmas! Nors tą dieną Alytuje buvo Vyskupo vizitacija, kaimyninėje parapijoje Liškiavoje šv. Jono atleidai, - Merkinėje susirinko daugybė tikinčiųjų. Artėjant pamaldoms, buvau pritrenktas to vaizdo. . . Nuo klebonijos iki šventoriaus, baltais rūbais pasipuošę, su gėlėmis rankose, vaikučiai, iš bažnyčios išeina pilna procesija. . . Vyskupijos Valdytojas kan. J. Andrikonis nusiima nuo savęs kanauninko insigniją- kryžių ir uždeda man. Žengiame iškilmingai į bažnyčią, mergaitės beria gėles, choras gieda. . . Prie altoriaus, vadovaujant Valdytojui, jubiliejui skirtos maldos, šventimai ir įteikiami jubiliatui simboliniai ženklai- vainikas ir lazda. Po to šv. Mišios laikomos paties Jubilato, giedant Butrimonių chorui, kur anksčiau klebonauta. Prieš sumą buvo dar dvejios šv. Mišios, giedant vietiniams vaikų ir suaugusių chorams. Sumos metu daugiau mane liečiantį pamokslą pasakė kunigas dekanas Br. Nevelskis. Po sumos turėjau ir pats prabilti. Reikėjo visiems padėkoti už prisidėjimą prie iškilmių ir pagalbą, reiškiant V. Dievui padėką už uolų tikėjimo pareigų atlikimą, atsiprašyti dėl nesugebėjimo visus paveikti taip, kad visi neapleistų šv. Mišių, būtų blaivūs, dori. . . Kas mano nesugebėta, prašau vykdyti tai savo asmenišku išradingumu ir kas bloga pašalinti. Visi turėtų būti ištikimi V. Dievui. Po to suteikiau visiems jubiliejinį palaiminimą.

Prasidėjo čia pat prezbiterijoje sveikinimai, religinio turinio vaikų deklamacijos, dovanų įteikimai. Sveikino vaikai, jaunimas, choristai, parapijiečiai. Žmonėms besiskirstant buvo dalinama jubiliejui prisiminti atatinkami paveikslėliai.

Iškilmių dieną- sekmadienį- daugelis kunigų negalėjo dalyvauti, todėl nemaža jų susirinko pirmadienį. Buvo atlaikytos pamaldos už mirusius kunigus, po to vaišės su sveikinimais. Tuo visos iškilmės ir baigėsi, liko tik malonūs prisiminimai.

MANO PAGALBININKAI

Klebonaudamas beveik visada turėjau kunigą pagalbininką. Buvo kun. Kazimieras Pivoriūnas /Butrimonyse/, kun. Petras Ašaka /Alytuje/, kun. Juozas Liutkevičius /Žąsliuose/, kun. Pušyckis /Kruonyje/, kun. Z. Komaras, po jo kun. Juozas Čiurlionis /Kaišiadoryse ir Merkinėje/. Jie

lengvino mano darbų našta, atjautė susirgimų atvejais. Su malonumu ir dėkingumu juos prisimenu ir prašau jiems V. Dievo palaimos.

Ilgiausiai bendradarbiauti teko su kun. Juozu Čiurlioniu /18 metų/. Jaučiu paregą apie jį daugiau parašyti. Jis gimė 1928m. Ricielių km., Liškiavos parapijoje. Motina mirė, palikdama jį 8 metų. Tėvas greit vedė antrą žmoną; tėvas į jį žiūrėjo šaltai. Jam rūpėjo greičiau turėti darbininkų ūkyje, o Juozas norėjo mokytis. Iš to kilo konfliktas su tėvu. Nežiūrint tėvo prieštaravimo, jis jį mokėsi ir su dideliu vargu baigė vidurinę mokyklą. Po to, prieš tėvo valią, stojo į Kunigų seminariją. Porą metų jam teko seminariją apleisti. Tą laiką dirbo prie statybų ir Kauno geležinkelio kasininku. Dėl gražaus išsilaikymo, nebuvo kliūčių jam grįžti į Seminariją, kurią ir baigė; 1958 m. kovo 23d. tapo kunigu.

Tur būt gyvenimo sąlygos prisidėjo susiformuoti jame aštrokam, gal kiek kietam charakteriui, kuris sunkino jam santykius su kitais. Geriau jį pažinus, nesimatė jame blogos valios. Kas į jį palankiai atsinešdavo, tiems buvo net per daug geras, malonus ir paslaugus. Daugybę pamokslų jis yra prirašęs ir veltui dalindavo draugams ar kaimynams.

1977m. balandžio 4d. Druskininkų bažnyčioje buvo rekolekcijos, kur dalyvavo ir kun. J. Čiurlionis. Jam klausant išpažinčių, ties klausykla kažkas trenkė akmeniu į bažnyčios langą. Akmuo įlėkė į bažnyčią. Jis labai išsigando. Tą dieną nuvyko į autobusų stotį grįžti Merkinėn. Užėjo į tualetą. Čia įvyko tragedija: ištiko insultas, krito ir visą naktį išgulėjo ant cementinių grindų. Rytą valytoja užtiko ir susirūpino gelbėjimu. Siūlė į ligoninę, bet jis nesutiko ir buvo parvežtas Merkinėn. Čia skubiai iškviesta gydytoja atspėjo ligą ir bandė gelbėti.

Skaudžiai pergyvenant šį įvykį, skubiai nuvežėme į druskininkų ligoninę. Išbuvo mėnesį- nepagerėjo. Pasikeitus aplinkybėms, pora mėnesių išbuvo tėviškėje, po to pas savo seserį Ursulę Kaune, kur buvo iškviesti įvairių sričių gydytojai- nieko nepadėjo. Kun. Čekavičiui padedant, buvo paruoštas butas su nuolatine slauge- vis ėjo silpnyn. Man būnant Valkininkų sanatorijoje, nenumaldomai veržiantis pasimatyti su manimi, du kartus buvo atvežtas, bet antrą kartą jau nebegalėjo iš mašinos išlipti. Pirmu atvykimu atliko išpažintį, antru mašinoje šiaip pasikalbėjome, tai ir buvo su juo paskutinis pašnekesys. Gal po trijų savaičių užbaigė vargus. Palaidojome iškilmingai Liškiavos kapinėse, kaip jis prašė, prie jo motinos kapo. Laidotuvėse dalyvavau ir aš, atvykęs iš sanatorijos, kur gydžiausi po infarkto.

KAN. P. LASKAUSKAS- ŠIS TAS APIE MERKINĘ

Merkinės istorija gili ir plati. Apie ją daug prirašyta, todėl ir šiais laikais daugeliui kelia susidomėjimą. Vasaros metu dažnokai apsilanko grupės ekskursantų ir pavienių turistų. Čia juos vilioja senas piliakalnis, puošnios apylinkės, gražiai išvingiavęs Merkys, besijungiantis su Nemunu; čia tarp aukštų krantų čiurlena paslaptingas upelis- Stangė, juosdama piliakalnį ir krisdama į Nemuną; ji tik lieptu leidžia smalsuoliams priartėti prie piliakalnio laiptų.

Prieš tarybinius laikus /1941m./ aplink miestelį būdavo dirbami laukai, daugiausia apsėjami grikliai; dabar gi apželdinti miškais, viliojančiais grybų mėgėjus iš kaimų, o ypač iš miestų.

Pačioje Merkinėje- nieko žavinčio. Miestelis po karo atsistatęs, bet netvarkingas. Pramonės ar kokių įžymybių nėra, todėl praeivių dėmesys krypsta vis į bažnyčią. Tai bemaž vienintelis senų laikų pastatas, gavęs pradžią nuo Vytauto ir Jogailos laikų. Apie ją ir telkiasi turistai, vasarotojų grupės bei meno mokyklų praktikantai, kurie iš visų pusių apgulę bažnyčią piešia jos vaizdus.

Menininkai ir architektai bažnyčios viduje randa daug įžymybių statyboje ir paveikluose, ką net disertacijose panaudoja. Domina juos paveikslai, skliautų suvedimai, ornamentai, maišytas stilius ir kita.

Yra keletas ir kitų charakteringų namų, statytų paskutiniu laiku, pav. R. Mizaro vardo Vidurinė mokykla, Tarybinio ūkio administracinis pastatas ir kita.

Apie Merkinės praeitį daug prirašyta spaudoje. Prieš keliolika metų išleista ir atskira knyga "Merkinė".

K. P. L. 1984. II/20d. Merkinė.

KUN. V. SUDAVIČIUS APIE MERKINĘ

Spalio 13d. 1983m. kun. Vytautas Sudavičius, dalyvaujant Merkinės dekanui kun. K. Trimoniui /Nedzingė/, perdavė Merkinės bažnyčią ir parapiją kun. Juozui Matulaičiui /iš Butrimonių/. Štai ką jis per tuos dvejus metus yra padaręs Merkinėje.

Dvasios srityje- Komunijų skaičius padvigubėjo, siekdamas 20. 000; žymiai padaugėjo krikštų, o taip pat ir bažnyčios lankomumas.

Buvo atlikti šie bažnyčios remonto darbai: nuvalyta bažnyčios lubos ir uždengtos perlitu; nuo bažnyčios pamatų šiaurinės sienos nukasta apie 0, 5m. žemės, kuri buvo virš bažnyčios grindų lygio apie 20 cm; bažnyčia sudrenuota ir apibetonuota taip, kad visas lietaus vanduo patenka į drenažą. Šventorius išlygintas, įvestas vanduo ir aplink bažnyčią išklotas šaligatvis. Virš zakristijos perdengtas stogas ir viršuje įrengtas kambarys. Pastatytos dvi statulos- šv. Jono Evangelisto ir šv. Luko; atnaujinta monstrancija ir taurės. Šventoriuje sutvarkyti kunigų kapai, pastatytas dar vienas paminklas.

Gauti leidimai: bažnyčios šildymui įrengti, išorinės pusės nudažymui, naujiems langams, perdengimui skarda bažnyčios prieangio stogo.

Perduodant bažnyčią naujam šeiminkui palikta lentų, stiklo, cinkuotos skardos, cemento, armatūros, karčių ir pinigų. . .

PRIEDAI

Žinios iš inventoriaus sąrašų 1835- 1941 m.
1442 ir 1496 m. PRIVILEGIJOS
1839m. sąrašas DOKUMENTŲ
Apie mūsų bažnyčias

ŽINIOS IŠ INVENTORIAUS SĄRAŠŲ 1835- 1941 M.

Spalio 6d. 1835m. kun. Jonui Rimavičiui, šv. Teologijos Magistrui, priimant Merkinės bažnyčią, buvo surašytas 2 egz. INVENTORIAUS sąrašas /20 lapų/, iš kurio sužinome kas seka:

Nėra žinių, kuriais metais pastatyta Merkinės mūro bažnyčia, tačiau ji stovi /egzistuoja/ nuo stabmeldijos laikų. Ji yra gotiško stiliaus ir karaliaus Vladislavo Jogailos ištekliais pataisyta. Nežinoma, ar ji buvo kada konsekruota. Po bažnyčia yra keturi /4/ rūšiai. Nėra nei šventoriaus aptvėrimo, nei varpinės. Yra šeši /6/ altoriai.

Yra privati koplyčia Nedzingių dvare pas Žilinskus. Nuolatinio kunigo ten nėra, bet Vyskupas kasmet duoda indultą ir ten laikomos Mišios. Kita koplyčia Pilvingių palivarke, medinė, penkiakampė; joje medinis altorius su nukryžiuotojo paveikslu ant drobės. Neturint indulto, Mišios nelaikomos.

Yra metrikų knygos: krikšto nuo 1604 metų, santuokų nuo 1619 ir mirusiųjų nuo 1757 metų.

1630 metais Merkinės burmistras Tomas Skaševskis Karlavičius įsteigė altariją Apaštalų šv. Petro ir Povilo vardu, palikdamas 3. 000 kapų lietuviškų grašių ir paremdamas tą sumą Kampų dvaru. Vėliau- jau kun. Jundzilos laikais- tas palikimas 1. 500 rub. Sidabru parduotas Mykolui Rosmeriui ir jis mokėjo 6 nuoš. Iš savo Balbėnų /Trakų aps./ dvaro. Nėra pėdsakų, kad Merkinėje būtų buvęs altaristas ar Apaštalų šv. Petro ir Povilo altorius. Pirmuoju tokiu “altaristu” buvęs klebonas Romulevičius- jis kas savaitę laikydavo po dvejas Mišias prie šv. Onos altoriaus už geradarius.

Baltų arnotų buvo 11, raudonų 9, fioletinių 7, žalių 5 ir juodų 5; kapos 7, vėliavų 11. Yra dvi monstrancijos, 3 puškos ir 5 taurės su patenomis. Įvairių votų 11.

Žydas Hirša moka 40 rb. nuomos mokesį už sklypą, ant kurio stovi karčiama.

Pilvingių kaime yra 14 šeimų /dūmų/. Jų pareigon: iš gryčios po 3 dienas į savaitę, iš eilės važiuoti su produktais į Merkinę, po 4 dienas kiekvienam “gvoltų”. Moterys turi skalbti, kirpti avis, sodinti bei laistyti diržus ir juos nurinkti.

Rodukoje buvo bajorų 8 šeimos /dūmai/. Jie neina baudžiatvės, tik esant reikalui atlieka vienu arkliu kelionę į Kauną ar Vilnių /seniau į Liepoją/; talkininkauja prie šieno ir rugipjūtėje; pavasarį ir rudenį savo jaučiais turi arti ir kulti. Nuo gryčios išvežti 15 vežimų malkų į kleboniją. Moka po 20 auksinių činšo. Visi darbai atliekami klebono maistu. Kaime yra karčiama.

Štai stambesnės parapijos vietovės, nurodant dūmų skaičių: Merkinė- 66, Solonikai- 25, Klepočiai- 15, Ryliškiei 11, Taucionys 12, Veismūnai 11, Raicininkai 15, Ilgininkai 17, Montvyliškiei 20, Pilvingiai su kaimu 15, Vodzionys su kaimu 13, Sapiežiškiai 19, Gudakiemis /Ruska Vies/ 12; viso dūmų 498/klebono vėliau ištaisyta į 444, išbraukus 10 Nedzingės srities vietovių/.

Marcinkonyse ir Ratnyčioje yra nuolatiniai kunigai. Seniau /prie kun. Vyšniausko, Jundzilos/ Merkinės vikarai ėjo filialistų pareigas. Valdant parapiją Dominikonams, filialistų nebuvo- vienuolynas siųsdavo savo kunigus, kad gyventų prie filijų.

1844 METŲ INVENTORIUS. Dabartinis klebonas 1842 metais akmenų mūru apvedė šventorių, bromoje pakabino 3 varpus.

Nuo 1835 m. klebonu yra kun. Jonas Ribavičius, Teologijos Magistras, o vikaru Česlovas Bakšovičius, dominikonas, Vilniuje baigęs mokslus prie šv. Dvasios dominikonų vienuolyno. Vargonininkas Romualdas Daugeliavičius, zakristijonas Laurynas Samulevičius ir Ignas Astrauskas, Merkinės miesčionys.

Yra 4. 227 parapijiečių. Nedzingėje, Žilinskų dvare, klebono priežiūroje statoma bažnyčia.

Ubagyne iš laisvų aukų gyvena 10 ubagų.

1845 METŲ INVENTORIUS. Vikaru yra kun. Simonas Savickis, baigęs Vilniaus vyskup. Seminariją.

1843 metais Pilvingių palivarkas su valstiečiais, 3 ežerai ir karčiama Merkinėje perėjo išdui. Bažnyčiai palikta 14 sklypų mieste- ant jų savo namuose gyvena žydai. Įvairiose vietose yra 13 gabalų dirbamos žemės ir 4 pievos.

Nors skirta 400 rub. Pensijos, bet paskutiniaisiais metais nežinia kodėl išmokėta tik 258, 54.

1848 METŲ INVENTORIUS, bažnyčią priimant kun. K. Aleknavičiui,- Zakristijoje yra iš plytų švediška krosnis su kaminiu. Yra trys filijos- Ratnyčios, Marcinkonių ir Nedzingės, su naujai pastatyta bažnyčia.

1856 METŲ INVENTORIUS, vizituojant tam skirtam delegatui kun. St. Samsonavičiui /Nemunaitis/.

Klebonu yra kun. Kajetonas Aleknavičius, šv. Teologijos kandidatas, vikaru- kun. Augustinas Lipka. Prie šio klebono padaryta 9 dideli langai bažnyčioje /nauji rėmai, baltas stiklas/; naujos ažuolinės grindys, choras ant 4 mūrinių stulpų /buvo mediniai/.

Vargonininkas Aleksandras Kochanskis, bajoras; zakrist. Matas Urba ir sargas juoz. Bieliauskas.

1856m. pastatytas naujas dviem galais ubagynas. 1853 ir 1855m. 5 žydai perkėlė savo namus nuo klebonijos į miesto gilumą. Yra 6 pievos: Nydlina, Kulbaciškis, Dėdas, Šnapiškis, Gandro Lizdas ir šv. Ona- viso apie 17 dešimtinių.

Valdžios šventėse po Mišių giedamas padėkos himnas už valančią Šeimą ir kas sekmadienis maldos už Carą ir jo namus. Parapijiečių 4. 297.

1852 METŲ INVENTORIUS, paruoštas Merkinės dekanas kun. Felikso Roškovskio. Kartoja kaip ir anksčiau: “Bažnyčia mūrinė, nežinia kuriais metais statyta, bet stovi nuo stambeldijos laikų. Lenkų karaliaus Vladislavo Jogailos ištekliais pataisyta, gotiško stiliaus. . . “

Šv. Roko, šv. Onos ir šv. Antano paveikslai iš naujo P. Kondrackio perdaryti 1856 metais.

Vieną altorėlį procesijai savo lėšomis įtaisė klebonas kun. K.A. – vienoje pusėje Aušros Vartų Dievo Motina, kitoje Prisikėlęs Kristus.

Vikaras- kun. Andrius Jaloveckis. Vargonininkas-Teofilus Palčevskis, bajoras; zakristijonas Jonas Karpavičius ir sargas Juozas Visockis.

Parapijiečių- 3. 646. Išlaidos: vikaro ir baž. Tarnų išlaikymas, bažn rūbų taisymas- 100, 60rb. klebono, jo namo ir patarnautojų išlaikymas 150; parapijos lankymas ir važinėjimas pas ligonius- 60 rub. Dekanui 20 ir dviem filialistam 120 rb.

Pamaldų tvarka: 11 val. suma, po jos pamokslas / iki 1 val. /, mišparai 3 val.

Pagal dokumentus, už fundatorius kasmet atlaikomos 162 Mišios.

Buvo Marijos Rožančiaus brolija, kuri Vyskupo dekretu 1853 metais buvo uždaryta.

1867 METŲ INVENTORIUS- dekanas Petrausko rašytas jau rusų kalba, kaip ir visi mokantieji.

1875. VIII/18d. INVENTORIUS, po mirties kun. Mačiuko, priimant kun. Konstantinui Vaškevičiui /dekanas kun. Živoronok/. Neužilgo- sausio 19 d. 1877 m. – kun. K. Vaškevičius pagal šį inventorių visą bažnyčios turtą perdavęs Dekanui.

1877 METŲ INVENTORIUS, priimant bažnyčią I/10 kun. Adomui Šlepavičiui.

Altoriai- 6. Arnotų- baltų 7, raudonų 7, fioletinių 9, juodų 4; kapų 7. Bažnyčioje ant sienų 3 paveikslai piešti ant drobės- šv. Vincento, šv. Doziniko ir Dievo Motinos sidabriniam rūbe.

Metrikų knygos: krikšto nuo 1604 metų, santuokų 1615- 1657 ir 1722- 1866; mirusiųjų 1757- 1863 ir 11 knygų priešjungt. apklausinėjimų 1828-75.

Vėliau- 1884. X. 16- Dekanas patvirtino didelį sąrašą paliktų bažnyčioje darbų- viso 3. 406, 40rub. Sumai.

1884 ir 1888 METŲ INVENTORIAI, kun. A. Šlepavičiaus laikais. Jų antrams rašoma: “Vladislovas Jogaila bažnyčią atnaujino savo ištekliais apie 1388 metus ir vėliau 1648 m. karalius Vlidislovas IV”. Parapijiečių skaičius- 6. 446.

1927 METŲ INVENTORIUS, surašytas kun. K. Ribikausko 27/ VIII, vyskupo J. Kuktos vizitacijos metu.

“Bažnyčia mūrinė pastatyta stabmeldijos laikais, kuriais metais nėra davinių. Karaliaus Vladislovo Jogailos pataisyta. 1912 metais parapijiečių lėšomis ir vietinio klebono kun. K. Ribikausko rūpesčiu fundamentaliai atremontuota iš oro ir vidaus. . . Stogas dengtas čerpėmis. Grindys 1912m. įdėtos cementinių plytelių. . . “

Yra 5 altoriai: iš jų didysis Panelės Švč. Dangun Ėmimo, tapytas aliejiniais dažais, ilgio 3, 55 metrai, pločio 1, 42, pagražintas 4 gražaus darbo piliastrais ir medinėmis stovylomis šv. Jokimo ir šv. Onos, o viršuje gražaus darbo paausuta Panelės Švč. Loreto stovyta.

Viešpaties Jėzaus altorius buvęs vidury bažnyčios prie antro pilioriaus panaikintas, o Nukryžiuotojo figūra patalpinta bažnyčioje prie didžiųjų durų.

Šventoriaus aptvėrimas 1924m. apdengtas lentomis. Vartuose prieš didžiąsias duris buvo 3 varpai, bet 1915 metais slenkant frontui jie buvo rusų išvežti /kartu ir signatūrka/.

1912 metais vidury bažnyčios tarp piliorių abiejose pusėse padaryta po 7 suolus ir 2 suolai prie grotelių. Tais metais padaryta iš juodo ažuolo grotelės. Stacijos įtaisytos 1917 metais dail. Kazimiero Inoninskio; jo darbo ir Kristaus karstas.

1927m. įtaisytas naujas baldachimas /1. 000 lt. /

Merkinės parapijoje iki 1920m. spalio mėn. buvo 5. 975 katalikų. Tais metais spalio 10d. Lenkai užėmė kaimus Merkio kitoje pusėje: Mardasavą, Puvočius, Šunupe, Višuroduką, Kliučius, Randamonis ir Uciekos viensėdį. 1924 metais Ryliškėse įsteigta nauja parapija, į kurią įėjo kaimai: Druskininkai, Mižonys, Živulciškiai, Giraitė, Ežerynas, Lizdai, Klepočiai, Nyliškės, Tartokas, Pakrikštė, Kudra ir Kaulakiškis.

Pagal 1927 m. padarytą sąrašą parapijoje yra 4. 350 tikinčiųjų.

Vyskupas J. Kukta, atlikęs Merkinės bažnyčios ir parapijos vizitą, 27 rugpjūčio 1927 m. inventoriaus knygoje parašė: **tarpas.**

SĄRAŠAS ŽMONIŲ, KURIE 1915 METAIS NETURĖJO DUONOS. Pačiame Merkinės mieste tokių buvo 179; Puvočių km. 251, Ilgininkų 185, Bingelių 76, Samūniškių 77, Veismūnų 65, Gudakiemio 49, Subartonių 67, Česų 38, Rudnios 32, Ryliškių 15 ir t. t.

1937 METŲ INVENTORIUS, Vyskupui J. Kuktai vizituojuojant rugpjūčio 15- 16d.

Vladas Galkauskas iš Nocionų dvaro yra paaukojęs signatūrą, o Lietuvos resp. valdžia davė vieną varpą 1926 m.

Bobinčiuje yra du kambariai, moterų pusėja krikštijami vaikai- ten yra pečius , pastatytas 1930m.

1930 m. bažnyčios stogas apdengtas senomis ir jo dalis naujomis čerpėmis. 1935m. į bažnyčią įvesta elektros šviesa.

Vyskupo 1934 metais patvirtinti buvo šie atlydai: šv. Jurgio 23/IV, Kalėdų, Velykų ir Sekminių antrosios dienos; šv. Antano 13/VI, šv. Onos 26/VII, žolinė- titulus, 15/VIII; Rožančinė su 40 val. – Spalio paskut. sekmadienis; Kristaus Karaliaus- Spalio paskut. sekmadienis; visi pirmieji mėnesių sekmadieniai; Gegužės ir Spalio mėn. po pamaldų palaiminimas Švč. Sakramentu; Advento trečiadieniai.

Rinkliavos: Misijoms- Kristaus Karaliaus šventėje, Seminarijai- į metus 4 kartus; katal. jaunimui- Švč. Trejybės diena ir šv. Petro akatikas 29/VI.

Yra Nukryžiuotojo V. Jėzaus paveikslas, įdedamas į šv. Onos altorių- dail. Petro Kalpoko darbas, auka Domininko Bulono iš Puvočių kaimo, tarnavusio JAV kariuomenėje ir žuvusio Prancūzijoje per pasaulinį karą.

Yra metrikų knygos: 40 tomų nuo 1604 metų /iki 1928/; vedusiųjų- krikšto 5 /1615- 1697/ ir dar 13 tomų santuokos aktų /1788- 1928/; mirusiųjų aktų 13 knygų /1757- 1930/.

Dar yra 18 jungtvių protokolų knygų /1828-1933/, 10 parapijos sąrašų knygų 1835- 1937/ ir visų trijų rūšių metrikų raidynai nuo 1780 metų.

Šventųjų metų jubiliejaus paminėjimui 1934 m. atremontuotas prie Merkinės miestelio- Nedzingės kelio buvusio miesto rubežiaus apgriuvęs stulpas ir pastatytas ant jo geležinis kryžius ir šone stulpo šv. Kazimiero stovylėlė.

Kitų kryžių, apart kapinių, parapijoje yra 74.

Iš 19 kaimo kapinių sutvarkyta penkios: Masališkių, Rudnios, Samūniškių, Gudakiemio ir Neciesų, kitos 14 neaptvertos.

Parapijoje katalikų yra 5. 229. Štai stambesnės vietovės, nurodant žmonių skaičių: Merkinės miestas 686, Merkinės viensėdis 67, Ilgininkai 398, Gudakiemis 252, Mantvyliškiai 213, Masališkiai 211, Bingeliai 109, Kurmiškiai 108, Maksimonys 151, Mardasavas 197, Noruliai 155, Purpliai 182, Puvočiai 115, Trasnykai 107, Rudnia 173. . .

1941 METŲ INVENTORIUS, priimant bažnyčią 1/IX kun. P. Celišiu.

„ Bažnyčia mūrinė, pastatyta stabmeldijos laikais. Tikroji įsteigimo data nėra žinoma.

1418m. karaliaus Vladislavo Jogailos pataisyta . 1648m karaliaus Vladislavo IV atnaujinta.

Per vokiečių karą su bolševikais 1941m. birželio 22d. sudegė bažnyčios priestato stogas, lubos, penkerios durys, dvi vidurinės medinės sienos ir du priestato langai. Kitų bažnyčios langų stiklai su rėmais nuo bombardavimo buvo išspausiti ir sudaužyti. Taip sudegė priestate /bobinčiuje/ buvęs įrengtas altorius, procesijos įrankiai, komoda su geresniais bažnytiniiais rūbais, altorių uždangomis ir kilimais. Sudegė Nukryžiuotojo V. Jėzaus paveikslas, Švč. Marijos P. stovykla, daug bažnytinių rūbų ir baltinių, viena puška, senas turibulis, 4 mažos klausyklos, 4 medinės žvakidės, 6 vėliavos, komoda, pianinas, 5 stalai ir t. t.

Visos metrikų knygos nei kiek nenukentėjo.

DID. KUNIGAİKŠČIO KAZIMIERO 1442 METŲ MERKINĖS BAŽNYČIAI
PRIVILEGIJA

Dievo vardu, Amen. Kadangi šios dienos darbai greit iš žmonių atminties dingsta, reikia, kad tie iš jų, kurie ateinančių kartų kartų žiniai būtini, o labiausiai kurie skiriami Dievo garbei, kad žmonių liudijimu ir raštų tvirtumu būtų apsaugoti amžiams.

Todėl mes, KAZIMIERAS, Dievo malone Lietuvos, Rusijos ir t. t. Vilniaus Kunigaikštis norime visų žiniai pranešti kas toliau seka.

Kadangi šiam gyvenimui pasibaigus tikimės pasiekti amžinąjį, vertindami laikinųjų darbų nykumą ir norėdami laikinuosius bei besibaigiančius pakeisti amžiniais, Visagalio Dievo ir Jo nekaltai pradėtos Skaisčiausios Dievo Motinos, visada Mergelės Marijos garbei, amžinam sielų džiaugsmui velionies šviesiausio Kunigaikščio ir Pono VLADISLAVO, Lenkijos karaliaus, mūsų brangaus gimdytojo, ir mūsų nuodėmių atleidimui.

Merkinės bažnyčiai, Šventojo Mikalojaus Išpažinėjo ir Popiežiaus garbei, aukščiau minėto garbingiausio mūsų Tėvo įsteigtai, brangiam mūsų JOKŪBUI, minėtos bažnyčios Klebonui bei Valdytojui ir jo įpėdiniams, kurie tą bažnyčią valdys, mes duodame, dovanojame, noriai perleidžiame ir užrašome dešimtą dalį visų rūšių žuvų, kurios bus sugautos Merkio upėje ir visuose tvenkiniuose, kurie priklauso Merkinės miestui /castrum/.

Iš savo dosnumo duodame, dovanojame, noriai perleidžiame, užrašome, amžiams atsižadame per to miesto pareigūnus, būtent Valdytoją ir Raktininką /tenutarium et clavigerum/ dabartiniam laikinam bažnyčios Valdytojui ir jo įpėdiniams PILVINGIŲ ežerą, kad jį duotų, atiduotų, pavestų ir be liepimų įvykdytų šį liepimą.

Šiam patvistinti pridedame savo antspaudą. Tai įvyko Merkinėje, trečiąjį Gavėnios sekmadienį 1442 metais, dalyvaujant garbingiausiam Kunigaikščiui Jurgiui, s. Simono ir garbingam Ponui Petruui Antvi. . . .

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO ALEKSANDRO 1496 METŲ MERKINĖS BAŽNYČIAI PRIVILEGIJA

Dievo vardu, Amen. Kadangi visa naikinantis laikas nieko nepalieka apart dorybių ir surašytų darbų, reikia, kad žmonių darbai, jų atlikti, raštiškais liudijimais būtų perduodami būsimums kartoms, todėl mes, Aleksandras, Dievo malone Lietuvos Didysis Kunigaikštis, Rusijos bei Žemaitijos Viešpats ir Paveldėtojas, šiuo mūsų raštu amžinam atminimui skelbiame visiems, kuriems reikia apie tai žinoti, kad aš, matydamas menkas mūsų parapijinės MERKINĖS bažnyčios Švečiausios Mergelės Marijos vardu, jog vietos kapelionas vos gali išsilaikyti.

Norėdamas tos klebonijos pajamas padidinti, kad minėtoje bažnyčioje Dievo garbinimas būtų atliekamas toliau ir geresne tvarka, tai bažnyčiai, jos dabartiniam ir po jo sekantiems įpėdiniams klebonams norime, kad būtų atiduodamas kas dešimtas pėdas avižų iš visų mūsų dvarų ir palivarkų, nuo seno tai parapijai priklausančių. Taip pat du gabalu žemės Litviniškių vietovėje, tai yra Dolkunciškis ir Radziškis tokio ilgio ir pločio kaip buvo anksčiau, kada juos laikė Radauskas ir Dolkunskis, iš tų žemių sau ir mūsų įpėdiniams neimant jokių pajamų ar patarnavimų.

Amžiniems laikams su visomis teisėmis ir nuosavybėn duodame, dovanojame ir užrašome prie Merkio upės esančią BUJAVOS pievą. Pagal šį raštą taip dabartinis, kaip ir būsimeji tos bažnyčios klebonai turi tėsę laikyti, valdyti, naudotis, saugiai ir ramiai administruoti, tačiau neturi teisės nieko iš tos bažnyčios atskirti. Dar leidžiame tam pačiam kapelionui ir jo įpėdiniams turėti laisvą karčiamą /taberną/ ir joje gaminti visokių rūšių gėrimus ir juos pardavinėti be mažiausio mokesčio išdui, tuščiam bažnyčiai priklausančiam name, esančiam rinkos pietuose /versus plagam meridionalem sita/ ; tą namą dabartinis klebonas Stanislovas įsigijo savo lėšomis, tačiau taip, kad iš tos karčiamos vaškas, kurį ligi šiol mūsų Valdytojas duodavo Merkinės bažnyčiai, nuo šiol teiktų minėtas kapelionas.

Be to, kad pagal šį mūsų užrašą šv. Kryžiaus garbei kiekvieną penktadienį toje bažnyčioje klebonai ir jų vikarai giedotų šv. Mišias. Tai paliekame jų sąžinei.

Didesniam tvirtumui ant šio rašto padėjome mūsų antspaudą.

Taip vyko ir parašyta Merkinėje trečiąją dieną po iškilmingų šv. Kryžiaus atlaidų. Nuo Kristaus gimimo 1496 metais.

Per rankas garbingojo Erasmo, mūsų raštininko, asmeniškai dalyvavusio šį dokumentą surašant.

PASTABA. Iš lotynų į rusų kalbą šiuos dokumentus pabaigoje XIX am. Išvertė Trakų Žemės teismo pirmininkas, Kolegijos sekretorius, teisių Kandidatas Želnia. Šis vertimas padarytas iš rusiškojo teksto.

Kun. Dr. JUOZAS BAKŠYS

Man esant Žiežmarių 4 kl. Vidurinės mokyklos auklėtiniu, kun. J. Bakšys apie 1922 ar 1923 metus buvo šios mokyklos kapelionu. Jį gerai prisimenu, nes iš fizikos mokytojo sužinojau, kad tas mėlynas dangus tai yra storas oro sluoksnis. Man kilo didelė abejonė: tai kur gi Dievas gyvena, jei čia yra oro sluoksnis? Paklausiau kapeliono kun. Dr. Bakšio. Jis man išaiškino: Dievas yra visur, bet kur matysime Dievą veidas į veidą, ten ir bus tikras dangus.

Viena asmenybė prieš mirdama- o tas buvo jau senokai- in confessione pareiškė: Jų šeimoje Merkinėje iš anapus ateidavo ir apsistodavo lenkų žvalgyba. Vienas atėjo dr. Bakšio nužudyti, bet nedrįso tai padaryti ir grįžo iš kur atėjęs. Po kiek laiko atėjo antras ir tas vakare neva su reikalu pasibeldė pas Bakšį, ir kada tas duris atidarė, jį šovė ir pasišalino.

Tikras liudijimas. Jie bijojo apie tai pranešti valdžiai, nes būtų nukentėję ir iš lietuvių, ir iš lenkų pusės. Tą paslaptį man pasakė ir nusinešė į kapus.

(pas.) Kun. Br. Novelskis

Pastaba. Kun. Dr. J. Bakšys Žiežmarių mokyklos kapelionu buvo ne 1922- 23 metais, bet 1921: tų metų pabaigoje buvo Merkinėje- tos mok- los direktorium- k. St. K.

KUNIGAS DR. JUOZAS BAKŠYS 1884- 1925

Kun. Juozas Bakšys yra gimęs rugsėjo 4 dieną 1884 m. Asmalų km. Kuktiškių val. Utenos aps. Mirė sausio 7d. 1925 m.

Pradžios mokyklą lankė Kuktiškiuose, Švenčionyse išėjo keturias klases miesto mokyklos; pasimokęs privatiškai 1903 išlaikė į Vilniaus dvas. Seminariją, į kurią stojo 1904; 1908 ją baigęs stojo į Insbruko univ. kur 1912 gavo teol. Daktaro laipsnį; laikė egz. Prie petrapilio dvasinės kat. Akademijos. 1913 Visų Šventųjų bažn. Vilniuje vikaras; čia gyvendamas bendradarbiavo Vilniuj leidžiamoje Aušroje. Mokė Vilniaus lietuvių mokytojų kursuose. 1916- XII- 2 suimtas vokiečių okupacinės valdžios. Vyskupijos administratoriaus kun. Michalkevičiaus iškeltas į Merkinę. 1921 Žiežmarių vidurinės mokyklos kapelionas. 1921/XI Merkinės vidur. Mokyklos vedėjas. Čia pasižymėjo plačia kultūrine ir polirine veikla.

1924. XII. 17 lenkų pašautas, 1925- I/7 mirė.

J. Talmantas ir J. Miškinis. Lietuvos Mokykla 1985, Nr. 2, 83- 88 p. /paimta iš II tomo Liet enciklopedijos/.

Yra ir kitokia versija, kad Direktorius nužudymas yra vietos žydų darbas /stiprus kooperatyvas mažino jų pelną/ - jie primetė kaltę Pašilingės Sakalauskienei, kuri kaip tik tuo laiku išvyko į Ameriką pas savo vaikus.

Gruodžio 17d. 1924 buvo pirmą kartą mokiniams kinas iš Alytaus. Po seanso pas direktorių buvo būrys mokytojų ir svečių; išgirdęs skambutį, direktorius nuėjo atidaryti durų ir ir jį peršovė. Naktį dr. Kuzma suteikė pirmą pagalbą /viena kulka nugarkauy liko/. Mirė Kaune, palaidotas Utenoje, tarp tėvo ir brolio kunigo.

Vilniaus Vyskupijos kanceliarija 1839 metais sudarė šį sąrašą dokumentų, liečiančių MERKINĖS bažnyčią, ir persiuntė jį saugoti Vyskupijos archyvui.

1. Lenkų karaliaus Zigmanto III 1593m. 5/VII privilegija- joje minios ir patvirtinamos visos senosios privilegijos. Pergamentas su dideliu antspaudu ant šilkinio šniūro.
2. D. Lietuvos K. Aleksandro 1493m. privilegijos nuorašas dėl karčiamos prie Merkinės bažn. Pergamentas su dideliu antspaudu.
3. To paties Kunig. Aleksandro 1493m. Leidimas naudotis Gelovinės ežeru. Pergamentas be ants.
4. Lenkų karaliaus Zigmanto 1516m. privilegija dėl Ožešiškių ir Karpiškių dykynių. Pergamentas su dideliu antspaudu ant šilkinio šniūro.
5. Karal. St. Batoro 1579m. privilegijos nuorašas.
6. Intromisija 1618m. dėl laisvo įžengimo į Merkinės seniūnijos miškus.
7. Nuorašas 1620m. dekreto dėl įžengimo į Merkinės miesto miškus.
8. Rodukos kaimo 1620m. prašymas.
9. Zigmanto I 1523m. privilegija dėl Rodukos.
10. `Amžinoji teisė į Roduką iš Godačevskių Kvačui 1642 metų.
11. Rodukos prašymas Godačevskiui 1644m.
12. Kvačienės testamentas 1620m. dėl Rodukos.
13. Procesas dėl Rodukos girios sudeginimo 1631m. jame paliečiami ir rubežiai.
14. Komisariato dekretas dėl Rodukos 1636m.
15. Šaukimas dėl javų ir žuvies dešimt. 1647m.
16. Protestas dėl malūno prie klebonijos, su generaliniu patikrinimu 1630m.
17. Instrancija, amžinosios teisės ir kiti priedai dėl namo, sklypų ir daržų- 1613, 1620, 1622, 1624 ir 1760 metais.
18. Kersnickis parduoda Godačevskiui sklypą Seirijų gatvės kampe 1630m.
19. Zigmanto I privilegijos ištrauka Mickiškių /vietovė/ reikalui.
20. Bajoro Vaitiekaus Koševskio prašymas dėl ????? , žuvų gaudymo ir pievos- 1633m.
21. Božakauskų sklypo Nemajūnų gt. Pavedimas.
22. Dekretas 1647m. dėl pievos ties Perokopu.
23. Dekretas dėl margo pievų už tilto- 1647m.
24. Bakienės 1640m. testamentas dėl namo.
25. Šv. Onos altarijos steigimo nuorašas 1635m.
26. Pukrijevičių dokumentas dėl perleidimo bažnyčiai sklypų ir žemių 1623m.
27. Sledzinskienės- Pilipavičiūtės dokumentas, kuriuo sklypus ir žemę bažnyčiai /farny/- 1714m.
28. Dokumentas dėl sklypo mirus Ščesnovičiui- 1636
29. Kotrynos Kaminskienės testamentas dėl sklypo ir daržų 1714m.
30. Susikeitimo teisė į daržą kun. Abramovskiui nuo Žmudzinavičių 1754m.
31. Nuo Survilų teisė šienauti margą pievą už tilto- 1647m.
32. Komisijos dekretas dėl Rodukos rubežių 1636m.
33. Pareigūno parodymas, kad Merkinės seniūnas Vaina įsakė klebonui atiduoti visa, kas pagal fundaciją jam priklauso 1621.
34. Pirmasis dekretas kuris parodo Rodukos rubežius- 1636m.
35. Leidimas /sutikimas/ laikyti Merkinės mieste dvi karčiamas- 1687m.
36. Galutinis dekretas dėl Rodukos 1639m.
37. Privatus nuorašas privilegijos dėl Meniškių 1642m.
38. Kombinacija tarp Godačevskio /dvaras/ ir kun. Višnevskio 1783m.
39. Miestas davė Žukauskui dokumentą dėl nušienavimo vieno margo 1766m.
40. Domšai duoda Chvonovičiui teisę į sklypą Veisėjų gatvėje 1699m.
41. Asesorius dekretas su Merkinės seniūnija ir tolimesniais- 1783m.
42. Pakamario dekretas dėl Pilvingių rubežių- 1783m.

43. Pilvingių palivarko aprubeževimas 1784m.
44. Dokumentas vieno margo šienavimui šv. Onos altarijos naudai 1648m.
45. Stepono Petravičiaus /jam mirus/ sklypo Serijų gatvėje užrašymas Merkinės b- čiai 1620m.
46. Teisė šienauti du margu Snipiškėse 1638m.
47. Inventoriaus sąrašas, kun. Vyšniauskui priimant Merkinės bažnyčią ir jai priklausančius palivarkus- 1776m.
48. Ištrauka dekreto buv. Trakų Žemės teismo iš 1800m. 20 balandžio, kuriuo Merkinės klebonijai leista naudotis /įžengti/ valdžios miškais, ežerais ir t. t.
49. Valstybės Tarėjo Mykolo Romerio padarytas 1818m. liepos 8d. pažadas Merkinės klebonijai 1. 500 rub. sumai, kartu su Vilniaus Teismo II Departamento nutarimu tų pačių metų, mėnesio ir dienos Nr. 2393.
50. Trakų aps. Rotmostro Jono Rotauto padarytas pažadas 1818m. spalio 26d. Merkinės klebonijai 300 rub. sumai, kartu su auksčiau minėto Departamento nutarimu, tais [at metais ir mėnesio 31d. Nr. 3285.

PASTABA. Visų čia surašytų dokumentų yra po 1 egz. , tik Nr. 17- 6; o nr. 29, 49 ir 50- po 2 egz. Tokiu būdu viso yra 58 dokumentai.

APIE MŪSŲ BAŽNYČIAS

J. Ochmanskis- Biskupstwo Wilenskie w sredniowieczu- Poznan, 1972

Vytauto ir Jogailos laikotarpyje 1387- 1430 Vilniaus vyskup. Įsteigta 27 parap. Bažnyčios.
 Merkinės prieš 1392
 Daugai, Dubingiai, Kaunas prieš 1430
 Ukmergė ir Maišiogala 1387
 Vilniuje šv. Jono prieš 1392

Aleksandras Jogailaitis įsteigė 9 parap. Bažnyčias, kurių 6 tenka jo I valdymo laikotarpiui, iki 1500 metų. Yra tai:

Semeliškės ir Anykščiai- prieš 1501
 Pasvalys 1497
 Rokiškis 1500

1431- 1500 metų laikotarpy radosi bažnyčios:

Darsūniškis
 Punia
 Utena

Ne valdžios, bet privačių asmenų /bajorų/ fundacijų dėka 1430- 1500 pastatytos bažn. :

Bijutiškis 1470
 Užuoostis 1495
 Želva Mažoji 1477
 Skiemonys prieš 1500
 Deltuva prieš 1444

Didžiojo Kunigaikščio žemėse / Zigmanto- Bonos/

Inturkė 1555
 Alytus prieš 1520
 Perloja prieš 1520
 Aukštadvaris 1518
 Žiežmariai prieš 1508

Privačių fundacijų: Giedraičiai prieš 1505, Dusmenys prieš 1522, Gegužinė prieš 1507, Kietaviškės prieš 1504, Musninkai prieš 1522, Žasliai 1513, Paparčiai ir Širvintai prieš 1522.

ŽODELIS UŽBAIGAI

Kad dabartinė Merkinės bažnyčia siekia stabmeldijos laikų, apie tai rašoma visuose inventorių sąrašuose. Ir mūsų laikų istorikas J. Ochmanskis teigia, kad ši bažnyčia egzistavusi prieš 1392 metus. . . Taigi ją yra lankę ir meldęsi ne tik Vytautas su Jogaila, bet vėliau ir šv. Kazimieras, kada jam tekdavo keliauti iš Krokuvos į Vilnių arba grįžti atgal per Merkinę.

Šioje apžvalgoje ryškiai atsispindi visuomeniniai ir politiniai įvykiai, kurie gyvai lietė Lietuvą per tuos 600 metų. Tiesa, plačiau nušviestas pskutinis mūsų gyvenimo neramus laikotarpis nuo 1940 metų- tam reikalui duota keletas atsiminimų.

Norėčiau dar kai ką paminėti apie 1926- 29 metų Merkinės Vidurinę mokyklą, kuriai man tada teko vadovauti.

Jau 1926m. vasario vidury buvo surengtas viešas kun. Dr. J. Bakšio pagerbimas ir iškabintas jo portretas /Kalpoko ir Jomanto darbas/.

Mokykloje darbavosi šie mokytojai: J. Miškinis ir jo žmona /darbeliai/, J. Rinkevičius, J. Rėklaitytė /kiek vėliau, Rinkevičienė/, V. Blažonytė, J. Bloznelis, muzikos mokytojas uogintas /vėliau Gutauskas/ ir aš. Kapelionas kun. A. Orvydas 1926/IV iškeliavo į Dubingius, o paskui į USA. Man teko dėstyti tikyba, vokiečių k. , algebra, visuomenės mokslą ir kapelionauti.

Mokinių nebuvo daug: 1926m. baigė mokyklą 21, 1927- 24, 1928- 17 ir 1929- 14.

Buvo daromos su mokiniiais ekskursijos į apylinkes, du kartu į Kauną, Liškiavą, perloją. . . Paskutiniai 1929 metais viso buvo 39 mokiniai, kurių tarpe keli žydai.

1929m. lankydamas Kampų km. ligononę užsikrėčiau dėmėtąja šiltine ir mėnesį sirgau; mane pavadavo J. Miškinis. Rugsjūčio 30d. 1929m. Merkinės m-klos visą turtą 7 sunkvežimiai nuvežė į Seirijus.

TURINYS

Pratarmė
Archeologiniai paminklai
Merkinės pilis
Merkinės miestas
Pirmoji bažnyčia Merkinėje
Bažnyčios pastatas amžių bėgyje
Merkinės bažnyčios aprūpinimas
Vienuolynai Lietuvoje
Dominikonai Merkinėje
Dominikonų bažnyčios su vienuolynu ir mokyklos planas
Jėzuitai Merkinėje
1830- 31 metų sukilimas
Merkinės Dominikonų likimas
Merkinėje kun. Jonas Rimavičius
Braunasi žydai
Pilvingių ūkis Vyskupo žinioje
Rožančiaus brolija
Vagys bažnyčioje. Skundai
Kun. J. Rimavičiaus paminklas
Kunigas Kajetonas Aleknavičius
Skundas
Dekano nuodėmė

Konsistorijos dekretas
Žydo kaimynystė
Neramūs 1863 metai
Merkinės unitai
Po Lenkmečio
Kun. Adomas Šlepavičius
Vagis bažnyčioje. Priestatas
Perkūnas trenkė. Kun. Gimžauskas
Bažnytinė žemė. Klebonas teisinasi
Merkinės dekanatas
Merkinėje kun. K. Jagminas
Kun. Tomas Kakarieka
1909m. gyvenviečių sąrašas
Emigrantai į Ameriką
Seniausi parapijos žmonės
Ar galima palaidoti?
Merkinėje kun. K. Ribikauskas
Bažnyčios ir parap. aprašymas 1911m.
Bažnyčios remontas ir gražinimas
Ilgininkų kapinės. Lenkiškai kalbantieji
Dėl bylos iškėlimo ir Midlino pievos
Pavadoja sergantį. Skundas
Karo padarytoji žala
Atlaidai. Kryžiaus Kelio stacijos
Bažnyčios žemė ir vokiečių okupacija
Kun. K. Ribikausko areštas
Vikaras būtinai rekalingas
Pasikeičia kunigai. Šviet. N- jos paskola
Blaivybės draugijos pinigai
Karių kapai. Vikarų pasikeitimas. Savižudė
Kun. K. Ribikausko gyvenimo pabaiga
Kun. Andrius Juknevičius
Rotušės varpas. Kun. Jagmino pagerbimas
Pasikeičia kunigai. Sukruto lenkai
Karo pradžia
Rašo vikaras
Kun. P. Celiešius- klebonas ir dekanas
Rašo vikaras
Merkinėje vienas kun. J. Mintaučkis
Kun. J. Mintaučchio atsiminimai
Merkinės kunigai nuo 1948 metų
Bažnyčios komitetas
Kunigai J. Kamarauskas, V. Sidaras, Z. Komaras
Kan. P. Laskauskas apie Merkinę
Metrikų knygos metrikacijos biurui
Auksinis jubiliejus
Šis tas apie Merkinę kan. P. L.
Kun. V. Sudavičius apie merkinę

PRIEDAI

Žinios iš inventoriaus sąrašų 1835- 1941 metų

1835 metų

1844 metų

1845, 1848, 1856 metų

1862, 1867, 1875, 1877

Sąrašas žmonių, neturėjusių duonos 1915 metais

1937 metų inventorių

1941 m. inventorių

Did. Kunigaikščio KAZIMIERO privilegija

1442 m. MERKINĖS b. privilegija

Lietuvos Did. Kun- čio ALEKSANDRO 1496m. privilegija Merkinės b.

Kun. Dr. Juozas BAKŠYS- iš Liet. Enciklopedijos ir kita versija dė jo nužudymo

1839 metų sąrašas DOKUMENTŲ, liečiančių Merkinės bažnyčią

Apie mūsų bažnyčias

Žodelis užbaigai

Turinys su priedais

Tekste yra 14 iliustracijų: bažnyčia iš priekio, jos sakykla, rotušės varpas ir 11 nuotraukų altorių ir jų paveikslų.